

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПЕТРОВ Павло

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
з дисципліни
«Міжнародні політичні комунікації. Частина 2»

Дніпро, 2025

УДК: 321

Рекомендовано Вченою радою факультету суспільних наук і міжнародних відносин Протокол № 1 від 18.09.2025 р.

Рецензент:

Іщенко І.В.

д-р. політ. наук, проф. завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Воронова Т.В.

канд. політ. наук, доц., доц. кафедри політології, соціології та публічного управління Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

П 83 Петров, П. (2025). Навчальний посібник з дисципліни «Міжнародні політичні комунікації. Частина 2». ДНУ: Електронне видання. 142.

Друга частина навчального посібника з дисципліни «Міжнародні політичні комунікації» є логічним продовженням першої та спрямована на поглиблене вивчення сучасних тенденцій, механізмів і практик міжнародної комунікаційної взаємодії. У ній міжнародні політичні комунікації розглядаються як важливий інструмент реалізації зовнішньополітичних інтересів, формування міжнародної репутації, просування стратегічних наративів і реагування на виклики глобального цифрового середовища. Зміст другої частини орієнтований на розвиток аналітичних і практичних компетентностей студентів у сфері дослідження комунікаційних стратегій держав, міжнародних організацій і недержавних акторів. Посібник покликаний сформувати у здобувачів цілісне розуміння ролі комунікації в сучасній міжнародній політиці та може бути використаний у навчальному процесі, під час самостійної роботи, підготовки до семінарських занять і виконання аналітичних завдань.

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст і структура лекційного курсу	7
Розділ 2. Прикладні виміри міжнародних політичних комунікацій	7
Тема 9. Зовнішньополітичний імідж держави: концепції та механізми формування	7
Тема 10. PR-технології у системі міжнародних політичних комунікацій	16
Тема 11. Публічна дипломатія в сучасних міжнародних відносинах	26
Тема 12. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики.	35
Тема 13. Парадипломатія та трансрегіональні комунікації.	44
Тема 14. Міжінституційна взаємодія в умовах цифрової трансформації.	54
Тема 15. Цифрові інструменти політичної участі у транскордонному вимірі.	63
Тема 16. Трансформація політичних інститутів у цифрову епоху: виклики довіри	72
Зміст і структура семінарських занять. Семінари 9-16.	82
Зміст і структуру завдань до самостійної роботи. Розділ 2.	108
Глосарій. Частина 2.	128
Список джерел	136

ВСТУП

Друга частина навчального посібника з дисципліни «Міжнародні політичні комунікації» є логічним продовженням першої та спрямована на поглиблення системного бачення міжнародно-комунікаційних процесів у контексті сучасних глобальних трансформацій. Якщо перша частина закладає теоретико-методологічну основу дисципліни та знайомить студентів із базовими категоріями, акторами, ресурсами, каналами й ключовими формами міжнародного політичного впливу, то друга частина покликана розвинути ці знання через ширше проблемне, аналітичне й практикоорієнтоване осмислення міжнародних політичних комунікацій як динамічної сфери професійної діяльності.

Актуальність такої другої частини зумовлена тим, що міжнародна комунікація сьогодні розгортається в середовищі постійної технологічної зміни, інформаційної турбулентності, трансформації інститутів довіри, зростання ролі цифрових платформ і ускладнення механізмів зовнішньополітичного позиціонування держав. У цих умовах фахівець з міжнародних відносин повинен не лише володіти базовим понятійним апаратом дисципліни, а й уміти застосовувати його до аналізу складних комунікаційних ситуацій, оцінювати ефективність стратегій міжнародного впливу, розуміти логіку репутаційної конкуренції, інтерпретувати цифрові практики дипломатії та виявляти ризики дезінформаційного, маніпулятивного й гібридного характеру. Така логіка відповідає загальній концепції курсу, у межах якої міжнародні політичні комунікації розглядаються як автономний вимір міжнародних процесів і як інструмент переосмислення класичних явищ світової політики.

Метою другої частини є поглиблення аналітичної підготовки здобувачів вищої освіти та розвиток їхньої здатності застосовувати набуті знання до професійно значущих завдань у сфері міжнародної комунікації. Йдеться про вдосконалення навичок роботи з міжнародними комунікаційними кейсами, інтерпретації дискурсивних практик, аналізу інституційної взаємодії, оцінювання впливу цифрових технологій на зовнішню політику та формування

професійної готовності до участі в аналітичній, комунікаційній, експертній і дипломатичній діяльності. Друга частина має сприяти переходу від засвоєння базових моделей до вміння самостійно працювати з багаторівневими комунікаційними процесами, в яких поєднуються політичний, інформаційний, соціокультурний, технологічний і безпековий виміри .

Змістово друга частина має бути зорієнтована на розширення та поглиблення тих напрямів, які вже були окреслені в першій частині посібника: стратегічні комунікації, публічна та цифрова дипломатія, міжнародний інформаційний простір, іміджева політика держави, мережеві механізми впливу, трансрегіональні комунікації, цифрові інструменти політичної участі, а також інституційні виклики довіри у цифрову епоху. Водночас її призначення полягає не в повторенні вже засвоєного, а в переході до більш складного рівня аналізу, де міжнародні політичні комунікації постають як поле стратегічного вибору, конфлікту інтерпретацій, конкуренції наративів, інституційної адаптації та професійного проектування комунікаційних рішень.

Важливою особливістю другої частини має стати посилення дослідницького і прикладного компонентів. Вона покликана стимулювати студентів до більш самостійної аналітичної роботи, порівняльного вивчення комунікаційних моделей різних держав і міжнародних акторів, осмислення конкретних кейсів міжнародної взаємодії, а також вироблення навичок оцінки ефективності комунікаційних стратегій у глобальному цифровому середовищі. Такий підхід відповідає загальній методологічній логіці дисципліни, яка орієнтована на поєднання теоретичної концептуалізації, прикладного аналізу, критичної інтерпретації та практичного моделювання професійних ситуацій .

Таким чином, друга частина навчального посібника покликана завершити формування у студентів цілісного бачення міжнародних політичних комунікацій як складної системи, у якій взаємодіють держави, міжнародні організації, недержавні актори, цифрові платформи, медіаструктури та глобальні аудиторії. Її головне завдання полягає у тому, щоб перетворити засвоєне теоретичне знання на стійку аналітичну компетентність, необхідну майбутньому бакалаврові для

розуміння сучасної міжнародної політики, професійної роботи з інформацією, інтерпретації комунікаційних процесів та практичного застосування знань у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій і регіональних студій.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Розділ 2. Прикладні виміри міжнародних політичних комунікацій

Тема 9. Зовнішньополітичний імідж держави: концепції та механізми формування

Зовнішньополітичний імідж держави в сучасній системі міжнародних відносин постає як одна з ключових категорій аналізу міжнародної комунікації, публічної дипломатії, стратегічного позиціонування та символічної конкуренції між політичними суб'єктами. Його значення визначається тим, що у глобальному середовищі держави взаємодіють не лише як носії матеріальних ресурсів, інституційної спроможності чи військово-політичної потужності, а й як комунікативно репрезентовані образи, навколо яких формується система очікувань, довіри, легітимності, симпатії, підозри, привабливості або відторгнення. У цьому сенсі зовнішньополітичний імідж не є декоративним або другорядним елементом міжнародної присутності держави. Він становить одну з визначальних форм її символічної присутності у світовій політиці, впливаючи на сприйняття її дій союзниками, партнерами, опонентами, міжнародними організаціями, транснаціональними медіа, експертними середовищами та ширшою міжнародною громадськістю. Саме тому імідж держави доцільно розглядати не як довільну сукупність уявлень про країну, а як складний багаторівневий конструкт, що виникає на перетині комунікаційної політики, історичної пам'яті, культурної репрезентації, політичної поведінки та зовнішньої інтерпретації.

У міжнародно-політичному дискурсі поняття іміджу держави має виразно конструктивістський характер, оскільки йдеться не про «об'єктивну сутність» держави, а про соціально сформовану модель її сприйняття у зовнішньому середовищі. Імідж є результатом складних процесів селекції, узагальнення, символічного кодування та комунікативного закріплення певних характеристик держави, які виносяться на передній план міжнародного бачення. Це означає, що

імідж держави існує не як внутрішньо самодостатня реальність, а як інтерсуб'єктивний феномен, що формується у взаємодії між самопрезентацією держави та зовнішнім сприйняттям цієї самопрезентації. У цьому контексті зовнішньополітичний імідж включає сукупність відносно стійких уявлень про політичну надійність держави, її міжнародні наміри, ціннісну орієнтацію, культурну своєрідність, дипломатичний стиль, цивілізаційну ідентичність, рівень модернізаційної спроможності, безпекову поведінку та загальний ступінь її привабливості або проблемності в міжнародних відносинах.

Особливість іміджу держави полягає в тому, що він одночасно має дескриптивний, нормативний і проєктивний вимір. Дескриптивний вимір пов'язаний із тим, що імідж акумулює певні уявлення про наявні характеристики держави – її політичний режим, міжнародну активність, культурну присутність, економічний потенціал чи безпекову роль. Нормативний вимір виявляється в оцінках, які супроводжують ці характеристики: держава може сприйматися як відповідальна або агресивна, демократична або авторитарна, передбачувана або ризикогенна, солідарна або егоцентрична. Проєктивний вимір означає, що імідж впливає на очікування щодо майбутньої поведінки держави: саме на основі іміджу міжнародні актори прогнозують її можливі дії, рівень договірної надійності, схильність до співпраці чи конфронтації, потенційну здатність бути лідером, посередником або джерелом нестабільності. Відтак зовнішньополітичний імідж не лише віддзеркалює політику держави, а й активно впливає на параметри її міжнародної суб'єктності.

У науковому аналізі особливого значення набуває розмежування понять іміджу, репутації, бренду та міжнародного авторитету, які хоча й тісно пов'язані між собою, однак не є тотожними. Імідж держави є насамперед комунікативно сконструйованим, відносно цілісним і часто більш динамічним образом країни у зовнішньому сприйнятті. Він може змінюватися досить швидко під впливом політичних подій, міжнародних криз, успішних дипломатичних дій, символічних актів чи медійних кампаній. Репутація держави, на відміну від іміджу, є більш тривалим, інерційним і накопичувальним феноменом, що ґрунтується на

історично сформованому досвіді взаємодії з державою, на сталій оцінці її поведінкової послідовності, договірної надійності, політичної відповідальності та відповідності між заявленими принципами й реальними діями. Якщо імідж може бути швидко підсилений або пошкоджений комунікаційними чинниками, то репутація змінюється повільніше й залежить від тривалої траєкторії зовнішньополітичної практики.

Бренд держави є ще іншою категорією, що пов'язана передусім зі стратегічною, свідомо сконструйованою та керованою системою символічних асоціацій, спрямованих на створення впізнаваного, конкурентоспроможного й позитивно маркованого образу країни в глобальному просторі. У брендинговій логіці держава постає як комплексний символічний продукт, що має бути диференційований серед інших держав, наділений чіткими ціннісними й емоційними маркерами та представлений як привабливий для зовнішніх аудиторій. Бренд, таким чином, має більш інструментальний і проєктний характер, ніж імідж, оскільки передбачає цілеспрямовану політику позиціонування. Міжнародний авторитет, у свою чергу, є більшою мірою політико-нормативною категорією, що означає визнану зовнішнім середовищем здатність держави претендувати на вплив, моральну вагу, лідерство, посередництво чи нормативну репрезентативність. Авторитет є менш візуальним і менш маркетинговим феноменом, ніж бренд, і менш мінливим, ніж імідж; він ґрунтується на поєднанні ресурсної потужності, політичної послідовності, ціннісної переконливості та визнання з боку інших акторів.

Співвідношення між цими категоріями має принципове значення для теоретичного осмислення зовнішньополітичного образу держави. Імідж може бути інструментом формування бренду, бренд – засобом посилення іміджу, репутація – глибинною основою стабілізації іміджевих характеристик, а авторитет – вищою формою міжнародного символічного визнання, яка виникає лише за умови збігу комунікативної переконливості, політичної спроможності та нормативної легітимності. Саме тому у зовнішньополітичному аналізі важливо

не підміняти ці феномени один одним, а розглядати їх як взаємопов'язані, але функціонально різні рівні міжнародної символічної присутності держави.

Основні концептуальні підходи до аналізу зовнішньополітичного іміджу формувалися на перетині теорії міжнародних відносин, політичної комунікативістики, конструктивізму, символічного інтеракціонізму, теорії м'якої сили, публічної дипломатії та брендингових студій. Реалістичний підхід схильний тлумачити імідж як інструментальне доповнення до матеріальної сили держави, як засіб покращення сприйняття її інтересів, зниження спротиву її діям або легітимації геополітичних рішень. У цій логіці імідж має допоміжний характер щодо жорстких ресурсів і використовується для оптимізації зовнішньополітичної ефективності. Ліберальний підхід більшою мірою акцентує увагу на значенні взаємозалежності, міжнародної кооперації, інституційної довіри та позитивної репутації як передумов успішної інтеграції держави в міжнародне середовище. У такому баченні імідж держави пов'язується з її здатністю бути привабливим, передбачуваним і відкритим партнером.

Конструктивістський підхід є, мабуть, найбільш продуктивним для аналізу зовнішньополітичного іміджу, оскільки дозволяє розглядати його як результат соціального конструювання у міжнародному дискурсі. У цій перспективі імідж є не відображенням «реальної сутності» держави, а продуктом взаємодії наративів, ідентичностей, символів, інтерпретацій і комунікативних практик, через які держава сама себе презентує та через які її репрезентують інші. Теорія м'якої сили підкреслює значення іміджу як ресурсу привабливості, що дозволяє державі досягати бажаних зовнішньополітичних результатів без прямого примусу. Комунікативний підхід фокусує увагу на каналах, аудиторіях, повідомленнях і механізмах смислового впливу, через які формується зовнішній образ держави. Нарешті, брендинговий підхід розглядає імідж крізь призму стратегічного позиціонування держави в умовах глобальної конкуренції за увагу, інвестиції, довіру, туристичну привабливість, культурну впізнаваність і політичну симпатію.

Механізми формування іміджу держави є складною сукупністю інституційних, комунікативних, культурних та символічних практик, що

взаємодіють між собою в межах довготривалої політики зовнішнього позиціонування. Інституційні інструменти іміджевої політики держави охоплюють діяльність органів зовнішніх зносин, дипломатичних представництв, урядових структур стратегічних комунікацій, інститутів публічної дипломатії, державних культурних центрів, інформаційних відомств, агенцій міжнародного мовлення, спеціалізованих програм національного брендингу та міжвідомчих координаційних механізмів. Іміджева політика не може бути ефективною, якщо вона не інституціоналізована, оскільки зовнішній образ держави формується не одномоментними кампаніями, а тривалим, узгодженим і політично осмисленим процесом, що потребує координації різних напрямів зовнішньої діяльності.

Інституційні механізми формування іміджу включають вироблення стратегічних наративів держави, створення єдиного стилю зовнішньої репрезентації, визначення ключових цільових аудиторій, формування репутаційно чутливих меседжів, моніторинг міжнародного сприйняття та корекцію політики залежно від зовнішніх реакцій. Особливого значення набуває міжвідомча узгодженість, оскільки зовнішньополітичний імідж держави формується не лише міністерством закордонних справ, а й усією системою державного представництва, включаючи керівництво держави, уряд, парламент, культурні інституції, економічні агенції, військово-політичних речників і цифрові платформи офіційної комунікації. Будь-яка дискоординація, суперечливість повідомлень або розрив між зовнішньою риторикою та внутрішньою політикою здатні зруйнувати навіть добре продуману іміджеву стратегію.

Важливу роль у формуванні зовнішнього образу держави відіграють дипломатія, медіа та культурні практики. Дипломатія є одним із базових каналів іміджевої політики, оскільки саме через дипломатичні дії, публічні позиції, участь у міжнародних переговорах, поведінку на міжнародних форумах, риторіку офіційних представників і стиль кризового реагування держави репрезентують себе як певний тип міжнародного актора. Дипломатія формує образ держави як передбачуваного партнера, відповідального союзника, послідовного захисника норм, активного посередника чи, навпаки, як

конфліктогенний, ревізійоністський або непередбачуваний суб'єкт. У цьому сенсі дипломатія є не лише функціональною практикою реалізації зовнішньої політики, а й одним із найважливіших механізмів символічного самопредставлення держави.

Медіа, зі свого боку, виконують функцію глобального інтерпретаційного посередника, через який зовнішній образ держави поширюється, модифікується, драматизується або проблематизується. Навіть найуспішніша дипломатична активність не набуває повноцінного міжнародного іміджевого ефекту, якщо не отримує належної медійної видимості та переконливого публічного оформлення. Глобальні медіа здатні посилювати окремі елементи образу держави, фокусувати увагу на її сильних або слабких рисах, стабілізувати певні наративи, візуалізувати політичні меседжі та формувати емоційну атмосферу сприйняття. У цифрову епоху до традиційних медіа додаються соціальні мережі, платформи міжнародного мовлення, інфлюенсери, експертні коментатори та мережеві спільноти, які разом створюють багатоканальне середовище формування зовнішнього іміджу.

Культурні практики є ще одним потужним механізмом конструювання іміджу держави, оскільки вони дозволяють репрезентувати країну не лише як політичний суб'єкт, а як носія певної культурної матриці, історичної глибини, естетичного стилю, ціннісної чутливості та цивілізаційної унікальності. Культурна дипломатія, освітні обміни, участь у міжнародних фестивалях, художні проєкти, музейна політика, кінематограф, музика, література, гастрономія, мода, креативні індустрії – усе це може перетворюватися на канали іміджевого впливу, через які формується більш складне, привабливе та багатовимірне уявлення про державу. Саме культурні практики нерідко забезпечують довготривалу емоційну прихильність до країни, яка потім може підтримувати її дипломатичну та політичну суб'єктність.

Символічні ресурси, історична пам'ять та національні наративи відіграють фундаментальну роль у формуванні зовнішньополітичного іміджу, оскільки вони забезпечують глибинну смислову основу міжнародного самопредставлення

держави. Символічні ресурси охоплюють сукупність образів, знаків, історичних асоціацій, культурних кодів, героїчних сюжетів, моральних прецедентів і колективно значущих смислів, які можуть бути використані для інтерпретації місця держави у світі. Держава, яка володіє переконливим символічним репертуаром, здатна не лише повідомляти про свої інтереси, а й обґрунтовувати їх у ширшій морально-історичній перспективі. Саме тут історична пам'ять стає важливим чинником міжнародної комунікації: вона дозволяє пов'язувати сучасну зовнішню політику з наративами боротьби за свободу, державотворення, цивілізаційного внеску, жертвенності, опору агресії чи відповідальності за міжнародний мир.

Національні наративи у цьому контексті виконують інтегративну та легітимаційну функцію. Вони поєднують окремі елементи історії, культури, політичного досвіду та сучасної зовнішньої поведінки в цілісну розповідь про те, ким є держава, які цінності вона представляє, у чому полягає її міжнародна місія, чому її позиція заслуговує на довіру і підтримку. На відміну від окремих іміджевих меседжів, національний наратив має більш глибинний і стабілізуючий характер; він створює структуру довготривалої смислової впізнаваності. Якщо держава не здатна виробити послідовний наратив про себе, її зовнішній імідж стає фрагментарним, залежним від ситуативних інформаційних хвиль і вразливим до зовнішніх інтерпретаційних атак.

Імідж держави в умовах сучасних комунікаційних викликів зазнає постійних трансформацій, оскільки глобальне інформаційне середовище є надзвичайно динамічним, насиченим конкуренцією, високою швидкістю циркуляції повідомлень і посиленою вразливістю до кризових подій. Кризові фактори трансформації міжнародного іміджу держави можуть мати політичний, безпековий, гуманітарний, економічний, екологічний або символічний характер. Війни, міждержавні конфлікти, внутрішньополітична нестабільність, корупційні скандали, авторитарні тенденції, порушення прав людини, репутаційні провали дипломатії, неузгоджені публічні заяви, міжнародні трагедії, техногенні катастрофи або неетична поведінка представників влади – усе це може

радикально впливати на зовнішнє сприйняття держави. При цьому кризовий чинник небезпечний не лише сам по собі, а й тим, що він часто прискорює вже наявні тенденції: позитивний імідж у кризі може бути перевірений на міцність, а слабкий – стрімко деградувати.

Особливість кризового впливу на імідж держави полягає в тому, що в умовах інформаційної турбулентності міжнародне сприйняття формується дуже швидко і часто ґрунтується на перших інтерпретаційних рамках, які закріплюються в медіа та цифрових платформах. Саме тому у кризі критично важливою стає здатність держави оперативно комунікувати, пояснювати власні дії, підтверджувати відповідальність, надавати переконливі докази, підтримувати моральну послідовність і не допускати розриву між політичною практикою та її публічним поясненням. Держава, яка програє перший етап інтерпретаційної боротьби, часто змушена надалі діяти в нав'язаній їй негативній рамці, навіть якщо об'єктивні підстави для такої оцінки згодом виявляються неповними або спірними.

Репутаційні ризики в умовах цифрового середовища є значно вищими, ніж у попередні комунікаційні епохи, оскільки цифровізація радикально змінює швидкість, масштаб і характер поширення інформації про державу. У цифровому середовищі будь-який інцидент, суперечлива заява, візуальний епізод, витік документів, дипломатична помилка або інформаційна атака можуть швидко перетворитися на глобальний репутаційний кризис. Особливу небезпеку становить той факт, що цифрова репутація формується не лише офіційними каналами, а безліччю вторинних ретрансляторів – користувачами мереж, журналістами, блогерами, політичними активістами, алгоритмами платформ, бот-мережами та анонімними інформаційними операторами. Це означає, що держава більше не має монополії на інтерпретацію власного образу і змушена діяти в умовах постійної репутаційної фрагментації.

Цифрове середовище створює також специфічні ризики, пов'язані з візуалізацією, меметизацією та емоційною редукцією міжнародного образу держави. Складні політичні процеси можуть бути зведені до одного символу,

одного відеофрагмента, одного меметичного шаблону або одного емоційно насиченого кадру, який потім визначає зовнішнє сприйняття країни значно сильніше, ніж її довготривала політична діяльність. У таких умовах репутація стає надзвичайно чутливою до цифрових спотворень, а іміджева політика повинна включати не тільки традиційне позиціонування, а й постійний моніторинг мережевого середовища, здатність до кризової адаптації, роботу з цифровими аудиторіями та механізми швидкої реакції на деструктивні інтерпретації.

Методи оцінювання та корекції зовнішньополітичного іміджу становлять важливий прикладний аспект державної іміджевої політики, оскільки без системного аналізу міжнародного сприйняття жодна стратегія позиціонування не може бути ані обґрунтованою, ані ефективною. Оцінювання іміджу держави потребує поєднання кількісних і якісних методів. До кількісних належать міжнародні рейтинги, індекси довіри, показники медійної присутності, частотний аналіз згадувань у глобальних медіа, тональний аналіз повідомлень, моніторинг цифрової активності та вивчення параметрів міжнародної аудиторної взаємодії. Однак самі по собі кількісні показники не здатні відобразити глибинну структуру іміджу, а тому мають доповнюватися якісними методами – дискурс-аналізом, фрейм-аналізом, експертними опитуваннями, аналізом стратегічних наративів, вивченням символічних асоціацій, порівняльним аналізом міжнародних медійних образів та дослідженням рецепції державного образу в різних регіональних аудиторіях.

Корекція зовнішньополітичного іміджу не повинна зводитися до косметичних інформаційних кампаній або до реактивного спростування негативних повідомлень. Ефективна корекція можлива лише тоді, коли держава здатна поєднати комунікативні заходи з реальними змінами у зовнішньополітичній поведінці, дипломатичному стилі, інституційній відкритості, культурній присутності та репутаційній послідовності. Корекція іміджу може включати перегляд наративної рамки самопрезентації, переорієнтацію на нові аудиторії, посилення культурної дипломатії, розширення

міжнародної гуманітарної присутності, оновлення візуально-символічного репертуару, створення нових форматів міжнародного діалогу та підвищення якості кризового реагування. Принципово важливо, що імідж коригується не лише словами, а й накопиченням нових практик, які поступово змінюють міжнародні очікування щодо держави.

Отже, зовнішньополітичний імідж держави є складним інтерсуб'єктивним феноменом, що формується на перетині політичної поведінки, комунікаційної стратегії, культурної репрезентації, історичної пам'яті та міжнародного сприйняття. Його теоретичне осмислення потребує чіткого розмежування з поняттями репутації, бренду та міжнародного авторитету, а також використання комплексних підходів, які поєднують конструктивістську, комунікативну, брендингову та політико-інституційну оптику аналізу. Механізми формування іміджу держави охоплюють інституційні інструменти іміджевої політики, дипломатію, медіа, культурні практики, символічні ресурси, історичну пам'ять і національні наративи. Водночас у сучасному цифровому та кризогенному середовищі зовнішній імідж держави стає особливо вразливим до репутаційних ризиків, що вимагає системного моніторингу, науково обґрунтованого оцінювання та стратегічної корекції. Саме тому зовнішньополітичний імідж слід розглядати не як другорядний комунікаційний атрибут, а як один із ключових ресурсів міжнародної суб'єктності держави, від якого значною мірою залежить її здатність бути почутою, зрозумілою, підтриманою і визнаною у складній структурі сучасної світової політики.

Тема 10. PR-технології у системі міжнародних політичних комунікацій

У сучасній системі міжнародних політичних комунікацій PR-технології посідають особливе місце як інструмент цілеспрямованого формування публічного сприйняття, управління репутаційними параметрами суб'єкта, конструювання бажаних інтерпретацій міжнародних подій та забезпечення комунікаційного супроводу зовнішньополітичної діяльності. Їхнє зростаюче

значення зумовлене тим, що міжнародна політика дедалі менше функціонує виключно як простір міждержавних рішень, зафіксованих у правових актах, дипломатичних нотах або переговорах за зачиненими дверима, і дедалі більше перетворюється на поліцентричне середовище публічної конкуренції за довіру, легітимність, моральну переконливість, медійну видимість та символічний контроль над інтерпретацією політичної реальності. У цьому сенсі PR перестає бути лише допоміжною комунікаційною технікою або сукупністю інструментів інформаційного супроводу і набуває статусу важливого механізму міжнародного політичного впливу, за допомогою якого держави, міжнародні організації, політичні режими, транснаціональні корпорації, громадські коаліції та інші суб'єкти прагнуть забезпечити сприятливе зовнішнє сприйняття власних дій та інтересів.

Теоретичне розуміння PR-технологій у міжнародному контексті потребує виходу за межі вузького інструментального бачення public relations як практики комунікації з громадськістю у традиційному корпоративному або внутрішньополітичному сенсі. У міжнародно-політичному вимірі PR доцільно розглядати як комплекс стратегічно організованих комунікативних дій, спрямованих на конструювання, підтримання, модифікацію або відновлення певного зовнішнього образу суб'єкта міжнародної взаємодії, а також на формування сприятливого інтерпретаційного середовища для реалізації його політичних, дипломатичних, безпекових чи репутаційних цілей. Це означає, що PR у міжнародній політиці не обмежується просуванням позитивної інформації; він включає селективне структурування меседжів, вироблення переконливих публічних наративів, проектування символічних асоціацій, роботу з цільовими аудиторіями, кризове пояснення дій, адаптацію повідомлень до міжнародного контексту та забезпечення довгострокової репутаційної присутності суб'єкта у глобальному комунікаційному просторі.

У міжнародному контексті PR-технології мають виразно міждисциплінарну природу, оскільки перебувають на перетині політичної комунікативістики, теорії міжнародних відносин, медіазнавства, стратегічних

комунікацій, публічної дипломатії, брендингу держави та кризового менеджменту. Їхня специфіка полягає в тому, що вони функціонують у середовищі високої культурної, політичної та нормативної неоднорідності, де успішність комунікації залежить не лише від якості повідомлення, а й від сприйнятливості аудиторій, історичної пам'яті, геополітичного контексту, рівня довіри до джерела та конкурентного тиску альтернативних наративів. Відтак PR-технології у міжнародній політиці є не механічною трансляцією позитивного образу, а складною практикою смислового позиціонування, що поєднує інструменти репрезентації, переконання, легітимації та репутаційного менеджменту.

Відмінність політичного PR від дипломатичної та інформаційної діяльності має принципове значення для коректного розуміння його місця в системі міжнародних комунікацій. Дипломатична діяльність у класичному розумінні спрямована насамперед на офіційне представництво держави, ведення переговорів, укладання міжнародних домовленостей, підтримання міждержавних контактів та реалізацію зовнішньополітичних інтересів у межах визначених правових і протокольних норм. Інформаційна діяльність має ширший технічний та організаційний характер і включає збирання, обробку, передавання, оприлюднення та інтерпретацію відомостей, що мають значення для політичних рішень або публічного орієнтування. Політичний PR, натомість, фокусується не просто на передачі змісту або представництві інтересів, а на цілеспрямованому формуванні сприйняття. Його основна логіка полягає у побудові такого комунікаційного середовища, в якому певний політичний суб'єкт, подія, рішення чи ініціатива інтерпретуються в максимально сприятливій для нього символічній та оцінній рамці.

На відміну від дипломатії, яка може функціонувати в непублічному режимі та орієнтуватися на переговорний результат незалежно від негайного медійного резонансу, PR-комунікація майже завжди пов'язана з публічною площиною, увагою аудиторій та управлінням репутаційним ефектом. На відміну від інформаційної діяльності, PR не обмежується нейтральним інформуванням,

оскільки завжди містить елемент селекції, акцентування, семантичного оформлення та іміджевої доцільності. Водночас політичний PR не слід ототожнювати з пропагандою, хоча між ними існує зона перетину. На відміну від пропаганди, яка часто орієнтована на монологічний, ідеологічно насичений і жорстко мобілізаційний вплив, PR у своєму нормативно прийнятному форматі передбачає складнішу роботу з довірою, двосторонніми комунікаціями, підтриманням легітимності та адаптацією до очікувань аудиторії. Однак у практиці міжнародної політики ця межа нерідко є рухомою, що додатково ускладнює аналітичне осмислення PR-технологій.

Місце PR-комунікацій у системі зовнішньополітичного впливу визначається тим, що вони забезпечують символічне й репутаційне підґрунтя для реалізації ширших стратегічних цілей суб'єкта міжнародних відносин. Держава може володіти значними економічними, військовими або дипломатичними ресурсами, але без належного публічного оформлення її дії можуть сприйматися як непереконливі, нелегітимні, загрозливі або непрозорі. Саме PR-комунікації дозволяють інтегрувати зовнішньополітичні рішення в зрозумілий для міжнародних аудиторій наратив, пояснити мотивацію дій, нейтралізувати негативні інтерпретації, підтримати образ відповідального та передбачуваного актора, а також створити комунікаційні умови для міжнародної підтримки. У цьому сенсі PR виступає не самодостатньою зовнішньополітичною силою, а важливим посередником між реальною політичною дією та її міжнародним сприйняттям.

PR-комунікації особливо важливі в умовах, коли міжнародний вплив дедалі більше залежить від медійної присутності, репутаційної стабільності та здатності ефективно працювати з транснаціональними аудиторіями. Вони можуть бути спрямовані на формування позитивного образу держави, міжнародної організації чи коаліції, на зміцнення підтримки певної ініціативи, на підвищення видимості гуманітарних або безпекових зусиль, на легітимацію міжнародної ролі суб'єкта або на нейтралізацію кризових репутаційних втрат. У сучасному світі зовнішньополітичний вплив дедалі частіше реалізується не лише через

інструменти примусу чи переконання у вузькому сенсі, а через здатність бути переконливо присутнім у міжнародному символічному просторі. Саме тут PR-технології виявляються критично важливими.

Технології і форми міжнародного політичного PR є надзвичайно різноманітними, оскільки вони мають адаптуватися до специфіки аудиторій, політичних контекстів, медійних середовищ і зовнішньополітичних завдань. Серед найпоширеніших слід виокремити подієві, медійні та репутаційні технології. Подієві технології ґрунтуються на створенні, інсценуванні, символічному оформленні або стратегічному використанні публічних подій як майданчиків для формування бажаного міжнародного враження. Йдеться про саміти, міжнародні форуми, візити високого рівня, гуманітарні ініціативи, конференції, презентації стратегій, культурні заходи, комеморативні акти, міжнародні кампанії солідарності та інші події, які мають не лише функціональний, а й репрезентативний сенс. Подія в міжнародному PR виступає як концентрований символічний акт, здатний матеріалізувати певний наратив, візуалізувати політичну позицію і створити публічний ефект присутності.

Медійні технології міжнародного PR пов'язані з цілеспрямованим використанням засобів масової комунікації для формування сприятливого інформаційного фону навколо суб'єкта або події. Це включає підготовку інформаційних приводів, інтерв'ю, експертних публікацій, аналітичних коментарів, медійних пакетів, візуальних матеріалів, спецпроектів, документальних форматів, міжнародних інформаційних партнерств та інших форм роботи з журналістським середовищем. У міжнародному вимірі медійна технологія має враховувати високу конкуренцію за увагу, різницю між національними медіасистемами, особливості редакційної культури та швидкість переходу інформації між традиційними медіа і цифровими платформами. Успішність такої технології залежить не лише від кількості публікацій, а й від тональності висвітлення, якості фреймування, авторитетності каналів поширення та здатності інтегрувати медійне повідомлення у ширший міжнародний дискурс.

Репутаційні технології міжнародного PR орієнтовані на довгострокову підтримку або корекцію зовнішнього образу суб'єкта. Вони включають побудову послідовної комунікаційної ідентичності, формування впізнаваного стилю публічної присутності, роботу з експертними колами, міжнародними аналітичними центрами, лідерами думок, освітніми та культурними мережами, а також системне забезпечення відповідності між репрезентацією і реальною поведінкою. Репутаційний PR є особливо важливим для держав, міжнародних організацій і великих політичних акторів, оскільки він дозволяє знизити ефект ситуативних коливань сприйняття й закріпити більш стабільні асоціації – надійності, модерності, гуманітарної відповідальності, міжнародної солідарності, правової послідовності чи цивілізаційної привабливості.

Антикризові PR-стратегії у міжнародному середовищі становлять один із найскладніших сегментів політичної комунікації, оскільки в умовах кризи репутаційні, дипломатичні та безпекові ризики концентруються у стислій темпоральності, а міжнародне сприйняття держави чи іншого суб'єкта може змінюватися надзвичайно швидко. Кризою у цьому контексті може бути дипломатичний скандал, міжнародна катастрофа, гуманітарний інцидент, витік компрометуючої інформації, військова ескалація, порушення прав людини, невдала заява високопосадовця, цифровий репутаційний скандал або будь-яка інша подія, що різко змінює параметри міжнародного сприйняття. Антикризова PR-стратегія повинна поєднувати швидкість реакції, достовірність повідомлень, моральну адекватність, інституційну узгодженість та здатність повернути контроль над інтерпретаційною рамкою події.

У міжнародному середовищі антикризовий PR ускладнюється тим, що кризове повідомлення майже ніколи не залишається локальним. Воно одночасно аналізується іноземними урядами, міжнародними медіа, експертними колами, правозахисними мережами, цифровими спільнотами та конкурентними політичними акторами. Це означає, що кризова комунікація має бути багаторівневою, адресованою різним аудиторіям і позбавленою внутрішніх суперечностей. Успішна антикризова PR-стратегія передбачає наявність

попередньо підготовлених сценаріїв реагування, чітко визначених речників, системи оперативної перевірки фактів, комунікаційної координації між інституціями та готовності визнавати проблему там, де її заперечення завдасть більшої шкоди, ніж сама подія. У кризі PR повинен не приховувати реальність, а працювати над відновленням довіри, поясненням позиції, демонстрацією відповідальності та попередженням довготривалої репутаційної ерозії.

Використання цифрових платформ у міжнародних PR-кампаніях є однією з визначальних рис сучасного етапу розвитку міжнародної політичної комунікації. Цифрові платформи надають можливість швидкого виходу на глобальні аудиторії, сегментації повідомлень, інтерактивної взаємодії, оперативного моніторингу реакцій і мультимедійного оформлення політичних меседжів. Міжнародний політичний PR у цифровому середовищі використовує соціальні мережі, відеоплатформи, цифрові медіа, месенджери, інтерактивні сайти, цифрові кампанії адвокації, мікротаргетовану рекламу, стримінг та інші інструменти, що дозволяють адаптувати повідомлення до конкретних аудиторних груп. У такому середовищі PR-комунікація стає більш гнучкою, візуально орієнтованою, персоналізованою та швидко масштабованою.

Разом з тим цифрові платформи створюють і нові виклики для міжнародного PR. По-перше, вони посилюють конкуренцію за увагу, внаслідок чого навіть стратегічно важливе повідомлення може бути маргіналізоване у потоці більш емоційного або конфліктного контенту. По-друге, вони роблять комунікацію надзвичайно вразливою до дезінформаційних атак, меметичного спотворення, маніпулятивного редагування та ворожого перехоплення наративу. По-третє, вони змінюють сам стиль політичного PR, змушуючи поєднувати інституційну серйозність із вимогами візуальної динаміки, короткого формату та емоційної резонансності. Унаслідок цього цифровий міжнародний PR є не просто новим каналом, а новим середовищем комунікативної боротьби, де успіх залежить від здатності поєднати стратегічну змістовність із платформною адаптивністю.

Ефективність PR-технологій у міжнародній політиці не може оцінюватися виключно за кількістю медійних згадок або охопленням аудиторії. Критерії успішності міжнародних PR-кампаній повинні враховувати як операційні, так і стратегічні параметри. До операційних належать рівень видимості кампанії, інтенсивність і географія медійного поширення, залученість цільових аудиторій, тональність публічних реакцій, стабільність ключових меседжів у міжнародному інформаційному обігу та ефективність кризового реагування. Проте ці показники є лише первинним рівнем оцінки. На стратегічному рівні необхідно аналізувати, чи сприяла PR-кампанія зміні міжнародного сприйняття суб'єкта, чи посилила його репутаційну позицію, чи допомогла легітимувати політичну ініціативу, чи зменшила вплив конкурентного наративу, чи забезпечила підтримку з боку цільових зовнішніх акторів.

У міжнародній політиці ефективність PR часто має відкладений характер. Кампанія може не давати негайного політичного результату, але поступово змінювати емоційну й когнітивну рамку сприйняття держави або ініціативи. Саме тому критично важливими є показники довгострокової репутаційної стабільності, зміни рівня довіри, посилення інституційної впізнаваності, розширення міжнародної коаліційності та здатності суб'єкта бути переконливим у майбутніх кризових ситуаціях. Успішна міжнародна PR-кампанія – це не просто та, що голосно прозвучала, а та, що вплинула на структуру міжнародних очікувань і підвищила символічну ефективність зовнішньополітичної дії.

Етичні проблеми застосування PR у міжнародній політиці є надзвичайно складними, оскільки ця сфера постійно балансує між законною репрезентацією інтересів і ризиком маніпулятивного конструювання реальності. З одного боку, будь-який міжнародний суб'єкт має право і навіть потребу пояснювати свої дії, формувати комунікаційні рамки власної присутності, захищати репутацію та працювати із зовнішнім сприйняттям. З іншого боку, PR-технології за своєю природою передбачають селекцію інформації, акцентування вигідних аспектів, емоційне оформлення повідомлень і стратегічне керування видимістю. Саме це створює етичну напругу між комунікаційною ефективністю і принципом

правдивості, між прагненням до репутаційного успіху і відповідальністю за недопущення викривлення реальності.

У міжнародній політиці етичні ризики PR посилюються тим, що комунікація часто відбувається в умовах конфліктів, гуманітарних криз, політичної нерівності та високої ставки рішень. У такому середовищі зростає спокуса використовувати емоційно маніпулятивні образи, спрощені моральні бінарizaції, приховане дискредитування опонента, символічне перебільшення власної правоти або замовчування складних аспектів ситуації. Етична проблема не завжди полягає у прямій неправді; іноді вона виникає у формі контекстуального викривлення, вибіркової подачі, штучного драматизування, використання людського страждання як засобу репутаційного впливу або інструменталізації гуманітарної риторики. Саме тому професійний міжнародний PR потребує не лише технічної компетентності, а й розвиненого етичного самоконтролю.

Маніпулятивний потенціал і ризики PR-технологій є одним із найбільш чутливих аспектів їхнього функціонування в міжнародній політиці. Будь-яка PR-технологія потенційно може бути використана як для легітимного представлення інтересів, так і для викривлення публічного простору. Маніпуляція в міжнародному PR може набувати різних форм: від прихованого просування потрібних інтерпретацій через афілійованих експертів і псевдонезалежні канали до візуального спрощення складних конфліктів, фабрикації образу моральної бездоганності суб'єкта, створення ілюзії міжнародної підтримки або системного витіснення небажаних тем із публічного порядку денного. Особливо ризикованими є ті випадки, коли PR інтегрується в ширші інформаційні операції, де межа між легітимною комунікацією, пропагандою, психологічним впливом і дезінформацією стає майже невидимою.

Ризики PR-технологій полягають також у тому, що надмірна залежність від комунікаційного оформлення може підміняти реальну політичну дію її символічним еквівалентом. Держава або інший суб'єкт може інвестувати значні ресурси у формування позитивного образу, не вирішуючи при цьому структурних

проблем, які підривають довіру до нього. Така ситуація породжує ефект репутаційної симуляції, коли комунікаційна оболонка тимчасово маскує дефіцит політичної змістовності. У міжнародному середовищі це особливо небезпечно, оскільки в довгостроковій перспективі розрив між іміджем і реальною поведінкою майже завжди призводить до глибокої ерозії довіри, а відновити репутацію після такого розриву значно складніше, ніж підтримувати її на основі послідовності. Саме тому маніпулятивний потенціал PR є водночас і його внутрішньою силою, і його стратегічним обмеженням.

Отже, PR-технології у системі міжнародних політичних комунікацій являють собою складний комплекс інструментів формування публічного сприйняття, репутаційного позиціонування, кризового реагування та комунікаційного супроводу зовнішньополітичної діяльності. Вони відрізняються від дипломатичної та інформаційної діяльності своєю зосередженістю на конструюванні сприятливих інтерпретацій і управлінні символічним виміром міжнародної присутності. У практичному вимірі міжнародний політичний PR використовує подієві, медійні, репутаційні, антикризові та цифрові технології, що дозволяють суб'єктам світової політики зміцнювати власну видимість, легітимність і переконливість. Водночас ефективність цих технологій визначається не лише їхньою медійною гучністю, а здатністю впливати на довгострокове міжнародне сприйняття, а їхня професійна легітимність залежить від дотримання етичних меж і недопущення перетворення PR на інструмент системної маніпуляції. Саме тому наукове осмислення міжнародного політичного PR потребує подвійної оптики: з одного боку, визнання його як необхідного ресурсу зовнішньополітичного впливу, а з іншого – критичного аналізу його меж, ризиків і нормативних суперечностей у сучасному глобальному комунікаційному середовищі.

Тема 11. Публічна дипломатія в сучасних міжнародних відносинах

Публічна дипломатія в сучасній системі міжнародних відносин постає як одна з найважливіших форм зовнішньополітичної діяльності, що функціонує на перетині державної стратегії, міжнародної комунікації, символічного впливу, ціннісної репрезентації та роботи з іноземними аудиторіями. Її зростаюче значення зумовлене глибокою трансформацією самої природи міжнародної взаємодії, в межах якої держави вже не можуть обмежуватися виключно традиційною дипломатією, спрямованою на контакти між урядами, переговорами в закритих форматах та офіційним міждержавним представництвом. У сучасному глобалізованому, медіатизованому та цифрово насиченому світі зовнішня політика дедалі більше залежить від здатності суб'єкта працювати не лише з елітами, а й із ширшими соціальними спільнотами, міжнародною громадською думкою, культурними середовищами, освітніми мережами, молодіжними аудиторіями, експертними колами, діаспорами, громадянськими ініціативами та платформними спільнотами. Саме тому публічна дипломатія сьогодні є не периферійним додатком до офіційної зовнішньої політики, а складним і стратегічно важливим механізмом формування сприятливого зовнішнього середовища для реалізації національних інтересів через канали переконання, довіри, привабливості та довгострокової символічної присутності.

Поняття публічної дипломатії сформувалося як відповідь на потребу осмислити такі форми міжнародної діяльності держави, які виходять за межі класичної міжурядової дипломатії та орієнтуються на публічний вимір міжнародної взаємодії. У найзагальнішому розумінні публічна дипломатія означає цілеспрямовану діяльність держави або уповноважених нею інституцій, спрямовану на встановлення, підтримання й розвиток комунікації з іноземними аудиторіями задля формування сприятливого сприйняття держави, пояснення її політики, просування її цінностей, культури, історичного досвіду та стратегічних наративів, а також створення довгострокових умов для міжнародної підтримки, співробітництва й довіри. Водночас це визначення має бути доповнене

розумінням того, що публічна дипломатія є не просто передаванням позитивної інформації про країну, а комплексною практикою міжнародного смислотворення, у межах якої держава намагається інтегрувати свій образ, політичну позицію та нормативну самоінтерпретацію в глобальний комунікаційний простір.

Еволюція публічної дипломатії відображає зміну історичних моделей міжнародного впливу. На ранніх етапах вона була тісно пов'язана з культурною експансією, міжнародним мовленням, освітніми обмінами та інформаційним протистоянням у періоди ідеологічної конкуренції. Надалі, із розвитком глобальних медіа, транснаціональної комунікації та інтеграційних процесів, публічна дипломатія почала дедалі більше орієнтуватися на побудову довгострокових відносин із зовнішніми суспільствами, а не лише на короткотермінову інформаційну присутність. У цифрову епоху її еволюція набула ще складнішого характеру: публічна дипломатія перестала бути переважно одностороннім мовленням держави до зовнішнього світу і перетворилася на багатоканальну, інтерактивну, мережеву форму зовнішньої комунікації, в якій враховується не тільки зміст повідомлення, а й характер взаємодії, зворотний зв'язок, емоційна чутливість аудиторії, платформна логіка поширення та конкуренція альтернативних інтерпретацій.

У системі інструментів зовнішньої політики публічна дипломатія займає проміжне, але стратегічно важливе місце між класичною дипломатією, стратегічними комунікаціями, міжнародним культурним обміном, репутаційною політикою та політикою м'якої сили. Вона не замінює традиційних механізмів зовнішньополітичної діяльності, але створює для них сприятливий символічний і суспільний контекст. Жодна держава не може ефективно реалізовувати свої міжнародні цілі, якщо її політика залишається незрозумілою, підозрілою або відторгнутою іноземними аудиторіями. Саме публічна дипломатія забезпечує той комунікаційний простір, у якому державна позиція набуває людського, культурного, морального та ціннісного виміру. У цьому сенсі вона виконує не лише функцію пояснення політики, а й функцію соціалізації держави у міжнародному середовищі, сприяючи тому, щоб країна сприймалася не як

абстрактний носій інтересів, а як зрозумілий і впізнаваний політичний та культурний суб'єкт.

Публічна дипломатія особливо значуща для тих держав, які прагнуть зміцнювати свою міжнародну суб'єктність не лише через силові або економічні ресурси, а й через здатність формувати довіру, підтримку та позитивне ставлення в глобальному суспільному просторі. Вона може працювати як інструмент зміцнення міжнародної легітимності, просування зовнішньополітичних ініціатив, нейтралізації негативних стереотипів, розвитку міжкультурних зв'язків, підтримання іноземної солідарності у кризові моменти та довгострокового зміцнення міжнародного авторитету держави. Її ефективність нерідко виявляється не в безпосередньому політичному результаті, а у створенні м'якого, але стійкого середовища сприяння, в межах якого політичні рішення держави сприймаються більш довірливо, а її міжнародна роль – як більш обґрунтована та легітимна.

Для наукової ясності принципово важливо розмежовувати публічну дипломатію, пропаганду та культурну дипломатію. Публічна дипломатія, попри наявність елементів переконання, у своїй нормативно прийнятній формі орієнтована не на односторонню маніпулятивну мобілізацію, а на довгострокове формування довіри, діалогу, розуміння та символічної близькості між державою і зовнішніми суспільствами. Пропаганда, на відміну від цього, зазвичай має більш жорсткий, одновекторний, ідеологічно насичений і мобілізаційний характер; вона спрямована не на взаєморозуміння, а на нав'язування потрібної інтерпретації, часто шляхом спрощення, емоційної поляризації та витіснення альтернативних позицій. Межа між публічною дипломатією та пропагандою не завжди є абсолютно чіткою, особливо в умовах конфлікту, однак теоретично публічна дипломатія спирається на більшу відкритість, комунікаційну взаємність і прагнення до легітимного міжнародного впливу, а не до примітивного ідеологічного домінування.

Культурна дипломатія, своєю чергою, є вужчим складником публічної дипломатії, зосередженим передусім на репрезентації культурних надбань,

мистецтва, мови, історичної спадщини, національної творчості, освітніх традицій і цивілізаційної своєрідності держави. Вона є надзвичайно важливим, але не єдиним інструментом публічної дипломатії. Якщо культурна дипломатія працює переважно через символічне представлення культурної ідентичності, то публічна дипломатія охоплює ширший спектр завдань: пояснення зовнішньої політики, роботу з міжнародною громадською думкою, інформаційні кампанії, підтримку міжнародної солідарності, формування позитивного образу держави, участь у глобальних ціннісних дискусіях та створення довготривалих комунікаційних мереж із зовнішніми аудиторіями. Таким чином, культурна дипломатія є важливою, але не вичерпною формою публічної дипломатії, тоді як сама публічна дипломатія є ширшою стратегією символічного й комунікативного зовнішньополітичного впливу.

Основні напрями та інструменти публічної дипломатії охоплюють широкий спектр освітніх, культурних, інформаційних, експертних, молодіжних, комеморативних та цифрових практик, за допомогою яких держава вибудовує тривалу зовнішню присутність. Освітні програми посідають особливе місце, оскільки вони формують довгострокові канали взаємодії з іноземними елітами, студентськими середовищами, молодими дослідниками, викладачами, експертами та майбутніми лідерами думок. Стипендії, академічні обміни, спільні наукові проекти, університетські партнерства, мовні програми, літні школи, дослідницькі гранти та освітні хаби створюють не лише простір інтелектуальної співпраці, а й середовище символічної соціалізації іноземних учасників у культурно-політичний контекст держави. Через такі програми формується не миттєвий іміджевий ефект, а довготривалий ресурс доброзичливості, розуміння й емоційно-когнітивної близькості до країни.

Культурні програми в структурі публічної дипломатії виконують функцію репрезентації національної ідентичності в універсально комунікативних формах. Фестивалі, виставки, концерти, кінопокази, літературні переклади, міжнародні форуми культури, музейні проекти, дні національної культури, архітектурні й гастрономічні презентації, а також діяльність культурних інститутів за кордоном

дають змогу державі бути присутньою у світовому просторі не лише як політичний актор, а як носій певної цивілізаційної матриці. Значення культурних інструментів полягає в тому, що вони часто долають політичні бар'єри, створюють м'які форми емоційного залучення та формують ті символічні асоціації, які згодом стають основою стійкої прихильності до держави. Культура в межах публічної дипломатії функціонує як мова непрямого переконання, яка не нав'язує, а запрошує до пізнання, співпереживання та визнання.

Інформаційні програми в системі публічної дипломатії спрямовані на донесення до іноземних аудиторій пояснення державної політики, її стратегічних пріоритетів, бачення міжнародних проблем, ціннісних засад і міжнародної ролі. Йдеться про міжнародне мовлення, мультимедійні проєкти, інформаційні кампанії, аналітичні платформи, роботу з журналістами, медіапартнерства, публічні звернення, спеціальні інформаційні продукти для зовнішніх аудиторій, а також цифрові формати комунікації, що дозволяють адаптувати повідомлення до різних регіонів і соціальних груп. Інформаційна складова публічної дипломатії не повинна мати суто пропагандистського характеру; її ефективність залежить від достовірності, аргументованості, стилістичної чутливості та здатності пояснювати складні політичні процеси в доступній, переконливій і людськи зрозумілій формі.

Робота з іноземними аудиторіями та міжнародною громадською думкою є ядром публічної дипломатії, оскільки саме аудиторія виступає не пасивним адресатом, а активним середовищем рецензії, інтерпретації, підтримки або відторгнення зовнішньополітичного меседжу. У міжнародному вимірі аудиторії є надзвичайно неоднорідними: це можуть бути політичні еліти, експертні кола, молодь, студенти, журналісти, представники культурних індустрій, бізнес-спільноти, правозахисні групи, академічні середовища, діаспори, громадські організації та широкі соціальні групи в різних країнах. Кожна з цих аудиторій має власні когнітивні рамки, комунікаційні звички, політичні очікування та рівень чутливості до певних типів меседжів. Саме тому публічна дипломатія потребує

глибокої сегментації зовнішніх аудиторій, вивчення їхніх потреб, інтересів, страхів, символічних кодів і комунікативних каналів.

Міжнародна громадська думка у сучасному світі є важливим середовищем зовнішньополітичного впливу, оскільки вона впливає на політичні рішення урядів, легітимність міжнародних ініціатив, готовність до підтримки партнерських держав, реакцію на конфлікти та сприйняття глобальних криз. Публічна дипломатія в цьому сенсі має працювати не лише з інформуванням, а й із формуванням довіри, солідарності, емоційної залученості та ціннісної близькості. Успішна робота з міжнародною громадською думкою передбачає не монологічну саморепрезентацію, а здатність до діалогу, уважність до зовнішніх реакцій, використання інклюзивної мови, уникнення зверхності й культурної нечутливості, а також уміння інтегрувати власну позицію в ширші універсальні дискурси – демократії, свободи, гідності, прав людини, миру, справедливості або солідарності.

Інституційне забезпечення політики публічної дипломатії має вирішальне значення для її сталості та ефективності. Публічна дипломатія не може функціонувати виключно як сукупність розрізнених акцій, ініціатив або короткострокових кампаній. Вона потребує інституціоналізації, тобто наявності органів, програм, ресурсів, кадрового потенціалу, координаційних механізмів і стратегічного бачення. Зазвичай до системи інституційного забезпечення належать міністерства закордонних справ, спеціалізовані підрозділи публічної дипломатії, державні або напівдержавні культурні інститути, центри міжнародного мовлення, освітні агенції, грантові фонди, дипломатичні представництва, платформи роботи з діаспорою та аналітичні структури, що займаються моніторингом міжнародного сприйняття держави. Ефективність такої системи залежить від узгодженості між інституціями, стратегічної послідовності, професійної підготовки кадрів і чіткого розуміння того, які саме образи, цінності та смисли держава прагне просувати назовні.

Інституційна спроможність у сфері публічної дипломатії передбачає не лише організаційну наявність структур, а й здатність виробляти довготривалі

програми, підтримувати стабільні міжнародні контакти, акумулювати символічний капітал і забезпечувати гнучкість у реагуванні на зміни глобального середовища. Держави, які не мають інституціоналізованої політики публічної дипломатії, змушені діяти переважно реактивно, відповідаючи на зовнішні виклики ситуативно, без накопичення довіри та без системної роботи з аудиторіями. Натомість наявність продуманої інституційної архітектури дозволяє переводити окремі комунікаційні успіхи в стійкий ресурс міжнародного впливу.

Публічна дипломатія в умовах сучасних викликів зазнає глибокої трансформації, пов'язаної насамперед із цифровізацією комунікації, посиленням глобальної конкуренції за увагу, загостренням міжнародних конфліктів і зростанням ролі кризових репутаційних ситуацій. Цифровізація публічної дипломатії означає не просто перехід до використання соціальних мереж чи онлайн-платформ, а зміну самої логіки взаємодії з зовнішніми аудиторіями. Держава вже не може покладатися виключно на повільні, ієрархічні та односторонні моделі мовлення. Вона змушена діяти в інтерактивному, швидкоплинному, багатоканальному середовищі, де успіх залежить від здатності до оперативної реакції, візуальної адаптивності, контекстуальної точності та постійного підтримання комунікаційної присутності. Цифрова публічна дипломатія працює не лише з повідомленням, а й з архітектурою його поширення, зворотним зв'язком, емоційною динамікою аудиторії та алгоритмічною логікою платформ.

Нові форми комунікації в межах цифровізованої публічної дипломатії включають використання соціальних мереж дипломатичними установами, цифрові кампанії міжнародної солідарності, мультимедійне сторітелінгове представлення державної позиції, роботу з інфлюенсерами, віртуальні форуми, онлайн-події, цифрові освітні й культурні ініціативи, інтерактивні ресурси для іноземної аудиторії та оперативне включення в глобальні інформаційні потоки. Водночас цифровізація підвищує і вразливість публічної дипломатії: будь-яке повідомлення може бути вирване з контексту, переінтерпретоване, висміяне, піддане інформаційній атаці або втягнуте у поляризовану дискусію. Саме тому

сучасна цифрова публічна дипломатія вимагає значно вищого рівня професійної підготовки, стратегічної координації та розуміння платформної логіки глобального комунікативного середовища.

Публічна дипломатія в умовах конфліктів і міжнародних криз набуває особливої ваги, оскільки саме в кризові моменти визначається не лише фактична, а й морально-символічна позиція держави у світовому сприйнятті. У ситуаціях збройного конфлікту, гуманітарної катастрофи, міжнародної ізоляції, політичного скандалу чи різкої зовнішньополітичної ескалації публічна дипломатія виконує кілька критичних функцій. Вона повинна пояснити позицію держави міжнародній спільноті, мобілізувати підтримку іноземних суспільств, зміцнити солідарність союзників, нейтралізувати дезінформаційні атаки, продемонструвати моральну обґрунтованість дій і зберегти репутаційну цілісність у ситуації високої інформаційної напруги. У кризі публічна дипломатія стає не лише інструментом комунікації, а формою боротьби за міжнародну легітимність.

Особливість публічної дипломатії в умовах конфлікту полягає в тому, що вона повинна поєднувати емоційну переконливість із фактологічною точністю, нормативну ясність із комунікативною гнучкістю, мобілізаційний ефект із довгостроковою репутаційною відповідальністю. Надмірна драматизація або спрощення можуть давати короточасний ефект, але в перспективі підривають довіру до держави. Натомість виважена, доказова, людяно зорієнтована та морально цілісна публічна дипломатія здатна забезпечити стійку міжнародну підтримку навіть у найскладніших обставинах. Саме тому кризова публічна дипломатія вимагає не імпровізації, а попередньої підготовки, чітко визначених наративів, інституційної координації та здатності працювати з різними типами зовнішніх аудиторій одночасно.

Оцінювання ефективності публічної дипломатії держави є складною методологічною і практичною проблемою, оскільки її результати часто мають відкладений, нематеріальний і кумулятивний характер. На відміну від класичних дипломатичних результатів, які можуть бути зафіксовані в угодах, домовленостях

або формальних політичних рішеннях, ефекти публічної дипломатії нерідко проявляються у зміні ставлення, зростанні довіри, посиленні міжнародної симпатії, кращому розумінні політики держави, розширенні культурної присутності, зниженні стереотипізації або зростанні готовності іноземних аудиторій підтримувати країну у складних міжнародних ситуаціях. Саме тому оцінювання повинно поєднувати кількісні та якісні методи. До кількісних належать показники участі в програмах, охоплення аудиторій, рівень медійної присутності, цифрова активність, кількість інституційних партнерств, поширення контенту та результати соціологічних вимірювань. До якісних – аналіз змін у міжнародних наративах про державу, рівня довіри до її позиції, глибини культурної впізнаваності та характеру довгострокової рецепції її образу.

Особливо важливою є оцінка того, наскільки публічна дипломатія сприяє ширшим зовнішньополітичним цілям держави. Її результативність слід вимірювати не тільки популярністю окремих заходів, а тим, чи допомагає вона зміцнювати міжнародну коаліційність, посилювати підтримку в кризові моменти, знижувати бар'єри недовіри, створювати партнерські мережі, нейтралізувати деструктивні стереотипи та забезпечувати більш сприятливе символічне середовище для реалізації національних інтересів. Ефективна публічна дипломатія – це не та, що лише добре виглядає на рівні зовнішньої презентації, а та, що змінює структуру міжнародного сприйняття й перетворює комунікаційний ресурс на реальний політичний капітал.

Отже, публічна дипломатія в сучасних міжнародних відносинах є складною, багаторівневою та стратегічно значущою формою зовнішньополітичної діяльності, що спрямована на формування довіри, підтримки, взаєморозуміння та символічної близькості між державою та зовнішніми аудиторіями. Її еволюція від інформаційного мовлення до інтерактивної мережевої взаємодії відображає глибокі зміни у світовій політиці, де публічний вимір міжнародних відносин став не менш важливим, ніж міжурядовий. Публічна дипломатія займає особливе місце в системі інструментів зовнішньої політики, відрізняючись від пропаганди та культурної дипломатії

ширшим діапазоном цілей і комунікаційних форм. Її основні інструменти охоплюють освітні, культурні, інформаційні програми, роботу з міжнародною громадською думкою та розвинену інституційну інфраструктуру. У сучасних умовах цифровізації, конфліктності та глобальної інформаційної конкуренції публічна дипломатія стає критично важливим механізмом підтримання міжнародної суб'єктності держави, а її ефективність залежить від поєднання стратегічної послідовності, моральної переконливості, інституційної спроможності та здатності працювати в багатоваріованому, динамічному й високо конкурентному середовищі світової політики.

Тема 12. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики

Цифрова дипломатія в сучасній системі міжнародних відносин постає як одна з найбільш динамічних і концептуально значущих форм трансформації зовнішньополітичної діяльності держави в умовах глобальної цифровізації, платформізації комунікації та зростання ролі інформаційно-технологічних інфраструктур у виробництві міжнародного впливу. Її поява і стрімкий розвиток зумовлені не лише поширенням нових каналів зв'язку, а глибшою зміною самої логіки міжнародної взаємодії, в межах якої дипломатія вже не може обмежуватися традиційними інституційними форматами, протокольними процедурами, закритими переговорами та повільною циркуляцією офіційної інформації. У цифрову епоху зовнішня політика функціонує в умовах постійної публічної видимості, миттєвого поширення повідомлень, прямої комунікації з іноземними аудиторіями, інтерактивного зворотного зв'язку, алгоритмічного посередництва та зростаючої залежності від цифрових платформ як інфраструктур міжнародного сприйняття. Саме тому цифрова дипломатія є не просто технічним оновленням дипломатичної практики, а новою модальністю зовнішньополітичного існування держави, у якій комунікація, репрезентація, координація та стратегічний вплив дедалі тісніше переплітаються з технологічним середовищем.

Поняття цифрової дипломатії охоплює широкий спектр інституційних, комунікаційних і технологічних практик, за допомогою яких держава, її дипломатичні установи, зовнішньополітичні відомства та пов'язані з ними суб'єкти використовують цифрові інструменти для реалізації зовнішньополітичних цілей, підтримання міжнародної присутності, взаємодії з іноземними аудиторіями, управління міжнародним іміджем, моніторингу інформаційного середовища, координації дипломатичних повідомлень і просування стратегічних наративів у глобальному цифровому просторі. У цьому сенсі цифрова дипломатія не зводиться лише до використання соціальних мереж або до наявності офіційних онлайн-акаунтів дипломатичних інституцій. Її зміст значно ширший і включає трансформацію способів дипломатичного представництва, зміну форматів міждержавного й публічного спілкування, перебудову механізмів дипломатичної реакції, адаптацію зовнішньополітичного меседжингу до платформної логіки та інтеграцію цифрових інструментів у загальну стратегію державної міжнародної комунікації.

Місце цифрової дипломатії у сучасній зовнішній політиці визначається тим, що вона виконує одночасно кілька взаємопов'язаних функцій. По-перше, вона є каналом репрезентації держави у глобальному публічному просторі, де політичний суб'єкт повинен не лише діяти, а й бути постійно видимим, зрозумілим і здатним до комунікації в режимі реального часу. По-друге, вона виступає засобом оперативного дипломатичного реагування, дозволяючи швидко артикулювати офіційну позицію, коригувати інформаційний фон, підтримувати міжнародну солідарність або нейтралізувати деструктивні наративи. По-третє, цифрова дипломатія є інструментом роботи з міжнародною громадською думкою, іноземними медіа, діаспорами, експертними колами, молодіжними аудиторіями та іншими сегментами зовнішнього середовища, що дедалі сильніше впливають на формування міжнародної легітимності держави. По-четверте, вона інтегрується до системи стратегічних комунікацій, де виконує функцію координації публічної присутності держави у цифровому просторі відповідно до її зовнішньополітичних пріоритетів.

Становлення цифрової дипломатії у світовій практиці відбувалося поступово, але водночас нерівномірно, що було зумовлено відмінностями в технологічній модернізації держав, особливостями їхньої зовнішньополітичної культури, рівнем інституційної відкритості та готовністю дипломатичних систем до інтеграції нових комунікаційних форматів. На ранньому етапі цифровізація дипломатії виявлялася переважно у технічному вдосконаленні інформаційного супроводу зовнішньої політики: створенні офіційних вебресурсів, електронних комунікацій між відомствами, публікації документів онлайн та використанні цифрових інструментів для інформаційного обслуговування громадян за кордоном. Наступний етап був пов'язаний із поступовим виходом дипломатичних інституцій у соціальні мережі та освоєнням нових форм прямої комунікації з іноземними аудиторіями. Саме тоді цифрова дипломатія перестала бути лише допоміжним технічним інструментом і почала перетворюватися на окремий вимір зовнішньополітичного позиціонування.

Подальша еволюція цифрової дипломатії відбулася в умовах платформного суспільства, коли соціальні мережі, відеохостинги, цифрові медіа й онлайн-платформи стали не просто каналами поширення інформації, а середовищем формування міжнародної видимості, публічного тиску, мережевої мобілізації та репутаційного суперництва. У цій фазі цифрова дипломатія почала включати елементи стратегічного сторітелінгу, візуальної політики, роботи з цифровими спільнотами, інтерактивної участі у глобальних дискусіях, кризової комунікації в реальному часі та використання платформ як простору формування міжнародної солідарності. Сучасний етап її розвитку пов'язаний із дедалі глибшою інтеграцією аналітики даних, цифрового моніторингу, мультимедійного контенту, алгоритмічного таргетування, віртуальних дипломатичних форматів і технологій штучного інтелекту в зовнішньополітичну практику. У результаті цифрова дипломатія набуває ознак складної, багатофункціональної і технологічно насиченої системи міжнародного впливу.

Відмінність цифрової дипломатії від традиційних дипломатичних форм полягає не лише в інструментарії, а насамперед у зміні темпоральності,

публічності, аудиторної структури та логіки дипломатичної взаємодії. Традиційна дипломатія історично базувалася на інституційній закритості, ієрархічності, пріоритеті міжурядового спілкування, високому значенні протоколу, обережності формулювань і відносно повільному ритмі комунікації. Цифрова дипломатія, навпаки, функціонує в середовищі постійної відкритості, комунікаційної інтенсивності, прямого звернення до публічних аудиторій, високої швидкості реакції та алгоритмічно опосередкованої видимості. Вона не усуває традиційної дипломатії, але змушує її адаптуватися до нової реальності, у якій значна частина зовнішньополітичного процесу стає видимою, миттєво інтерпретованою та включеною в ширший медійно-платформний обіг.

Принципова відмінність цифрової дипломатії полягає також у тому, що вона розмиває жорстку межу між елітарною і масовою зовнішньополітичною комунікацією. Якщо класична дипломатія працювала переважно з урядами, міністрами, послами, міжнародними організаціями та вузьким колом дипломатичних посередників, то цифрова дипломатія одночасно звертається до громадян, журналістів, експертів, активістів, діаспор, освітніх спільнот, міжнародних симпатиків та опонентів. Вона поєднує елементи офіційного представництва, публічної дипломатії, кризової комунікації, брендингу держави та платформної взаємодії. Саме тому цифрова дипломатія є значно більш поліфонічною, ризикогенною та динамічною, ніж традиційна дипломатична практика, але водночас і потенційно більш впливовою в умовах цифрового міжнародного середовища.

Інструменти та практики цифрової дипломатії є багатоманітними й охоплюють широкий спектр цифрових каналів, платформ і форматів взаємодії. Соціальні мережі посідають у цій системі провідне місце, оскільки вони дозволяють дипломатичним установам, міністерствам закордонних справ, урядовим речникам і політичним лідерам безпосередньо звертатися до зовнішніх аудиторій, формувати міжнародний інформаційний фон, презентувати офіційну позицію, демонструвати символічну присутність і підтримувати постійний контакт із глобальним публічним простором. Однак цифрова дипломатія не

вичерпується соціальними мережами. Вона включає також офіційні вебплатформи, інтерактивні мультимедійні ресурси, цифрові сервіси консульської підтримки, онлайн-заходи, вебінари, віртуальні форуми, платформні кампанії солідарності, візуальні сторітелінгові продукти, аналітичні панелі моніторингу аудиторій, електронні розсилки, месенджери та інші канали, через які держава здійснює міжнародну комунікацію в цифровій формі.

Соціальні мережі як інструмент цифрової дипломатії мають кілька важливих функцій. Вони забезпечують оперативність повідомлення, що особливо важливо в кризових ситуаціях, коли затримка офіційної реакції може бути інтерпретована як слабкість, непослідовність або втрата контролю над інформаційним середовищем. Вони дозволяють візуалізувати дипломатичну присутність через фотографії, короткі відео, інфографіку, символічні жести та публічні звернення. Вони підтримують інтерактивність, надаючи можливість державним інституціям не лише транслювати меседж, а й відстежувати реакції, адаптувати комунікацію, працювати з питаннями аудиторій і формувати враження доступності та відкритості. Нарешті, соціальні мережі створюють простір для символічного суперництва, де держави й інші актори міжнародних відносин конкурують за моральну переконливість, медійну видимість і право на інтерпретацію міжнародних подій.

Віртуальна взаємодія дипломатичних представництв із цільовими аудиторіями є однією з найпомітніших практик цифрової дипломатії, що радикально змінює саму модель дипломатичної присутності. Посольства, консульства, культурні інститути, постійні представництва при міжнародних організаціях і зовнішньополітичні відомства дедалі більше функціонують не лише як фізично локалізовані осередки міждержавного контакту, а як віртуальні вузли міжнародної комунікації, доступні цільовим аудиторіям у цифровому форматі. Через офіційні сторінки, інтерактивні сервіси, онлайн-консультації, цифрові інформаційні кампанії та мультимедійні проекти дипломатичні установи здійснюють не лише інформування, а й репрезентацію держави, просування її культурних і політичних пріоритетів, підтримку національного іміджу та

обслуговування інтересів громадян і партнерів у глобальному інформаційному середовищі.

Віртуальна взаємодія має особливу цінність у роботі з диференційованими аудиторіями. Вона дає змогу дипломатичним представництвам адресно працювати з місцевими медіа, експертними колами, академічними середовищами, молоддю, бізнесом, діаспорами, культурними спільнотами та громадянським суспільством. У цьому контексті цифрова дипломатія розширює можливості персоналізації та сегментації дипломатичного повідомлення, дозволяє створювати багатомовні комунікаційні продукти, адаптувати тон і форму звернення до особливостей конкретної аудиторії, а також підтримувати регулярний, а не лише подієвий характер міжнародної присутності. Саме завдяки цьому віртуальна дипломатична взаємодія стає засобом довготривалого накопичення довіри й формування символічної близькості між державою та зовнішнім середовищем.

Цифрові кампанії у реалізації зовнішньополітичних пріоритетів є ще одним важливим елементом сучасної цифрової дипломатії. Такі кампанії можуть бути спрямовані на просування міжнародної ініціативи, пояснення зовнішньополітичної позиції, формування глобальної підтримки в кризовій ситуації, залучення міжнародної солідарності, посилення уваги до гуманітарної проблеми, підтримку санкційної політики, популяризацію національного культурного продукту або зміцнення позитивного образу держави. Їхня специфіка полягає в поєднанні дипломатичного змісту з логікою цифрового поширення: для досягнення ефекту недостатньо сформулювати політичну позицію, необхідно оформити її у візуально переконливу, емоційно резонансну, легко поширювану та алгоритмічно сумісну форму.

Цифрові зовнішньополітичні кампанії часто використовують хештеги, візуальні коди, короткі відеозвернення, інфографіку, міжнародні онлайн-акції, партнерські ретрансляції, роботу з лідерами думок, мультимедійні наративи та механізми інтерактивної участі. Їхня сила полягає у здатності поєднувати офіційний дипломатичний меседж із динамікою глобального цифрового

середовища. Проте їхня ефективність залежить від стратегічної продуманості, культурної чутливості, мовної адаптації, своєчасності запуску та здатності інтегрувати короткострокову кампанію в ширшу архітектуру зовнішньополітичних комунікацій держави. Без такого інтегрування кампанія ризикує залишитися ситуативним інформаційним сплеском без довготривалого дипломатичного ефекту.

Переваги цифрової дипломатії безпосередньо пов'язані з її оперативністю, інтерактивністю та глобальністю. Оперативність означає здатність держави або дипломатичної інституції реагувати на події майже миттєво, без тривалих процедурних затримок, що є особливо важливим у кризових або високо турбулентних міжнародних ситуаціях. Інтерактивність дозволяє не лише транслювати повідомлення, а й отримувати зворотний зв'язок, спостерігати за реакціями аудиторій, коригувати комунікаційні акценти, вступати в діалог і будувати більш складну та довірчу модель міжнародного спілкування. Глобальність цифрових дипломатичних практик виявляється у здатності одночасно працювати з аудиторіями в різних країнах, різних часових поясах і різних соціокультурних контекстах, що суттєво розширює потенціал міжнародної присутності держави та зменшує залежність від обмежень фізичної дипломатичної інфраструктури.

Усе це робить цифрову дипломатію особливо привабливою для сучасної держави, яка прагне зміцнити міжнародну суб'єктність у середовищі постійного інформаційного суперництва. Вона дозволяє менш затратними ресурсами забезпечувати високу частоту комунікації, підтримувати міжнародний імідж, формувати символічну солідарність, просувати наративи та працювати з широким спектром аудиторій. Водночас ці переваги не є автоматичними. Вони реалізуються лише за умови наявності професійної стратегії, інституційної координації, високої якості контенту, розуміння цифрових платформ як особливих середовищ влади і здатності поєднувати швидкість із змістовною точністю.

Поряд із перевагами цифрова дипломатія породжує і суттєві ризики, серед яких особливе місце займають кіберризики, репутаційні втрати та інформаційні загрози. Кіберризики пов'язані не лише з можливістю технічних атак на дипломатичні ресурси, офіційні акаунти чи цифрові системи комунікації, а й із ширшим питанням кіберстійкості зовнішньополітичної інфраструктури держави. Компрометація офіційного повідомлення, злам дипломатичних каналів, витік конфіденційної інформації, підміна контенту або втручання у цифрові сервіси можуть мати не лише технічні, а й серйозні політичні наслідки, включаючи дипломатичні конфлікти, кризу довіри та втрату комунікаційного контролю над ситуацією. Саме тому цифрова дипломатія невіддільна від питань кібербезпеки, цифрової етики та інфраструктурної захищеності держави.

Репутаційні втрати в цифровій дипломатії можуть виникати через невдало сформульовані повідомлення, культурну нечутливість, комунікаційну непослідовність, надмірну емоційність, поспішність реакції або розрив між публічною риторикою та реальною політикою. Цифрове середовище значно підсилює такі ризики, оскільки будь-яка помилка швидко тиражується, виривається з контексту, меметизується, стає предметом міжнародного коментування і може надовго закріпитися у сприйнятті аудиторій. На відміну від традиційної дипломатії, де помилки могли бути локалізовані в обмеженому колі переговорних учасників, у цифровій дипломатії будь-який комунікаційний збій має потенціал глобального резонансу. Відтак цифрова дипломатична практика потребує високого рівня професійної дисципліни, сценарного мислення та розуміння того, що цифрова видимість завжди поєднується з цифровою вразливістю.

Інформаційні загрози для цифрової дипломатії пов'язані з дезінформаційними кампаніями, інформаційними атаками, бот-мережами, координованою неавтентичною поведінкою, ворожим перехопленням наративів та алгоритмічним викривленням дипломатичних повідомлень. Цифрова дипломатія функціонує у середовищі, де офіційний меседж держави одразу потрапляє в поле конкуруючих інтерпретацій, може бути дискредитований,

висміяний, маніпулятивно переосмислений або витіснений агресивнішим контентом. Саме тому сучасна цифрова дипломатія не може обмежуватися лише виробленням позитивного контенту; вона повинна включати системний моніторинг середовища, інструменти швидкого спростування, роботу з цифровою достовірністю та здатність оперативно адаптуватися до змін у міжнародному інформаційному ландшафті.

Майбутнє дипломатії в умовах технологічного розвитку пов'язане з подальшою гібридизацією традиційних і цифрових форм зовнішньополітичної діяльності. Навряд чи цифрова дипломатія повністю витіснить класичну, оскільки фундаментальні функції переговорів, конфіденційного узгодження, правового оформлення міжнародних домовленостей та міжособистісної довіри між дипломатичними акторами зберігатимуть своє значення. Проте дедалі очевиднішим стає те, що майбутня дипломатія буде організована як поєднання різних режимів присутності – фізичного, віртуального, публічного, закритого, алгоритмічно посередкованого й аналітично підтриманого. У цьому сенсі дипломат майбутнього повинен буде володіти не лише класичними навичками протоколу, переговорів і політичного аналізу, а й цифровою компетентністю, розумінням платформної логіки, вмінням працювати з мультимедійним контентом, даними, кіберризиками та міжнародними цифровими аудиторіями.

Технологічний розвиток, зокрема поширення штучного інтелекту, аналітики великих даних, автоматизованих систем перекладу, інструментів прогнозування суспільних реакцій, віртуальних середовищ і цифрових симуляцій, ймовірно, ще більше змінить дипломатичну практику. Це відкриває нові можливості для точнішого моніторингу міжнародного середовища, персоналізації комунікації, швидкої адаптації дипломатичних повідомлень і підвищення функціональної ефективності зовнішньополітичних інституцій. Водночас така технологізація породжує і нові питання: якою мірою автоматизація сумісна з дипломатичною делікатністю; чи не посилить вона ризики технократичного спрощення політичних рішень; як забезпечити збереження людського виміру дипломатії в умовах дедалі глибшої алгоритмізації комунікації;

хто нестиме відповідальність за помилки автоматизованих дипломатичних систем. Саме ці питання визначатимуть не лише практичне, а й нормативне майбутнє дипломатії.

Отже, цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики є одним із найважливіших проявів трансформації міжнародної діяльності держави в умовах глобальної цифровізації. Вона має власні концептуальні засади, історію становлення, специфічні відмінності від традиційної дипломатії та широкий спектр інструментів, що охоплюють соціальні мережі, онлайн-платформи, віртуальну взаємодію дипломатичних установ та цифрові кампанії просування зовнішньополітичних пріоритетів. Її переваги пов'язані з оперативністю, інтерактивністю та глобальною досяжністю, однак ці переваги невіддільні від серйозних кіберризиків, інформаційних загроз і репутаційних вразливостей. Саме тому цифрову дипломатію слід розглядати не як просту технічну модернізацію традиційної дипломатії, а як новий структурний вимір зовнішньополітичної діяльності, що змінює форми міжнародного представництва, логіку дипломатичної присутності та сам спосіб реалізації міжнародного впливу в епоху технологічного розвитку.

Тема 13. Парадипломатія та трансрегіональні комунікації

Парадипломатія в сучасній системі міжнародних відносин постає як один із найпоказовіших проявів трансформації класичної моделі міжнародної суб'єктності, в межах якої виключне право на зовнішнє представництво та міжнародну комунікацію тривалий час асоціювалося передусім із суверенною державою та її центральними інститутами. Утім, процеси глобалізації, децентралізації, регіоналізації, мережевої інтеграції та цифрового переоформлення політичного простору зумовили поступове ускладнення архітектури зовнішньої взаємодії, унаслідок чого субнаціональні одиниці – регіони, міста, громади, провінції, автономії, землі, штати та інші територіальні утворення – дедалі активніше почали виходити на міжнародну арену як носії власних комунікаційних, економічних, культурних і політичних інтересів. Саме

в цьому контексті парадипломатія набуває значення не як випадковий периферійний феномен, а як структурний елемент сучасного міжнародного процесу, що відображає поліцентризацию міжнародної комунікації та поступовий перехід від монополярного державоцентричного бачення зовнішніх зносин до складнішої багаторівневої моделі глобальної взаємодії.

Поняття парадипломатії зазвичай використовується для позначення міжнародної діяльності субнаціональних акторів, які, не будучи суверенними державами у класичному міжнародно-правовому розумінні, nonetheless здійснюють різноманітні форми зовнішньої комунікації, співробітництва, представництва та позиціонування в міжнародному середовищі. Її природа є комплексною, оскільки вона поєднує елементи політичної комунікації, економічної дипломатії, культурної репрезентації, регіонального лобіювання, транскордонної кооперації та інституційного самопредставлення територіальних спільнот. Парадипломатія не тотожна класичній дипломатії, оскільки не базується на суверенній правосуб'єктності та не має повного набору атрибутів державної зовнішньої політики, однак вона виконує споріднені функції – налагодження контактів, просування інтересів, побудову партнерств, підтримання міжнародної присутності та формування позитивного зовнішнього образу субнаціонального утворення. Її особливість полягає в тому, що вона виникає на стику внутрішнього і зовнішнього політичного простору, де місцеві та регіональні інтереси виходять за межі національної юрисдикції і потребують безпосереднього представлення в міжнародних мережах взаємодії.

Передумови розвитку парадипломатії мають як структурний, так і інституційний характер. До структурних належать процеси глобалізації, які послабили жорсткість традиційних територіальних кордонів для потоків капіталу, інформації, інновацій, культурних продуктів і людської мобільності; регіоналізація, що стимулювала появу горизонтальних зв'язків між територіями різних держав; урбанізація та посилення ролі міст як центрів економічної, технологічної й культурної концентрації; а також цифровізація комунікацій, яка значно спростила вихід субнаціональних акторів у міжнародний простір без

посередництва виключно центральної дипломатичної машини. До інституційних передумов належать децентралізація влади, адміністративно-територіальні реформи, розширення автономії регіонів, закріплення повноважень місцевого самоврядування у сфері міжнародного співробітництва, розвиток транскордонних програм та створення правових механізмів участі субнаціональних утворень у міжнародних проєктах. У сукупності ці фактори призвели до того, що міжнародна комунікація перестала бути виключною прерогативою центральної державної влади й почала набувати багаторівневого характеру.

Субнаціональні актори у міжнародній комунікації становлять надзвичайно різномірну групу, однак їх об'єднує спільна риса – наявність територіально локалізованого політичного мандата й прагнення репрезентувати специфічні інтереси відповідної спільноти за межами національної держави. До таких акторів можуть належати регіональні органи влади, обласні й провінційні адміністрації, міські ради, муніципалітети, столичні агломерації, об'єднані територіальні громади, автономні утворення, прикордонні райони, асоціації місцевого самоврядування та інші територіальні інституції, які здатні формувати власні зовнішні пріоритети. Їхня міжнародна комунікація зазвичай не має характеру високої політики у вузькому геостратегічному сенсі, але вона надзвичайно важлива в економічному, інфраструктурному, культурному, гуманітарному, освітньому та іміджевому вимірах. Через субнаціональні канали можуть вибудовуватися інвестиційні партнерства, культурні обміни, освітні проєкти, мережі технологічної кооперації, екологічні ініціативи, програми відновлення та місцевого розвитку, що в сукупності суттєво впливають на міжнародну позицію не лише окремої території, а й держави загалом.

Особливість субнаціональних акторів полягає в тому, що їхня міжнародна комунікація є водночас більш конкретною, прагматичною та соціально вкоріненою, ніж комунікація центральних державних інституцій. Якщо держава часто діє в логіці загальнонаціональних інтересів, безпекових пріоритетів і широких геополітичних розрахунків, то регіони, міста та громади зазвичай

орієнтуються на завдання локального розвитку, залучення ресурсів, міжнародну промоцію території, розбудову людського капіталу, розвиток інфраструктури, експорт культурної ідентичності або інтеграцію в тематичні мережі співпраці. Саме тому субнаціональні актори нерідко виявляються більш гнучкими, швидкими та адаптивними у міжнародній комунікації. Водночас вони є і більш вразливими, оскільки їхня міжнародна діяльність залежить від ресурсних можливостей, кадрової спроможності, правових рамок та характеру взаємин із центральною владою.

Парадипломатія в контексті децентралізації та глобалізації набуває особливої ваги, оскільки саме ці два процеси створюють нову інституційну та функціональну рамку для субнаціональної міжнародної активності. Децентралізація сприяє розширенню політичної, фінансової та адміністративної автономії територіальних одиниць, унаслідок чого вони отримують більшу здатність самостійно визначати пріоритети розвитку, формувати міжнародні партнерства й реалізовувати транскордонні ініціативи. Глобалізація, своєю чергою, зменшує бар'єри для входження в міжнародні мережі, робить глобальні ресурси більш доступними для локальних акторів та стимулює конкуренцію територій не лише всередині держав, а й у ширшому міжнародному середовищі. У результаті регіони та міста починають діяти не лише як адміністративні одиниці національного простору, а як суб'єкти міжнародного позиціонування, які прагнуть сформувати власну міжнародну впізнаваність, функціональну спеціалізацію та мережеву включеність.

Разом з тим парадипломатія не є автоматичним наслідком децентралізації або глобалізації; вона потребує політичної зрілості, інституційної компетентності, наявності стратегічного бачення і здатності узгоджувати локальні інтереси з національними пріоритетами. Успішна субнаціональна міжнародна діяльність передбачає не лише ініціативність, а й розуміння власного місця у багаторівневій системі зовнішніх відносин. Якщо цього немає, парадипломатія може залишатися фрагментарною, реактивною або символічною. Якщо ж ці умови забезпечені, вона перетворюється на важливий

інструмент інтеграції територій у глобальний простір, підвищення їхньої конкурентоспроможності та розширення комунікаційного потенціалу держави в цілому.

Форми та механізми трансрегіональних комунікацій є одним із найважливіших вимірів парадипломатії, оскільки саме через них міжнародна активність субнаціональних акторів набуває сталого, структурованого і політично значущого характеру. Трансрегіональна комунікація означає систему зв'язків, обмінів, координаційних практик і партнерських відносин між регіонами, містами, громадами та іншими територіальними утвореннями, які належать до різних держав, але взаємодіють у межах спільних інтересів, проблем чи стратегій розвитку. Такі комунікації можуть мати економічний, культурний, екологічний, інфраструктурний, освітній, туристичний, гуманітарний або політичний характер, однак у будь-якому разі вони створюють альтернативний або додатковий рівень міжнародної взаємодії, який не зводиться до класичної міждержавної дипломатії. Саме тому міжрегіональне співробітництво слід розглядати не лише як практичний формат спільних проєктів, а як окремий канал політичної комунікації, через який формуються довіра, узгодження інтересів, символічне визнання та транснаціональна соціалізація територіальних спільнот.

Міжрегіональне співробітництво як канал політичної комунікації виконує одразу кілька функцій. По-перше, воно створює інституційні рамки для регулярного діалогу між субнаціональними акторами, у межах якого відбувається не лише обмін ресурсами чи досвідом, а й вироблення спільних дискурсів, пріоритетів та моделей взаємного сприйняття. По-друге, воно сприяє подоланню периферійності окремих регіонів через включення їх до міжнародних проєктних, інвестиційних та інноваційних мереж. По-третє, воно забезпечує комунікаційне посередництво між локальним і глобальним рівнями політики, дозволяючи регіонам транслювати власні інтереси в ширший міжнародний контекст. По-четверте, міжрегіональна взаємодія часто слугує простором апробації нових форм кооперації, які згодом можуть бути інституціоналізовані на міждержавному

рівні. Таким чином, міжрегіональне співробітництво має не лише технічне, а й виразне політико-комунікаційне значення.

Роль регіонів, міст і громад у міжнародному позиціонуванні в сучасному світі постійно зростає, що пов'язано з посиленням конкуренції територій за інвестиції, туристичні потоки, людський капітал, інноваційні ресурси, культурну впізнаваність та міжнародні партнерства. Місто або регіон сьогодні дедалі частіше виступає не тільки як адміністративна одиниця, а як брендована, комунікативно активна і стратегічно орієнтована територіальна одиниця, що прагне сформувати власний профіль у глобальному середовищі. У цьому контексті міжнародне позиціонування означає цілеспрямоване формування зовнішнього образу території, її функціональної спеціалізації, привабливості та символічної відмінності. Міста можуть позиціонувати себе як центри інновацій, культури, безпеки, креативних індустрій, гуманітарного лідерства або демократичного врядування; регіони – як простори інвестиційних можливостей, туристичної унікальності, промислової компетентності або транскордонної кооперації; громади – як моделі локальної спроможності, соціальної солідарності чи успішної відбудови.

Таке міжнародне позиціонування не є суто маркетинговою діяльністю. Воно має глибший політико-комунікаційний сенс, оскільки дозволяє території входити у міжнародний простір як носій упізнаваних смислів, цінностей і перспектив співробітництва. Роль міст у цьому процесі особливо зросла в умовах глобальної урбанізації, коли великі міські центри дедалі частіше стають не лише економічними вузлами, а й самостійними майданчиками міжнародної політичної комунікації. Через форуми міст, мережі міського партнерства, кліматичні ініціативи, урбаністичні коаліції та цифрові канали міста починають брати участь у вирішенні глобальних проблем, які раніше вважалися прерогативою держав. У результаті міжнародне позиціонування субнаціональних одиниць перетворюється на один із найважливіших вимірів сучасної трансрегіональної комунікації.

Мережеві моделі трансрегіональної взаємодії є характерною ознакою новітнього етапу розвитку парадипломатії, оскільки вони дозволяють долати обмеження жорстко ієрархічних та двосторонніх форматів співпраці. На відміну від класичних моделей, у яких партнерство часто вибудовується за принципом «один регіон – один регіон» або «місто-побратим – місто-побратим», мережеві моделі створюють поліцентричний простір одночасної взаємодії багатьох суб'єктів, які поєднуються навколо спільної тематики, проблематики або функціонального інтересу. Це можуть бути мережі прикордонного співробітництва, об'єднання інноваційних міст, кліматичні коаліції муніципалітетів, асоціації регіонів, що реалізують політику культурної спадщини, платформи цифрового врядування, гуманітарні альянси територіальних громад або професійні мережі локального самоврядування. У таких структурах комунікація стає більш горизонтальною, а політичний вплив – розосередженим, але водночас потенційно більш стійким.

Мережевість має особливе значення для трансрегіональних комунікацій, оскільки дає змогу субнаціональним акторам отримувати не лише двосторонню вигоду, а й накопичувати колективний символічний, експертний та інституційний капітал. Через участь у міжнародних мережах регіони, міста й громади можуть посилювати власну видимість, отримувати доступ до зовнішніх ресурсів, долучатися до циркуляції найкращих практик, спільно формувати позиції щодо важливих глобальних питань і збільшувати свою вагу в міжнародному політичному просторі. Разом з тим мережеві моделі вимагають високого рівня організаційної культури, координаційної спроможності та комунікативної дисципліни, оскільки без цього участь у мережі може залишатися поверховою й не призводити до реального посилення міжнародної суб'єктності території.

Політичне значення парадипломатії в сучасному світі полягає в тому, що вона впливає не лише на локальний розвиток субнаціональних одиниць, а й на ширшу зовнішньополітичну конфігурацію держави. Субнаціональна дипломатія здатна розширювати спектр міжнародних контактів держави, поглиблювати її присутність на регіональному та локальному рівнях в інших країнах, сприяти

накопиченню довіри до країни через успішні місцеві кейси співробітництва, а також забезпечувати додаткові канали комунікації там, де міждержавний діалог є обмеженим або надто формалізованим. У певних випадках саме субнаціональні актори можуть першими встановлювати контакти, які згодом набувають більшої інституційної ваги на національному рівні. Відтак парадипломатія може функціонувати як доповнення, посилення або навіть попередній рівень офіційної зовнішньої політики.

Вплив субнаціональної дипломатії на зовнішню політику держави виявляється в різних формах. Вона може підтримувати загальнонаціональні пріоритети шляхом реалізації конкретних міжнародних проєктів на місцях; посилювати зовнішньоекономічну дипломатію через локальне залучення інвесторів та розвиток експорту; розширювати гуманітарну дипломатію через освітні, культурні та соціальні обміни; сприяти міжнародній адвокації інтересів держави через мережі міст і регіонів; а в окремих випадках – виконувати роль компенсаторного каналу міжнародної комунікації в умовах криз, війни або недостатньої гнучкості центральних інституцій. Водночас цей вплив не завжди є однозначно позитивним, оскільки він залежить від ступеня узгодженості субнаціональної активності з офіційною зовнішньополітичною лінією держави та від здатності центральної влади інтегрувати такі ініціативи в єдину стратегічну рамку.

Економічні, культурні та іміджеві функції парадипломатії становлять її найпомітніший практичний вимір. В економічному плані субнаціональна міжнародна активність спрямована на залучення інвестицій, розширення ринків збуту, розвиток логістичних зв'язків, пошук донорської підтримки, участь у міжнародних програмах розвитку, створення спільних індустріальних чи інноваційних платформ. Для багатьох регіонів і міст саме парадипломатичні контакти стають джерелом нових ресурсів, необхідних для модернізації та інтеграції в ширші економічні процеси. Культурна функція полягає у просуванні локальної ідентичності, історичної спадщини, мовної та мистецької самобутності, а також у створенні символічних мостів між територіальними

спільнотами різних держав. Через культурну парадипломатію формуються стійкі канали довіри, які нерідко виявляються більш живучими, ніж офіційні політичні контакти.

Іміджева функція парадипломатії пов'язана з тим, що регіони, міста та громади дедалі активніше конструюють власний міжнародний образ, прагнучи позиціонувати себе як відкриті, компетентні, інноваційні, безпечні, культурно багаті чи гуманітарно відповідальні спільноти. Успішне міжнародне позиціонування території може позитивно позначатися і на іміджі держави в цілому, особливо коли субнаціональні кейси демонструють модернізаційний потенціал, ефективне врядування, стійкість, солідарність або креативність. У цьому сенсі парадипломатія виконує роль множинного репрезентаційного ресурсу, за допомогою якого зовнішній образ держави стає більш багатограним, конкретним і життєво переконливим.

Водночас розвиток парадипломатії пов'язаний із ризиками інституційної неузгодженості та конкуренції повноважень, що є одним із найбільш складних аспектів її політичного осмислення. Оскільки міжнародна діяльність традиційно вважається сферою державного суверенітету, активізація субнаціональних акторів може породжувати напруження між центральною владою та територіальними одиницями щодо меж компетенції, права на зовнішнє представництво, змісту міжнародних повідомлень і допустимості самостійного укладення певних угод чи партнерств. Якщо правові рамки і механізми координації є недостатньо визначеними, виникає ризик дублювання функцій, суперечливих сигналів зовнішнім партнерам, конкуренції за ресурси, політичного ревізіонізму на місцевому рівні або використання міжнародної активності субнаціональних акторів для внутрішньополітичного протистояння.

Особливо чутливою ця проблема стає в умовах політично фрагментованих держав, асиметричної автономії або конфліктної регіональної ідентичності, де парадипломатія може набувати не лише кооперативного, а й латентно сепаратистського або контрцентрального характеру. У таких ситуаціях міжнародна активність субнаціональних утворень може трактуватися як спроба

символічної емансипації від державного центру, що створює додаткові ризики для цілісності зовнішньополітичного позиціонування країни. Саме тому ефективна модель парадипломатії потребує чіткого нормативного врегулювання, інституційної координації, прозорого розмежування компетенцій і політичної культури співпраці між рівнями влади. Лише за таких умов субнаціональна дипломатія може функціонувати як ресурс посилення держави, а не як джерело внутрішньої дисфункції.

Отже, парадипломатія та трансрегіональні комунікації є важливими феноменами сучасних міжнародних відносин, що відображають глибоку трансформацію державоцентричної моделі зовнішньої взаємодії та становлення поліцентричної архітектури міжнародної комунікації. Парадипломатія виникає як результат взаємодії децентралізаційних процесів, глобалізації, регіоналізації та цифрового розширення можливостей субнаціональних акторів, які дедалі активніше беруть участь у міжнародному співробітництві, позиціонуванні та мережевій взаємодії. Форми трансрегіональної комунікації – міжрегіональне співробітництво, міжнародне позиціонування міст і регіонів, мережеві моделі партнерства – створюють нові канали політичного обміну, довіри та координації за межами класичної дипломатії. Політичне значення парадипломатії виявляється у її здатності впливати на зовнішню політику держави, виконувати економічні, культурні та іміджеві функції, а також розширювати міжнародну присутність країни через локальні та регіональні платформи. Водночас її розвиток потребує належного інституційного врегулювання, оскільки без координації та чіткого розмежування повноважень парадипломатія може перетворитися з ресурсу міжнародного посилення на джерело політичної неузгодженості. Саме тому її дослідження є надзвичайно важливим для розуміння того, як у сучасному світі змінюється сама природа міжнародної комунікації, дипломатії та багаторівневої політичної суб'єктності.

Тема 14. Міжінституційна взаємодія в умовах цифрової трансформації.

Міжінституційна взаємодія в умовах цифрової трансформації постає як один із ключових структурних вимірів сучасного політичного управління, міжнародної координації та комунікаційної організації влади, оскільки саме від якості взаємодії між інституціями дедалі більшою мірою залежить ефективність прийняття рішень, стабільність інформаційних потоків, узгодженість політичних позицій, швидкість реагування на кризові події та здатність держави або міжнародного об'єднання діяти як цілісний, функціонально скоординований актор. У традиційному політичному середовищі міжінституційна взаємодія, хоча й завжди була важливою передумовою управлінської спроможності, значною мірою будувалася на формалізованих каналах узгодження, ієрархічних механізмах передачі інформації, бюрократичних процедурах і відносно стабільному темпі циркуляції рішень. У цифрову епоху така модель зазнає суттєвої трансформації, оскільки цифрові технології змінюють не лише технічні засоби інституційної координації, а й саму логіку взаємодії між органами влади, дипломатичними структурами, міжнародними організаціями, адміністративними агентствами, аналітичними центрами та комунікаційними підрозділами. Саме тому міжінституційна цифрова взаємодія сьогодні має розглядатися не як вузькотехнічне питання модернізації управлінських систем, а як фундаментальна політико-інституційна проблема, що безпосередньо впливає на якість влади, стійкість комунікаційного середовища та здатність інституцій адаптуватися до умов глобальної цифровізації.

У політичному та міжнародному контексті міжінституційна взаємодія означає систему формальних і неформальних зв'язків, процедур, механізмів координації, обміну інформацією, узгодження позицій та спільного вироблення рішень між різними організаційними суб'єктами, які функціонують у межах однієї політичної системи або в ширшому середовищі міжнародних відносин. У внутрішньодержавному вимірі йдеться про взаємодію між міністерствами, відомствами, органами виконавчої влади, парламентськими структурами,

безпековими інституціями, місцевим самоврядуванням, аналітичними центрами та комунікаційними підрозділами. У міжнародному вимірі міжінституційна взаємодія охоплює співпрацю між державними апаратами різних країн, міжнародними організаціями, регіональними об'єднаннями, наднаціональними органами, транскордонними агентствами та численними мережами координації, що виникають навколо безпекових, гуманітарних, екологічних, економічних або цифрових викликів. У будь-якому з цих випадків міжінституційна взаємодія не є суто адміністративною технікою; вона виступає способом організації політичної раціональності, у межах якої різні інституції повинні не лише передавати одна одній інформацію, а й погоджувати пріоритети, виробляти спільне бачення ситуації, уникати суперечностей у повідомленнях і підтримувати цілісність публічного та управлінського реагування.

Теоретичне осмислення міжінституційної взаємодії потребує врахування того, що інституції не є нейтральними механізмами виконання функцій, а являють собою носіїв різних нормативних культур, компетенцій, організаційних пам'ятей, ресурсних інтересів та моделей інтерпретації політичної реальності. Відтак міжінституційна взаємодія завжди включає не лише кооперацію, а й потенційну конкуренцію за право визначати порядок денний, формулювати офіційну позицію, встановлювати пріоритетність завдань, контролювати канали комунікації та впливати на процес прийняття рішень. Саме тому з політичного погляду міжінституційна взаємодія є не просто координацією зусиль, а специфічним полем внутрішньосистемної влади, де успішність спільної дії залежить від здатності інституцій долати власну фрагментованість, виробляти спільні протоколи, розподіляти відповідальність і зберігати функціональну автономію без руйнування системної цілісності. У міжнародному контексті ця проблема ускладнюється ще більше, оскільки йдеться про взаємодію суб'єктів, що належать до різних правових систем, політичних культур, бюрократичних традицій і технологічних рівнів розвитку.

Інституційна координація є базовою умовою ефективної комунікаційної політики, оскільки будь-яка політична система, що прагне діяти переконливо у

внутрішньому чи зовнішньому середовищі, повинна забезпечувати узгодженість повідомлень, синхронізацію інформаційних потоків, логічну зв'язаність між рішеннями та їхнім публічним поясненням, а також уникати комунікативних розривів між різними сегментами влади. У сучасній політиці комунікаційна політика вже не може розглядатися як функція одного окремого органу або речника, оскільки політичне повідомлення часто формується на перетині кількох інституційних контурів: управлінського, безпекового, дипломатичного, аналітичного, правового і публічного. Якщо між цими контурами відсутня координація, комунікація набуває суперечливого, хаотичного або фрагментарного характеру, що підриває довіру до інституцій, послаблює кризову стійкість і створює додаткові можливості для інформаційних атак, маніпуляцій або внутрішньополітичної дезорієнтації. Саме тому інституційна координація є не просто організаційною передумовою, а елементом політичної безпеки та комунікаційної легітимності.

Ефективна координація комунікаційної політики передбачає існування спільних процедур вироблення повідомлень, механізмів обміну даними, протоколів кризового реагування, визначених зон компетенції, інституцій пам'яті, а також узгодженого понятійного апарату, що дозволяє різним суб'єктам говорити про одну й ту саму проблему у співмірних термінах. У протилежному випадку відбувається семантична фрагментація політики, коли різні інституції не лише діють неузгоджено, а й по-різному описують реальність, що ще більше ускладнює спільне реагування. У міжнародній сфері це набуває особливої ваги, адже від того, наскільки злагоджено функціонують дипломатичні, урядові, безпекові, технічні та комунікаційні інституції, залежить не лише ефективність внутрішнього управління, а й сприйняття держави або організації як послідовного та надійного партнера. Отже, інституційна координація в комунікаційній політиці є водночас і управлінською технікою, і показником зрілості політичної системи.

Цифрова трансформація виступає потужним чинником зміни інституційних відносин, оскільки вона модифікує саму природу інформаційного

обміну, темп управлінських процесів, структуру відповідальності та формат координації між інституціями. Якщо раніше інституційні відносини ґрунтувалися переважно на документальному документообігу, послідовних адміністративних процедурах, ієрархічній передачі доручень і відносно стабільних каналах службової комунікації, то цифровізація створює середовище, в якому інформація циркулює значно швидше, рішення потребують оперативнішого погодження, а різні організаційні рівні змушені функціонувати в режимі постійної взаємної видимості та реактивності. Це означає, що інституційні відносини дедалі більше переходять від моделі дискретної координації до моделі постійної цифрової взаємопов'язаності, де успішність залежить не лише від формальних повноважень, а й від здатності працювати в синхронізованому інформаційному середовищі.

Водночас цифрова трансформація не усуває інституційних бар'єрів автоматично; радше вона оголює їх і робить більш помітними. Бюрократичні асиметрії, різний рівень технологічної підготовки, несумісність систем, відмінності у відомчій культурі, конкуренція за дані та контроль над інформаційними потоками в умовах цифровізації можуть навіть посилюватися, якщо відсутня цілісна стратегія інтеграції. Саме тому цифрова трансформація інституційних відносин має двоїстий характер: з одного боку, вона створює безпрецедентні можливості для ефективної взаємодії, а з іншого – породжує нові форми залежності, вразливості та конфліктності. У політичному вимірі це означає, що цифровізація змінює не тільки технічну сторону взаємодії, а й баланс влади між інституціями, адже контроль над платформами, даними, аналітичними інструментами та каналами оперативної комунікації поступово перетворюється на ключовий ресурс внутрішньосистемного впливу.

Цифрові механізми координації між інституціями становлять центральний елемент сучасного інтегрованого врядування, оскільки саме вони забезпечують техніко-організаційну основу для швидкого, надійного та відносно стандартизованого обміну інформацією між різними суб'єктами політичного процесу. Цифрові платформи обміну інформацією та управлінської комунікації у

цьому контексті виконують функцію не лише технологічних сервісів, а й інституційних середовищ, у межах яких формується нова культура взаємодії. Йдеться про спеціалізовані урядові платформи координації, міжвідомчі системи електронного документообігу, цифрові середовища спільної роботи, захищені канали обміну даними, системи моніторингу кризових подій, інтегровані аналітичні панелі, координаційні портали міжнародної взаємодії та інші інструменти, що дозволяють інституціям працювати в єдиному цифровому контурі. Значення таких платформ полягає в тому, що вони скорочують часові витрати на погодження рішень, зменшують ризики інформаційних втрат, підвищують прозорість процедур для залучених учасників і створюють можливість більш оперативного реагування на динамічні політичні та безпекові виклики.

Однак цифрові платформи координації не є нейтральними інструментами. Вони задають певну архітектуру інституційної взаємодії, формують логіку доступу до інформації, визначають статус повідомлень, структурують послідовність погоджень і можуть впливати на реальний баланс повноважень між суб'єктами. Якщо одна інституція контролює основну платформу координації, вона нерідко отримує непропорційно більший вплив на управлінську динаміку. Саме тому цифрова інфраструктура взаємодії повинна будуватися з урахуванням не лише технічної зручності, а й принципів процедурної рівноваги, безпеки, контрольованої прозорості та чіткого розмежування компетенцій. Без цього цифрова координація може перетворитися з інструмента спільної дії на механізм інституційного домінування одного суб'єкта над іншими.

Інтероперабельність систем та інформаційна сумісність інституцій є однією з найважливіших передумов успішної цифрової взаємодії. Інтероперабельність у даному контексті означає здатність різних цифрових систем, баз даних, платформ, реєстрів, аналітичних модулів та комунікаційних сервісів обмінюватися інформацією, коректно її інтерпретувати та використовувати без втрати змісту, затримки або технічних конфліктів.

Інформаційна сумісність, своєю чергою, передбачає узгодженість не лише технічних форматів даних, а й класифікаторів, термінології, процедур доступу, стандартів безпеки та логіки їхнього використання. У політичному та міжнародному вимірі це має критичне значення, оскільки несумісність систем може призводити до затримок у кризовому реагуванні, дублювання інформації, семантичних помилок, інституційного непорозуміння та втрати керованості складними міжвідомчими процесами.

Проблема інтероперабельності є особливо гострою в умовах, коли різні інституції розвивали власні цифрові системи автономно, без урахування потреб спільної роботи. У такій ситуації навіть формально високий рівень цифровізації не гарантує реальної інтегрованості, а навпаки – може створювати ілюзію модернізації за збереження глибокої фрагментації. Саме тому інформаційна сумісність повинна розглядатися як стратегічний, а не лише технічний пріоритет. Вона вимагає вироблення спільних стандартів даних, координації на рівні архітектури цифрових рішень, правового врегулювання обміну інформацією, розподілу відповідальності за якість даних та інституційної культури співпраці, в якій дані не розглядаються як закритий відомчий ресурс, а як елемент спільного управлінського блага. У міжнародному середовищі проблема ускладнюється ще й тим, що міждержавні та міжорганізаційні системи можуть функціонувати в різних правових режимах і на різних технологічних основах, що вимагає ще більшої гнучкості й стандартизаційної узгодженості.

Аналітичні й комунікаційні сервіси у прийнятті спільних рішень є важливим компонентом цифрової міжінституційної взаємодії, оскільки саме вони забезпечують перетворення даних на інституційно значуще знання, необхідне для координації дій і вироблення узгоджених управлінських позицій. Сучасні цифрові системи дозволяють інтегрувати аналітичні панелі, системи візуалізації ризиків, модулі прогнозування, інструменти спільного моделювання сценаріїв, сервіси оцінки впливу рішень та комунікаційні інтерфейси, через які інституції можуть спільно інтерпретувати ситуацію й погоджувати реакцію. Це особливо важливо у складних політичних і міжнародних питаннях, де рішення

не можуть ґрунтуватися лише на одному джерелі інформації або на вузьковідомчому баченні, а вимагають поєднання безпекових, правових, дипломатичних, економічних і комунікаційних оцінок.

Завдяки аналітичним сервісам цифрова взаємодія між інституціями переходить від пасивного обміну даними до спільного вироблення інтерпретації, а це принципово змінює якість прийняття рішень. Водночас така аналітична інтеграція потребує високого рівня довіри між інституціями, оскільки спільне рішення передбачає спільне визнання джерел, критеріїв значущості, показників ризику та логіки пріоритетів. Якщо ж різні учасники процесу не довіряють аналітичним інструментам або вважають їх упередженими, цифрові сервіси можуть стати джерелом нових конфліктів замість інтеграції. Саме тому аналітична цифровізація повинна супроводжуватися прозорими методологічними принципами, чіткими правилами інтерпретації даних і здатністю поєднувати алгоритмічну обробку з політично відповідальним людським судженням.

Попри значний потенціал міжінституційної цифрової взаємодії, її розвиток стикається з низкою серйозних викликів, серед яких особливе місце посідають проблеми бюрократичної інерції та цифрового розриву. Бюрократична інерція означає стійкість традиційних адміністративних практик, небажання змінювати усталені моделі роботи, відомчий консерватизм, опір прозорішим формам координації та схильність відтворювати паперову або ієрархічну логіку управління навіть у цифровому середовищі. Цифровий розрив, у свою чергу, проявляється в нерівномірному рівні технологічної оснащеності, кадрової компетентності, доступу до сучасних рішень та готовності до цифрової адаптації між різними інституціями, регіонами чи управлінськими рівнями. Унаслідок цього формально інтегрована система може виявитися функціонально неоднорідною: одні її сегменти працюють у режимі цифрової координації, тоді як інші залишаються залежними від архаїчних процедур, що підриває загальну ефективність.

Бюрократична інерція є небезпечною не лише як гальмо модернізації, а і як фактор зниження інституційної довіри. Якщо цифрові інструменти впроваджуються формально, без зміни логіки роботи, це породжує фрустрацію, дублювання функцій і відчуття штучності трансформації. Цифровий розрив, зі свого боку, створює структурну нерівність між інституціями, коли одні стають центрами інформаційної потужності, а інші – периферійними споживачами обмеженого доступу. У міжнародному вимірі це може означати нерівність участі різних держав чи організацій у спільних цифрових процесах, що посилює залежність слабших суб'єктів від технологічно більш розвинених партнерів. Саме тому подолання бюрократичної інерції та цифрового розриву вимагає не лише технічних інвестицій, а глибшої управлінської реформи, спрямованої на зміну організаційної культури, розвиток цифрових компетентностей і формування мотивації до реальної кооперації.

Питання інформаційної безпеки і відповідальності у спільній комунікації є ще одним фундаментальним викликом міжінституційної цифрової взаємодії. Чим вищий рівень інтеграції між системами, тим більшою стає залежність інституцій одна від одної у питаннях захисту даних, контролю доступу, цілісності інформаційних потоків і запобігання несанкціонованому втручанню. У спільному цифровому середовищі вразливість однієї інституції може мати каскадний ефект для всього координаційного механізму. Крім того, виникає проблема розподілу відповідальності: хто відповідає за достовірність спільно використаних даних, за витік інформації, за помилку алгоритмічного аналізу, за несвоєчасне оновлення критично важливої інформації або за некоректну публічну комунікацію, що виникла внаслідок міжінституційного збою. У традиційній бюрократії відповідальність частіше прив'язувалася до конкретного органу чи посадової особи, тоді як у цифровій мережевій взаємодії вона нерідко розмивається між численними вузлами системи.

Саме тому інформаційна безпека в умовах спільної цифрової комунікації повинна розумітися не лише як технічний захист серверів чи каналів зв'язку, а як комплексна політико-організаційна система, що включає стандарти доступу,

режими верифікації, протоколи відповідальності, логування дій, правила міжвідомчого використання даних, етичні норми обміну інформацією та механізми реагування на інциденти. У міжнародному контексті це питання є ще складнішим, оскільки різні учасники спільних цифрових процесів можуть мати різні стандарти кібербезпеки, різні підходи до конфіденційності та різну чутливість до ризиків. Без надійної системи безпеки спільна цифрова комунікація стає не інтеграційним ресурсом, а джерелом системної вразливості.

Перспективи інтегрованого цифрового врядування пов'язані з можливістю переходу від фрагментованої цифровізації окремих інституцій до створення цілісного екосистемного середовища, в межах якого координація, обмін даними, аналітика, комунікація та прийняття рішень функціонують як взаємозалежні компоненти єдиної цифрової архітектури влади. Інтегроване цифрове врядування передбачає, що інституції перестають бути ізольованими центрами обробки інформації та починають діяти як частини спільного координаційного простору, де управлінська спроможність залежить від рівня синхронізації, а не лише від внутрішньої ефективності окремого відомства. У такій моделі цифрові сервіси не просто пришвидшують існуючі процедури, а трансформують саму організаційну логіку держави чи міжнародної системи, сприяючи появі нових форм мережевого управління, адаптивної координації, спільної аналітики та динамічного комунікаційного реагування.

Однак інтегроване цифрове врядування не може бути зведене до технократичного проекту. Його успішність залежить від поєднання кількох умов: політичної волі до координації, правового врегулювання спільного цифрового середовища, інституційної довіри, сумісності систем, високого рівня кіберзахисту, наявності кадрів нового типу та розуміння того, що цифровізація повинна посилювати, а не підміняти політичну відповідальність. Перспективною є така модель, у якій технологія не диктує інституціям їхню логіку, а слугує інструментом більш відповідального, прозорого, узгодженого та стійкого врядування. Саме за цієї умови цифрова трансформація міжінституційної

взаємодії може стати не джерелом нового хаосу, а основою якісно вищого рівня політичної координації.

Отже, міжінституційна взаємодія в умовах цифрової трансформації є одним із центральних викликів і водночас одним із найважливіших ресурсів сучасного політичного та міжнародного управління. Її теоретичне осмислення вимагає розуміння міжінституційної координації як політично значущого процесу, в якому поєднуються обмін інформацією, вироблення спільних рішень, розподіл відповідальності та боротьба за управлінську цілісність. Цифрова трансформація радикально змінює характер інституційних відносин, створюючи нові механізми координації через платформи обміну інформацією, інтероперабельні системи, аналітичні сервіси та спільні комунікаційні інструменти. Водночас вона породжує серйозні виклики, пов'язані з бюрократичною інерцією, цифровим розривом, проблемами інформаційної безпеки та невизначеністю відповідальності у спільному середовищі. Перспектива інтегрованого цифрового врядування відкриває можливість переходу до більш узгодженої, адаптивної та ефективної моделі управління, однак ця перспектива може бути реалізована лише за умови поєднання технологічної модернізації з інституційною зрілістю, нормативною чіткістю та політично відповідальним підходом до цифрового майбутнього влади.

Тема 15. Цифрові інструменти політичної участі у транскордонному вимірі

Цифрові інструменти політичної участі у транскордонному вимірі становлять один із найхарактерніших проявів глибокої трансформації сучасної демократії, політичної комунікації та міжнародної взаємодії в умовах глобальної цифровізації. Якщо в класичних моделях політична участь розумілася переважно як діяльність громадянина в межах національної політичної системи – участь у виборах, партіях, громадських об'єднаннях, протестних акціях, публічних консультаціях або інститутах місцевого самоврядування, – то в цифрову епоху ця картина істотно ускладнюється. Політична участь дедалі частіше здійснюється

через цифрові інтерфейси, платформні сервіси, мережеві спільноти, транснаціональні кампанії та канали онлайн-комунікації, що радикально змінює її темпоральність, просторову локалізацію, механізми мобілізації, форми видимості та режими легітимації. У цьому сенсі цифрова участь є не просто технічним оновленням традиційного громадянського включення, а новою формою політичної присутності, в межах якої громадянин, активіст, учасник діаспори, член мережевої спільноти або навіть ситуативний користувач цифрової платформи стає частиною ширших процесів вироблення політичних смислів, тиску на інституції, мобілізації міжнародної солідарності та транснаціональної циркуляції нормативних вимог.

Поняття цифрової політичної участі охоплює різноманітні форми політично значущої активності, що реалізуються з використанням цифрових технологій, мережевих платформ, онлайн-сервісів та інтерактивних інформаційних середовищ. Йдеться не лише про е-петиції, онлайн-голосування, цифрові консультації чи дистанційну участь у громадських обговореннях, а про значно ширший комплекс практик, який включає цифровий активізм, мережеву адвокацію, політичне коментування, поширення мобілізаційного контенту, участь у кампаніях громадського тиску, волонтерську координацію, краудфандингову підтримку політичних чи гуманітарних ініціатив, цифрову документалізацію порушень, міжнародне інформування про кризи, участь у віртуальних форумах і транснаціональних комунікаційних спільнотах. У такому розумінні цифрова участь є не окремою процедурою, а багатовимірним середовищем політичного включення, яке інтегрує комунікативний, організаційний, символічний та афективний виміри сучасної політики.

Основні форми цифрової політичної участі можуть бути умовно поділені на інституційні, напівінституційні та неформально-мережеві. До інституційних належать ті форми, що прямо вбудовані в офіційні механізми публічного врядування: електронні звернення, петиції, платформи громадського бюджету, цифрові консультації, онлайн-слухання, державні сервіси зворотного зв'язку, електронні виборчі механізми або інші канали комунікації громадян із владою.

Напівінституційні форми охоплюють ініціативи, що мають політичний характер, але реалізуються на межі між формальними та неформальними структурами, наприклад цифрові кампанії громадських організацій, платформні коаліції, експертні онлайніві спільноти, віртуальні форуми для суспільного обговорення та громадські ініціативи з моніторингу дій влади. Неформально-мережеві форми пов'язані з самоорганізованою активністю користувачів у соціальних мережах, месенджерах, блогових середовищах, мережах взаємодопомоги, цифрових флешмобах, кампаніях міжнародної солідарності чи ситуативних хвилях політичної мобілізації. Саме ця багатоформатність робить цифрову участь особливо складним об'єктом дослідження, оскільки вона виходить за межі звичних категорій політичного представництва.

Онлайн-інструменти громадянської залученості у сучасній політиці виконують роль інфраструктурних посередників між індивідом та політичним процесом. Вони зменшують бар'єри для входження в публічну сферу, скорочують часові й просторові витрати на участь, дають можливість швидкого самоорганізованого реагування та створюють нові канали взаємодії між громадянами, інституціями, медіа й транснаціональними спільнотами. Особливістю таких інструментів є те, що вони функціонують не лише як технічні засоби, а як середовища політичної соціалізації, в яких формуються навички участі, моделі публічного висловлювання, способи мобілізації одностудців і логіка взаємодії з владою. Електронні петиції, інтерактивні мапи проблем, сервіси подання громадських ініціатив, краудсорсингові платформи, цифрові сервіси участі у виробленні місцевих рішень, онлайн-кампанії тиску на політичних представників та інструменти мобілізації підтримки – усе це поступово змінює саму структуру політичної залученості, роблячи її більш мережевою, швидкою й комунікаційно насиченою.

Разом із тим не слід переоцінювати емансипативний потенціал цифрових інструментів участі без урахування їхніх структурних обмежень. Цифрова платформа може здаватися відкритою й інклюзивною, але в реальності її архітектура, інтерфейс, правила модерації, алгоритми ранжування та механізми

видимості можуть відчутно впливати на те, хто саме братиме участь, які голоси стануть помітними, а які будуть маргіналізовані. У цьому сенсі цифровий інструмент участі ніколи не є нейтральним: він завжди містить у собі певну модель уявного громадянина, певну логіку доступності й певний режим політичної селекції. Саме тому цифрові сервіси громадянської участі повинні аналізуватися не лише з погляду функціональної зручності, а й як елементи політичної архітектури, здатні як розширювати участь, так і приховано її фільтрувати.

Цифрові механізми репрезентації та зворотного зв'язку є особливо важливими, оскільки вони змінюють характер взаємовідносин між інституціями та громадянами. У класичних представницьких моделях політичний зв'язок між громадянином і владою був опосередкований інститутами виборів, партій, парламентських структур, звернень, слухань і формалізованих каналів участі. У цифровому середовищі цей зв'язок набуває більш постійного, дрібнодискретного і мережево організованого характеру. Зворотний зв'язок стає не винятковою подією, а постійним режимом політичної комунікації: громадяни можуть безперервно коментувати, оцінювати, оскаржувати, підтримувати або поширювати політичні повідомлення, тим самим створюючи нову модель взаємодії, в якій репрезентація дедалі сильніше залежить від комунікативної реактивності. Утім, це породжує нові суперечності: щоразу постає питання, чи є цифровий відгук дійсно репрезентативним, чи не підміняє він глибоку політичну участь поверхневою мережею символічних реакцій, і чи здатні інституції відрізнити суспільно значущу позицію від алгоритмічно підсиленого шуму.

Транскордонний вимір цифрової участі означає, що політична активність у цифровому середовищі дедалі частіше виходить за межі національної політичної спільноти та набуває транснаціонального характеру. Цифрові технології руйнують жорстку прив'язаність участі до конкретного територіального простору, оскільки дозволяють індивідам, групам і спільнотам взаємодіяти, мобілізуватися та висловлювати політичні позиції незалежно від державних кордонів. Унаслідок цього виникає новий тип політичної участі, в якому

транснаціональні мережі громадянської активності стають важливими агентами міжнародної солідарності, адвокації, публічного тиску та символічного виробництва норм. Ці мережі можуть об'єднувати правозахисні ініціативи, екологічні рухи, антивоєнні коаліції, гуманітарні спільноти, феміністичні мережі, групи цифрових активістів, організації підтримки біженців, професійні об'єднання, студентські платформи та інші спільноти, які формуються навколо спільної проблеми, цінності або події.

Транснаціональні мережі громадянської активності мають особливу політичну вагу саме тому, що вони не залежать безпосередньо від урядових структур і можуть створювати альтернативні канали міжнародного впливу. Через цифрові платформи такі мережі здатні швидко мобілізувати увагу до порушень прав людини, документувати злочини, збирати кошти, координувати кампанії міжнародного тиску, формувати контрнаративи щодо офіційних позицій держав і впливати на порядок денний міжнародних організацій. Їхня сила полягає не в юридичній владі, а в комунікативній здатності створювати морально-політичний резонанс, який може змушувати формальні інституції реагувати. Саме тому цифрова транснаціональна активність є важливим компонентом сучасної міжнародної політики, де межа між внутрішнім і зовнішнім, громадянським і міжнародним, локальним і глобальним дедалі більше стирається.

Цифрові кампанії солідарності, адвокації та міжнародної підтримки є одним із найхарактерніших механізмів транскордонної політичної участі. Такі кампанії можуть виникати навколо конкретного конфлікту, порушення прав людини, гуманітарної трагедії, екологічної катастрофи, політичного переслідування чи іншої події, що набуває міжнародного морального або політичного значення. Через соціальні мережі, цифрові медіа, платформи збору підписів, онлайн-форуми, віртуальні акції та глобальні хештегові кампанії окремі події отримують транснаціональне висвітлення і стають об'єктом міжнародного співпереживання, громадського тиску або мобілізації ресурсів. У цьому процесі цифрова участь функціонує не просто як коментування подій, а як форма політичного втручання в міжнародний дискурс, де громадяни різних країн беруть

участь у формуванні нормативної оцінки ситуації та посиленні міжнародного тиску на відповідальні інституції.

Цифрові кампанії адвокації відрізняються від традиційної петиційної або лобістської діяльності тим, що вони поєднують інформаційне поширення, емоційний резонанс, мережеву самоорганізацію та символічне кодування політичної вимоги. Їхня ефективність нерідко базується на здатності поєднати конкретну проблему з універсальною мовою прав, справедливості, свободи, безпеки чи гідності, завдяки чому локальна подія стає глобально зрозумілою і політично значущою. Водночас ефект таких кампаній не завжди є довготривалим: цифрова мобілізація може бути потужною, але короткочасною, а міжнародна солідарність – інтенсивною, але нестійкою. Саме тому транскордонна адвокація в цифровому середовищі вимагає не лише емоційної мобілізації, а й організаційного продовження, інституційного вбудовування та стратегічного супроводу.

Особливе місце у транскордонних цифрових політичних процесах посідають діаспори та міжнародні спільноти. Діаспора в цифрову епоху перестає бути лише культурно-етнічною спільнотою, що підтримує символічний зв'язок із країною походження, і дедалі більше стає політично активним транснаціональним актором, здатним впливати на міжнародне сприйняття подій, мобілізувати підтримку, здійснювати цифрову адвокацію, координувати гуманітарну допомогу, поширювати стратегічні наративи та посилювати голос держави або суспільства у зовнішньому середовищі. Діаспорні мережі можуть виконувати роль комунікаційних мостів між політичними спільнотами, медіасередовищами, освітніми структурами та міжнародними інституціями різних країн, а завдяки цифровим платформам їхній вплив стає значно масштабнішим і оперативнішим.

Міжнародні спільноти, сформовані не за етнічним, а за ціннісним, професійним, гуманітарним або політичним принципом, також дедалі активніше включаються в цифрові політичні процеси. Вони можуть брати участь у міжнародних петиціях, кампаніях бойкоту, акціях підтримки, віртуальних

форумах, документуванні порушень, експертному адвокаційному супроводі та інформаційній підтримці суспільств, що перебувають у кризі. Таким чином, цифровий транскордонний простір політичної участі формується не лише як поле національно організованої активності, а як гібридний простір мережевої кооперації між громадянами, діаспорами, активістами, експертами та міжнародними симпатиками, які можуть не мати формального політичного мандата, але водночас впливати на міжнародний політичний порядок денний.

Демократичний потенціал цифрової участі у транскордонному вимірі полягає в її здатності розширювати простір залучення, долати територіальні обмеження політичної комунікації, робити видимими голоси маргіналізованих або географічно віддалених груп, прискорювати міжнародну солідарність і створювати нові форми глобальної громадянської включеності. Інклюзивність і доступність цифрових інструментів участі є одними з головних аргументів на користь їхнього демократичного значення. Вони дозволяють долучатися до політичних процесів тим, хто раніше був обмежений географією, фінансовими можливостями, статусом мігранта, інституційною периферійністю або нестачею доступу до класичних механізмів політичного представництва. У транскордонному вимірі це особливо важливо для діаспор, біженців, транснаціональних активістських мереж, громадян, що перебувають за кордоном, та міжнародних груп підтримки.

Однак інклюзивність цифрових інструментів не є абсолютною. Вона залежить від цифрової грамотності, доступу до інтернету, технічних ресурсів, мовної компетентності, алгоритмічної видимості, безпеки участі та рівня політичної свободи. Тому цифрова участь може одночасно розширювати і відтворювати нерівність. Ті, хто краще володіє цифровими навичками, має доступ до глобальних платформ, розуміє логіку мережевої мобілізації та вміє працювати з міжнародною комунікацією, отримують непропорційно вищий рівень політичної видимості. Відтак демократичний потенціал цифрової участі слід оцінювати не лише за формальною доступністю інструментів, а й за

реальними умовами користування ними та за тим, чи забезпечують вони справді рівноправне включення різних груп у транскордонні політичні процеси.

Маніпулятивні практики, цифровий популізм і симуляція участі становлять серйозні ризики цифрової політичної мобілізації. Маніпулятивність цифрового середовища пов'язана з тим, що участь може бути штучно стимульована, емоційно скерована, алгоритмічно підсилена або символічно інсценована без реального зв'язку з глибокою громадянською позицією чи демократичним обговоренням. Цифровий популізм у цьому контексті означає використання спрощених, поляризованих, емоційно загострених форм комунікації для мобілізації підтримки навколо образу «народу», «справедливості», «правди» або «волі більшості» без належної уваги до інституційних процедур, складності політичних питань і плюралізму інтересів. У транскордонному вимірі це може призводити до глобального поширення поверхневих, але емоційно сильних наративів, які створюють враження масової міжнародної підтримки або протесту, але не завжди мають реальну структуровану основу.

Симуляція участі є ще одним небезпечним феноменом, коли цифрові дії створюють ілюзію політичної активності, але не супроводжуються реальним впливом на прийняття рішень, не вбудовуються в інституційні процеси й не створюють довготривалих механізмів зміни політичної ситуації. Натискання кнопки підтримки, репост, символічний аватар, разова участь у хештег-кампанії або короткочасна емоційна реакція можуть мати значний комунікаційний ефект, але не завжди перетворюються на стійку політичну дію. Це породжує важливе теоретичне питання: чи можна будь-який цифровий акт символічної присутності вважати повноцінною формою політичної участі, чи необхідно розрізняти участь як репрезентаційну комунікацію і участь як інституційно значуще втручання. Без такого розрізнення існує ризик романтизації цифрового активізму та недооцінки його структурних обмежень.

Проблема легітимності транскордонної політичної мобілізації є однією з найбільш складних теоретичних і нормативних дилем сучасної демократії. У традиційному розумінні політична легітимність участі значною мірою

пов'язувалася з належністю до конкретної політичної спільноти, з інституційно визначеним статусом громадянина та з участю у процедурах, санкціонованих національною політичною системою. У транскордонному цифровому середовищі ці межі стають менш очевидними. Якщо громадяни інших держав, діаспори, міжнародні активісти або транснаціональні мережі впливають на політичний дискурс, тиснуть на інституції, формують міжнародну реакцію чи підтримують певну сторону конфлікту, постає питання: якою є межа між легітимною глобальною солідарністю та втручанням у чужий політичний процес; між моральною підтримкою та політичною делегітимацією національного суверенітету; між розширенням простору демократії та його потенційною дестабілізацією.

Ця проблема особливо загострюється в умовах, коли транскордонна цифрова мобілізація може бути використана не лише для захисту прав чи підтримки демократії, а й для маніпулятивного втручання, зовнішнього інформаційного тиску, дестабілізації політичних систем або штучного створення видимості глобальної позиції там, де насправді діють вузькі й координовані мережі впливу. Саме тому легітимність транскордонної участі не може оцінюватися лише за фактом її цифрової присутності або моральної риторики. Потрібне складніше розуміння, яке враховує прозорість джерел мобілізації, добровільність участі, відповідність демократичним стандартам, неприпустимість прихованого зовнішнього втручання та співмірність між солідарністю й повагою до політичної автономії відповідної спільноти.

Отже, цифрові інструменти політичної участі у транскордонному вимірі відображають глибоку трансформацію сучасної демократії, громадянської активності та міжнародної політичної комунікації. Вони створюють нові форми цифрової політичної присутності, розширюють простір громадянської залученості, модифікують механізми репрезентації та зворотного зв'язку, а також роблять політичну участь менш територіально обмеженою і більш мережево інтегрованою. У транскордонному вимірі ці інструменти дозволяють формувати транснаціональні мережі активності, цифрові кампанії солідарності й адвокації,

а також залучати діаспори й міжнародні спільноти до політичних процесів, що набувають глобального резонансу. Водночас демократичний потенціал цифрової участі невіддільний від серйозних ризиків, пов'язаних з нерівністю доступу, маніпулятивними практиками, цифровим популізмом, симуляцією участі та проблемою легітимності транскордонної політичної мобілізації. Саме тому осмислення цього феномену вимагає складного, критично збалансованого підходу, який поєднує аналіз емансипативних можливостей цифрового середовища з уважним вивченням його структурних, нормативних і безпекових суперечностей.

Тема 16. Трансформація політичних інститутів у цифрову епоху:

виклики довіри

Трансформація політичних інститутів у цифрову епоху є одним із найглибших і найсуперечливіших процесів сучасного політичного розвитку, оскільки вона стосується не лише впровадження нових технологічних засобів у практику врядування, а передусім зміни самої логіки функціонування влади, характеру інституційної раціональності, способів вироблення та легітимації рішень, режимів комунікації між владою і суспільством, а також базових механізмів підтримання довіри до політичного порядку. У цьому контексті цифровізація не є суто інструментальною модернізацією державного апарату чи міжнародних організацій; вона постає як структурний цивілізаційний виклик, що змушує переосмислювати саму природу політичного інституту в умовах мережевого суспільства, алгоритмізованого середовища, платформної посередкованості, високої швидкості інформаційних потоків та дедалі більшої залежності політичних процесів від цифрових інфраструктур. Якщо інститути модерної політики історично формувалися в умовах відносно стабільного адміністративного часу, територіально локалізованої влади, централізованої бюрократії та чітко окреслених каналів репрезентації, то в цифрову епоху вони змушені функціонувати в реальності, де комунікація стала миттєвою, інформаційне середовище – надмірно насиченим, суспільні очікування – значно

динамічнішими, а сама інституційна влада – предметом постійного публічного моніторингу, критики та алгоритмічного переоформлення.

Основні напрями цифрової модернізації політичних інститутів охоплюють широкий спектр процесів, які включають цифровізацію адміністративних процедур, впровадження електронного урядування, автоматизацію внутрішньоінституційних операцій, інтеграцію аналітики даних у процеси прийняття рішень, розвиток цифрових сервісів для громадян, створення платформ електронної участі, розширення онлайн-комунікації між інституціями та суспільством, а також використання інструментів штучного інтелекту, алгоритмічного аналізу та цифрового прогнозування у сфері політичного управління. Однак суть цифрової модернізації не зводиться до технічного оновлення окремих функцій. Її реальне значення полягає в тому, що цифрові технології поступово змінюють самі інституційні параметри політики: трансформують співвідношення між центром і периферією, між процедурою і швидкістю, між таємницею управління і вимогою до прозорості, між паперовою фіксацією рішень і цифровою динамікою даних, між персоніфікованою відповідальністю та розосередженою мережею технічних і організаційних посередників.

Цифрова модернізація політичних інститутів відбувається в кількох взаємопов'язаних напрямках. Перший із них – сервісно-адміністративний, що передбачає переведення значної частини бюрократичних процедур у цифрову форму, спрощення доступу громадян до державних послуг, автоматизацію реєстраційних, дозвільних і комунікаційних процесів, а також зменшення безпосереднього контакту між громадянином і бюрократичною машиною. Другий – комунікаційний, що полягає в розширенні цифрових каналів взаємодії між інституціями та суспільством, переході до постійного онлайн-зворотного зв'язку, публічної звітності в цифровому форматі, інтерактивної присутності органів влади у платформному середовищі та використанні цифрових інтерфейсів як засобів політичного представлення. Третій – аналітико-управлінський, у межах якого цифрові інструменти починають

використовуватися для обробки великих масивів інформації, моделювання сценаріїв, прогнозування ризиків, виявлення закономірностей і підвищення адаптивності управлінських рішень. Четвертий – нормативно-інституційний, що охоплює поступову зміну правових режимів, стандартів відповідальності, процедур прозорості та етичних вимог до інституцій у цифровому середовищі.

Вплив технологій на структуру та функції державних і міжнародних інституцій має не лише функціональний, а й онтологічний характер, оскільки цифровізація змінює сам спосіб існування інституцій як політичних організмів. У традиційному розумінні інституція – це відносно стійка організаційна форма, що поєднує норми, процедури, ролі, компетенції та легітимні механізми ухвалення рішень. У цифрову епоху ця форма дедалі частіше виявляється вплетеною в складну мережу платформ, сервісів, баз даних, алгоритмів, цифрових інтерфейсів і зовнішніх технологічних посередників. Унаслідок цього інституція вже не може бути описана лише через її формально-правову структуру; вона функціонує також як техноорганізаційна екосистема, в якій розподіл влади, доступ до інформації, швидкість реакції, ступінь прозорості та характер взаємодії з громадянами суттєво залежать від цифрової архітектури її роботи.

Особливо відчутним є вплив технологій на міжнародні інституції, які традиційно ґрунтувалися на складних процедурах координації, багаторівневих переговорах, документальній бюрократії та повільному інституційному консенсусі. Цифрова трансформація змінює їхню комунікаційну логіку, дає змогу пришвидшувати обмін інформацією, здійснювати координацію в реальному часі, візуалізувати складні політичні дані та забезпечувати ширшу публічну присутність у глобальному просторі. Водночас технологізація міжнародних інституцій ставить нові питання щодо суверенітету даних, сумісності систем, цифрової асиметрії між учасниками, залежності від платформної інфраструктури та нерівного доступу до технологічної спроможності. Таким чином, цифрові технології не лише модернізують інституції, а й створюють нові лінії напруги між ефективністю, автономією, безпекою та легітимністю.

Цифрова бюрократія є важливим феноменом, через який проявляється зміна логіки політичного управління у цифрову епоху. На відміну від класичної бюрократії, що базувалася на паперовому документообігу, жорсткій ієрархії, процедурній послідовності та територіально локалізованому контролю, цифрова бюрократія функціонує в режимі інформаційної інтеграції, мережевого адміністрування, швидкого обміну даними та дедалі більшої алгоритмічної підтримки рішень. Це не означає зникнення бюрократії як такої; навпаки, цифровізація часто не ліквідовує бюрократичну раціональність, а переводить її в новий формат, у якому контроль, облік, верифікація, моніторинг і стандартизація набувають ще вищого рівня інтенсивності. Цифрова бюрократія може бути ефективнішою, швидшою та більш зручною для користувача, але водночас і більш непрозорою з погляду внутрішньої логіки функціонування, особливо коли рішення опосередковуються складними технічними системами, недоступними для звичайного громадянина або навіть для значної частини самих посадовців.

Зміна логіки політичного управління внаслідок цифровізації полягає також у переході від моделі реактивного адміністративного реагування до моделі превентивного, аналітично підтриманого, даноорієнтованого управління. Інституції дедалі більше орієнтуються не лише на формальну обробку звернень і виконання процедур, а й на передбачення поведінкових тенденцій, виявлення ризиків, швидке переналаштування пріоритетів та адаптацію до динамічних середовищ. Це безумовно підвищує функціональну спроможність влади, однак водночас ставить питання: чи не змінюється сама природа політики, якщо дедалі більше рішень ухвалюється в логіці технічної оптимізації, прогнозування та управлінської ефективності, а не через публічне зважування конфліктних інтересів, цінностей і суспільних позицій. Саме тут цифрова трансформація інститутів стикається з центральною проблемою цифрової епохи – проблемою довіри.

Політична довіра в сучасній науці розглядається як одна з базових передумов стабільності, легітимності та функціональної ефективності політичної системи. Вона означає не просто позитивне ставлення громадян до

влади, а складний інтерсуб'єктивний феномен, що ґрунтується на очікуванні передбачуваності, доброчесності, компетентності, підзвітності та добросовісності інституцій. Політична довіра має як раціональний, так і нормативний вимір: з одного боку, громадяни оцінюють інституції з погляду їхньої результативності, стабільності та здатності вирішувати суспільні проблеми; з іншого – вони очікують, що ці інституції діятимуть у межах справедливих, прозорих і морально виправданих процедур. У цьому сенсі довіра не є ані сліпою лояльністю, ані суто емоційною реакцією; вона є соціально і політично сконструйованим режимом визнання інституцій як легітимних носіїв влади.

У цифрову епоху політична довіра набуває нової складності, оскільки її формування дедалі більше залежить не лише від безпосереднього досвіду взаємодії громадянина з інститутами, а й від цифрових комунікацій, інформаційного середовища, платформної медіації та алгоритмічного структурування публічної видимості влади. Інституції сьогодні оцінюються не тільки за результатами своєї діяльності, а й за якістю цифрової присутності, швидкістю комунікативної реакції, доступністю інформації, зручністю цифрових сервісів, стилем онлайн-комунікації, відкритістю даних і здатністю пояснювати власні рішення в режимі постійного публічного спостереження. Це створює новий тип довіри – цифрово опосередковану інституційну довіру, яка є значно більш чутливою до інформаційних коливань, репутаційних криз і символічних збоїв, ніж довіра у попередніх комунікаційних епохах.

Вплив цифрових комунікацій на рівень інституційної довіри має амбівалентний характер. З одного боку, цифрові канали відкривають широкі можливості для підвищення прозорості, доступності інформації, підзвітності влади, швидкого інформування громадян, участі у публічних консультаціях, відстеження ходу ухвалення рішень та безпосередньої взаємодії з інституціями. У таких умовах цифрова комунікація може зміцнювати довіру, оскільки зменшує дистанцію між владою і суспільством, робить інститути більш видимими і зрозумілими, а також дозволяє громадянам відчувати включеність у процес

політичного зворотного зв'язку. З іншого боку, ті самі цифрові комунікації створюють середовище постійної критики, швидкого поширення негативних інтерпретацій, репутаційної вразливості, інформаційного перевантаження та емоційної поляризації. Унаслідок цього навіть незначні помилки, затримки або суперечливі сигнали з боку інституцій можуть набувати непропорційного резонансу й підривати довіру значно сильніше, ніж у попередні епохи.

Особливо проблематичним є те, що цифрова комунікація не лише передає інформацію про інституції, а й змінює сам формат її сприйняття. У платформному середовищі повідомлення інституцій змагаються за увагу з емоційно насиченим, конфліктним, часто маніпулятивним контентом. Алгоритми видимості не завжди сприяють поширенню виважених, технічно складних або процедурно орієнтованих пояснень, натомість підсилюють конфлікт, скандал, обурення, недовіру та спрощені пояснювальні моделі. Відтак інституції опиняються в ситуації, коли для збереження довіри вони змушені одночасно залишатися відповідальними, точними і процедурно коректними та адаптуватися до логіки цифрової уваги, що тяжіє до швидкості, емоційності й персоналізації. Саме ця напруга між інституційною раціональністю та платформною логікою є одним із джерел сучасної кризи довіри.

Криза авторитету інституцій в умовах інформаційного перевантаження є, по суті, наслідком того, що традиційні механізми вироблення легітимності дедалі слабше працюють у середовищі, де інформація надходить у надлишку, конкуренція інтерпретацій є майже безмежною, а авторитет більше не гарантований самою інституційною позицією. У модерному політичному порядку інституція володіла значною часткою символічного капіталу вже завдяки своєму формальному статусу: державний орган, парламент, суд, уряд, міжнародна організація чи університет сприймалися як носії особливої компетенції й публічного авторитету. У цифрову епоху цей автоматизм руйнується. Авторитет дедалі частіше має постійно підтверджуватися в умовах відкритої публічної конкуренції з альтернативними джерелами знання, експертизи, коментаря та інтерпретації. Інституція більше не є єдиним центром

легітимного мовлення; вона стає одним із численних учасників боротьби за довіру в гіпернасиченому інформаційному середовищі.

Інформаційне перевантаження підриває інституційний авторитет не лише кількістю контенту, а й тим, що розмиває ієрархію джерел. У цифровому просторі повідомлення державної установи, експертний аналіз, емоційний допис, анонімна чутка, маніпулятивний відеофрагмент і мем можуть співіснувати в одній стрічці сприйняття без очевидної градації авторитетності. За таких умов громадянин часто змушений покладатися не на інституційну легітимність джерела, а на евристики близькості, емоційної переконливості, групової ідентифікації чи алгоритмічної повторюваності. Це змінює саму основу політичної довіри: вона дедалі менше ґрунтується на статусі та дедалі більше – на конкурентній комунікативній здатності інституції бути переконливою в середовищі, де загальний рівень епістемічної стабільності знижений.

У таких умовах відновлення та зміцнення довіри до інститутів стає не лише комунікаційним, а й стратегічним завданням демократичного врядування. Прозорість, підзвітність і комунікаційна відкритість інституцій є першими та найочевиднішими передумовами цього процесу. Прозорість означає не просто публікацію великої кількості даних, а створення зрозумілих, доступних і структурованих режимів інформування про те, як ухвалюються рішення, на підставі яких даних вони приймаються, хто несе відповідальність за їхню реалізацію і яким чином громадяни можуть відстежувати результати діяльності інституції. Підзвітність передбачає наявність реальних механізмів пояснення та оцінки дій влади, а не лише символічного звітування. Комунікаційна відкритість означає готовність інституцій до діалогу, здатність пояснювати складні політичні процеси, оперативно реагувати на суспільні питання, визнавати помилки та не ховатися за процедурною непрозорістю.

Проте важливо розуміти, що прозорість сама по собі не гарантує довіри. Надмірна кількість неструктурованої інформації може, навпаки, посилювати дезорієнтацію, якщо інституція не здатна забезпечити смислову навігацію, зрозумілу інтерпретацію та комунікативний супровід відкритих даних. Саме

тому відкритість повинна поєднуватися з якістю пояснення, вираженістю стилю спілкування, повагою до аудиторії та здатністю інституції бути не лише формально відкритою, а й реально комунікативно доступною. У сучасному цифровому середовищі довіра формується не стільки через сам факт оприлюднення інформації, скільки через узгодженість між прозорістю, відповідальністю та смисловою переконливістю інституційного мовлення.

Цифрова етика, захист даних і відповідальне врядування становлять ще один критично важливий напрям зміцнення довіри. У цифрову епоху громадяни дедалі частіше довіряють інституціям не лише як політичним органам, а і як розпорядникам даних, операторам цифрових сервісів, користувачам алгоритмічних систем та посередникам у складній екосистемі технологічної влади. Якщо інституція не здатна гарантувати захист персональних даних, прозорість цифрових процедур, безпечність електронних сервісів і недопущення дискримінаційного або маніпулятивного використання технологій, її загальна політична легітимність неминуче підривається. Цифрова етика в цьому сенсі включає принципи мінімізації даних, пропорційності їхнього використання, інформованої згоди, пояснюваності алгоритмічних рішень, недопущення зловживань і пріоритету людської гідності над технічною доцільністю.

Відповідальне врядування в цифровому суспільстві означає, що інституції мають не просто користуватися новими технологіями, а робити це у спосіб, який підтримує, а не руйнує довіру. Це передбачає не тільки правові гарантії, а й формування нової управлінської культури, в якій технологічна інновація не розглядається як самоціль, а оцінюється з погляду її впливу на свободу, справедливість, участь, приватність і підзвітність. Саме тому цифрова етика повинна бути не зовнішнім обмеженням для інституцій, а внутрішньою частиною їхньої нової легітимацийної структури.

Формування нових моделей легітимності у цифровому суспільстві є, можливо, найскладнішим завданням сучасної політики, оскільки традиційні джерела легітимності – правова формальність, представницький мандат, ієрархічний статус, процедурна регулярність – уже не є достатніми для

підтримання стабільної довіри в умовах цифрової відкритості, платформної конкуренції та інформаційної нестабільності. Нові моделі легітимності повинні поєднувати кілька вимірів одночасно: процедурний, тобто здатність діяти за прозорими й справедливими правилами; функціональний, тобто спроможність ефективно вирішувати проблеми; комунікативний, тобто здатність переконливо пояснювати рішення та бути відкритими до зворотного зв'язку; етичний, тобто дотримання прав, свобод і стандартів відповідального використання технологій; а також реляційний, тобто вміння підтримувати довготривалі відносини довіри з громадянами, а не лише ситуативно реагувати на критику.

У цифровому суспільстві легітимність усе більше набуває характеру постійно відновлюваного процесу, а не одноразово здобутого статусу. Інституція більше не може розраховувати на автоматичну повагу лише завдяки своїй формальній позиції; вона змушена постійно доводити власну компетентність, доброчесність, відкритість і технологічну відповідальність. Це створює новий тип політичного порядку, у якому довіра не може бути забезпечена ані самими лише процедурами, ані самою лише ефективністю. Вона виникає лише там, де інституція здатна поєднати технологічну модернізацію з демократичною підзвітністю, інформаційну відкритість – із захистом прав, а цифрову спроможність – із моральною переконливістю.

Отже, трансформація політичних інститутів у цифрову епоху є складним багаторівневим процесом, що охоплює цифрову модернізацію організаційних структур, зміну функцій державних і міжнародних інституцій, становлення цифрової бюрократії та глибоке переоформлення самої логіки політичного управління. У центрі цієї трансформації перебуває проблема довіри, яка в цифровому середовищі стає особливо вразливою до інформаційного перевантаження, платформної медіації, репутаційних криз і ерозії традиційного інституційного авторитету. Відновлення та зміцнення довіри потребує не лише технічного вдосконалення інституцій, а й якісно нових моделей прозорості, підзвітності, комунікаційної відкритості, цифрової етики, захисту даних і відповідального врядування. Саме формування таких моделей здатне

забезпечити нові джерела легітимності у цифровому суспільстві, де влада вже не може бути ефективною без довіри, а довіра – без етично, процедурно й технологічно обґрунтованої інституційної поведінки. У цьому полягає одна з центральних політичних дилем XXI століття: як модернізувати інститути під вимоги цифрової епохи, не втрачаючи при цьому тих основ довіри, без яких жоден політичний порядок не може залишатися ані стабільним, ані демократично легітимним.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. СЕМІНАРИ 9-16

Тема 9. Іміджева політика держав у міжнародному середовищі

1. Поняття зовнішньополітичного брендингу

Зовнішньополітичний брендинг держави означає цілеспрямоване формування впізнаваного, позитивно маркованого й стратегічно керованого образу країни у міжнародному середовищі. Йдеться не лише про візуальну ідентичність чи промоційні кампанії, а про складну систему асоціацій, цінностей і смислів, через які держава постає у сприйнятті зовнішніх аудиторій. У цьому сенсі брендинг є частиною міжнародної комунікації та зовнішньополітичного позиціонування.

На відміну від ситуативного іміджу, бренд держави має більш довгостроковий і структурований характер. Він пов'язаний із закріпленням певних стабільних характеристик: надійності, інноваційності, культурної привабливості, демократичності, безпечності, відкритості чи цивілізаційної унікальності. Саме завдяки брендингу країна може системно відрізнитися від інших у глобальному символічному просторі.

У міжнародних відносинах зовнішньополітичний брендинг є важливим інструментом м'якої сили, репутаційного менеджменту та публічної дипломатії. Він дає державі можливість не лише повідомляти про себе, а й закріплювати бажану модель сприйняття. Саме тому брендинг держави слід розглядати як комунікаційно-політичну технологію стратегічного рівня.

2. Технології формування позитивного іміджу

Формування позитивного міжнародного іміджу держави передбачає використання комплексу технологій, що поєднують дипломатичні, медійні, культурні, освітні та цифрові інструменти. Йдеться про створення послідовного наративу про країну, візуальної ідентичності, тематичних комунікаційних кампаній, міжнародних подій, культурної репрезентації та роботи з цільовими аудиторіями. Іміджева політика має бути системною, а не випадковою.

До таких технологій належать державний брендинг, стратегічні комунікації, публічна дипломатія, міжнародне мовлення, участь у глобальних форумах, освітні обміни, культурні проєкти, цифрові кампанії та антикризове реагування. Важливо, що позитивний імідж не може бути створений лише через рекламу; він потребує відповідності між повідомленням і реальною політичною практикою держави. Без цієї відповідності комунікація втрачає довіру.

У сучасному світі технології формування іміджу дедалі більше залежать від цифрового середовища, де міжнародна репутація країни є результатом постійної взаємодії державних і недержавних акторів. Саме тому позитивний імідж треба розглядати як продукт довготривалої комунікаційної роботи, а не короткочасного промоційного ефекту.

3. Кейси іміджевих стратегій різних держав

Кейсовий аналіз іміджевих стратегій держав дає змогу побачити, як різні країни використовують культурні, економічні, безпекові, технологічні або гуманітарні ресурси для міжнародного позиціонування. Одні держави акцентують увагу на культурній винятковості, інші – на інноваціях, стабільності, добробуті, якості інституцій чи глобальній відповідальності. Таким чином, іміджева стратегія завжди пов'язана з вибором ключового символічного профілю.

Вивчення кейсів дозволяє простежити, як національні особливості, історична пам'ять, політичний режим, геополітичний статус і зовнішньополітичні пріоритети впливають на модель іміджевого позиціонування. Країни з різним ресурсним потенціалом можуть будувати успішні стратегії, якщо вони здатні послідовно й переконливо формувати свою міжнародну ідентичність. Саме тому кейси є важливим навчальним інструментом.

У семінарському форматі кейсовий підхід корисний тим, що дає можливість порівнювати моделі іміджевої політики, аналізувати помилки й успіхи, а також співвідносити теоретичні підходи з практичними прикладами.

Такий аналіз формує у студентів уміння бачити зовнішньополітичний імідж як результат цілеспрямованої стратегії.

4. Кризовий імідж та його відновлення

Кризовий імідж виникає тоді, коли міжнародне сприйняття держави різко погіршується під впливом конфлікту, політичного скандалу, внутрішньої нестабільності, гуманітарної катастрофи, дипломатичної помилки або інформаційної атаки. У таких умовах зовнішній образ країни починає асоціюватися з ризиком, недовірою, непередбачуваністю або порушенням норм. Саме тому кризовий імідж є серйозним викликом для зовнішньої політики.

Відновлення іміджу потребує не лише комунікаційної корекції, а й реальної зміни поведінки, інституційної відкритості, послідовного пояснення дій та формування нових рамок сприйняття. Важливу роль відіграють антикризові комунікації, міжнародна публічна дипломатія, репутаційний менеджмент, гуманітарні ініціативи та робота з зовнішніми медіа. Саме поєднання дії та її переконливого комунікативного оформлення створює умови для відновлення довіри.

Кризовий імідж у цифровому середовищі особливо вразливий до швидкого поширення негативних оцінок. Тому відновлення репутації має бути своєчасним, системним і стратегічно вивіреним. Успішна політика відновлення іміджу базується на довгостроковій послідовності, а не на одноразових інформаційних акціях.

5. Вплив медіа на міжнародну репутацію

Медіа є одним із головних посередників у формуванні міжнародної репутації держави, оскільки саме через них зовнішні аудиторії отримують інформацію про політику, конфлікти, культурні практики та міжнародну поведінку країни. Медіа не просто відображають події, а інтерпретують їх, розставляють акценти, формують емоційний тон сприйняття та закріплюють певні образи. Саме тому міжнародна репутація значною мірою медіатизована.

Вплив медіа проявляється через фреймування подій, добір тем, експертів, візуальних образів і повторюваних смислових схем. Якщо держава системно з'являється в міжнародному інформаційному просторі в негативних контекстах, це поступово формує стійкі репутаційні асоціації. Натомість послідовна присутність у позитивних або морально переконливих сюжетах посилює міжнародну привабливість.

У цифрову епоху до традиційних медіа додаються соціальні мережі, платформи, блогосфера та мережеві спільноти, які роблять репутаційне середовище значно більш нестабільним. Саме тому держава повинна не лише взаємодіяти з медіа, а й постійно моніторити міжнародний інформаційний простір і працювати з ним стратегічно.

Тема 10. PR-інструменти у міжнародній політиці

1. PR як елемент дипломатичної діяльності

PR у міжнародній політиці виступає як інструмент формування сприятливого сприйняття держави, її зовнішньої політики та міжнародних ініціатив. У дипломатичній діяльності PR не замінює переговорів чи офіційного представництва, але забезпечує комунікативний супровід і репутаційне підсилення дипломатичних дій. Через PR держава може пояснювати свою позицію, знижувати рівень недовіри та формувати позитивний міжнародний контекст.

Особливість PR як елемента дипломатії полягає в тому, що він працює з публічним простором, де важливими є не тільки формальні рішення, а й те, як вони сприймаються аудиторіями. Дипломатія дедалі частіше потребує публічного пояснення, візуальної репрезентації та роботи з міжнародною громадською думкою. Саме тут PR стає функціонально важливим.

У сучасному міжнародному середовищі PR-інструменти дозволяють дипломатичним інституціям бути не лише офіційними представниками, а й активними учасниками глобального комунікативного процесу. Це робить дипломатію більш публічною, а PR – більш політично значущим.

2. Інформаційні кампанії у міжнародному просторі

Інформаційні кампанії в міжнародному просторі є скоординованими комунікаційними діями, спрямованими на формування певного міжнародного сприйняття події, держави, ініціативи або проблеми. Вони можуть мати репутаційний, адвокаційний, гуманітарний, безпековий або антикризовий характер. Їхнє завдання полягає у тому, щоб донести до зовнішніх аудиторій бажану інтерпретацію подій.

Такі кампанії використовують різні канали: міжнародні медіа, дипломатичні заяви, соціальні мережі, аналітичні платформи, публічні заходи, мультимедійний контент, експертні коментарі та візуальні повідомлення. Успішність кампанії залежить від цілісності меседжу, точного визначення цільової аудиторії, своєчасності та здатності вписати повідомлення у ширший міжнародний дискурс.

У міжнародній політиці інформаційна кампанія може істотно впливати на легітимність рішень, підтримку союзників, рівень міжнародної солідарності та сприйняття конфліктів. Саме тому аналіз таких кампаній є важливим для розуміння сучасних механізмів політичного впливу.

3. Публічні заходи та комунікативні стратегії

Публічні заходи в міжнародній політиці – це не лише протокольні події, а й важливі комунікативні акти, за допомогою яких держави, міжнародні організації чи інші актори формують міжнародне враження, демонструють позицію та створюють символічні ефекти. Саміти, конференції, форуми, презентації, виставки, круглі столи, пресподії та культурні заходи можуть виступати інструментами політичного впливу.

Комунікативна стратегія публічного заходу визначає, які смисли мають бути закріплені, які аудиторії залучені, які образи транслуються та який міжнародний ефект очікується. Важливими стають не лише зміст виступів, а й простір події, символіка, візуальна мова, підбір учасників і медійне висвітлення. Усе це працює як єдина комунікаційна композиція.

У сучасному глобальному середовищі публічний захід рідко залишається локальним. Він одразу потрапляє в міжнародний медійний обіг, а тому має розглядатися як елемент стратегічної комунікації. Саме тому підготовка таких заходів вимагає політичної й комунікативної координації.

4. Антикризовий PR у зовнішній політиці

Антикризовий PR у зовнішній політиці спрямований на мінімізацію репутаційних втрат, відновлення довіри та повернення контролю над інтерпретацією подій у ситуації міжнародної кризи. Йдеться про реагування на скандали, конфлікти, звинувачення, інформаційні атаки, техногенні чи гуманітарні події, які можуть негативно вплинути на міжнародне сприйняття держави. У кризі комунікація стає не другорядним, а критично важливим елементом політики.

Антикризовий PR має базуватися на швидкості, точності, послідовності, достовірності та моральній адекватності. Недостатньо просто заперечувати негатив; важливо запропонувати переконливе пояснення, продемонструвати відповідальність і відновити довіру до інституційної позиції. У міжнародному середовищі така комунікація завжди є багаторівневою, оскільки звернена і до урядів, і до медіа, і до широких аудиторій.

У цифровому середовищі антикризовий PR ускладнюється швидкістю поширення інформації та високою вразливістю до маніпуляцій. Саме тому сучасні держави мають готувати антикризові комунікаційні стратегії заздалегідь, а не лише реагувати ситуативно.

5. Етичні стандарти міжнародного PR

Етичні стандарти міжнародного PR стосуються правдивості, відповідальності, недопущення маніпуляції, поваги до аудиторії, коректного використання інформації та дотримання меж допустимого впливу в міжнародному публічному просторі. У сфері міжнародної політики ці стандарти

мають особливу вагу, оскільки PR працює з чутливими питаннями війни, миру, безпеки, гуманітарних криз, прав людини та репутації держав.

Етична проблема міжнародного PR полягає в тому, що межа між законною репрезентацією інтересів і прихованим викривленням реальності часто є дуже тонкою. Вибіркове подання фактів, емоційне загострення, надмірна драматизація чи експлуатація травматичних образів можуть бути ефективними, але водночас сумнівними з морального погляду. Саме тому міжнародний PR потребує не лише технічної професійності, а й нормативної відповідальності.

Для підготовки майбутніх фахівців важливо розуміти, що етичність не суперечить ефективності, а навпаки – у довгостроковій перспективі є умовою довіри до комунікації. У міжнародному середовищі репутаційні втрати від неетичних практик можуть бути значно серйознішими за короткочасні комунікаційні вигоди.

Тема 11. Публічна дипломатія як механізм впливу

1. Еволюція публічної дипломатії

Публічна дипломатія виникла як форма зовнішньополітичної діяльності, орієнтована не лише на урядові кола, а й на широкі іноземні аудиторії. Історично її розвиток пов'язаний із потребою держав не просто вести переговори, а пояснювати свою політику, формувати міжнародне розуміння й підтримку, а також працювати з громадською думкою за межами власних кордонів. З часом вона перетворилася на окремий напрям міжнародної комунікації.

На різних етапах розвитку публічна дипломатія змінювала свої інструменти та акценти: від міжнародного мовлення й культурної репрезентації до освітніх обмінів, адвокаційних кампаній і цифрової взаємодії. У сучасному світі вона стала більш інтерактивною, мережевою й орієнтованою на довготривалі відносини з іноземними суспільствами. Це суттєво відрізняє її від традиційної моделі одностороннього державного мовлення.

Еволюція публічної дипломатії демонструє, що міжнародний вплив усе менше залежить виключно від переговорів між урядами і все більше – від роботи

з довірою, привабливістю та символічною присутністю у світовому суспільному просторі. Саме в цьому полягає її сучасне політичне значення.

2. Культурна дипломатія та «м'яка сила»

Культурна дипломатія є однією з найважливіших форм публічної дипломатії, оскільки вона дає державі можливість бути присутньою у світі через культуру, мову, мистецтво, історичну спадщину, освіту та ціннісні практики. Через культурні інструменти держава формує емоційну близькість, впізнаваність і позитивну асоціативну рамку у зовнішніх аудиторій. Саме тому культурна дипломатія тісно пов'язана з реалізацією м'якої сили.

М'яка сила виявляється в здатності держави викликати симпатію, добровільну підтримку або моральну прихильність не через примус, а через привабливість власної моделі, культури й ідей. Культурна дипломатія забезпечує канали, через які ця привабливість стає відчутною для іноземних суспільств. Саме через неї формується глибший і стійкіший рівень довіри, ніж через короткочасні інформаційні кампанії.

У практичному вимірі культурна дипломатія охоплює інститути культури, фестивалі, переклади, мистецькі події, музейні проєкти, кінематограф, освітні програми й міжнародні культурні платформи. Її вивчення важливе для розуміння того, як нематеріальні ресурси держави перетворюються на інструменти міжнародного впливу.

3. Освітні та гуманітарні програми

Освітні та гуманітарні програми є ключовими інструментами публічної дипломатії, оскільки вони створюють довготривалі канали зв'язку між державою та зовнішніми аудиторіями. Освітні обміни, стипендії, міжнародні школи, академічні партнерства, наукові програми й мовні ініціативи дають можливість формувати не лише знання про країну, а й стійкі зв'язки довіри та симпатії. Їхній ефект часто відкладений, але дуже глибокий.

Гуманітарні програми, своєю чергою, дозволяють державі репрезентувати себе як відповідального й солідарного міжнародного актора. Ідеться про допомогу постраждалим, підтримку культурної спадщини, медичні, соціальні, реабілітаційні та правозахисні ініціативи. Через гуманітарний вимір публічна дипломатія набуває моральної переконливості.

У поєднанні освітні та гуманітарні програми працюють як механізми довготривалого накопичення символічного капіталу держави. Вони демонструють, що міжнародний вплив може вибудовуватися не лише через політичний тиск або гучні кампанії, а через стале партнерство й людський вимір взаємодії.

4. Цифрова публічна дипломатія

Цифрова публічна дипломатія є сучасною формою публічної дипломатії, у межах якої держава використовує соціальні мережі, онлайн-платформи, мультимедійний контент та інші цифрові канали для взаємодії з іноземними аудиторіями. Її поява зумовлена трансформацією глобальної комунікації, де публічний простір дедалі більше функціонує в мережевому середовищі. Це змінило не лише інструменти, а й саму логіку зовнішньої комунікації.

Перевага цифрової публічної дипломатії полягає в оперативності, інтерактивності, здатності працювати з різними аудиторіями одночасно та формувати постійну міжнародну присутність. Через цифрові канали можна швидко реагувати на події, поширювати наративи, візуалізувати державну позицію та підтримувати зв'язок із закордонними спільнотами. Водночас така дипломатія є більш вразливою до алгоритмічних спотворень, маніпуляцій і репутаційних ризиків.

Цифрова публічна дипломатія стала невід'ємною складовою сучасної міжнародної комунікації. Вона вимагає не тільки технічної присутності в мережі, а й стратегії, професійного контенту, культурної чутливості та вміння працювати в умовах глобального платформного суперництва.

5. Публічна дипломатія України: сучасні практики

Сучасна публічна дипломатія України поєднує культурний, інформаційний, гуманітарний, цифровий і діаспорний виміри. Серед її актуальних напрямів офіційні українські ресурси прямо виокремлюють культурну дипломатію, роботу з українською діаспорою, кібердипломатію, а також діяльність у межах багатосторонніх інституцій, зокрема на майданчику ООН. Це свідчить про багатоканальний характер сучасної зовнішньої комунікації України.

Практичний вимір публічної дипломатії України проявляється також у діяльності дипломатичних установ за кордоном, які проводять інформаційно-роз'яснювальні, культурні та гуманітарні заходи, спрямовані на донесення об'єктивної інформації про російську агресію, підтримку української тематики у міжнародному середовищі та взаємодію з іноземними суспільствами. Окрему роль у цьому процесі відіграють освітні та професійні платформи, пов'язані з дипломатичною підготовкою та публічнодипломатичними практиками.

Для академічного осмислення важливо, що публічна дипломатія України сьогодні функціонує не лише як інструмент презентації держави, а як механізм міжнародної мобілізації підтримки, моральної легітимації та комунікаційного супроводу зовнішньополітичних і безпекових пріоритетів. Саме тому український кейс є показовим прикладом того, як публічна дипломатія в умовах війни поєднує інформаційний вплив, культурну репрезентацію і роботу з глобальною солідарністю.

Тема 12. Цифрова дипломатія та інноваційні дипломатичні практики

1. Поняття e-diplomacy

E-diplomacy, або цифрова дипломатія, означає використання цифрових технологій, платформ, онлайн-сервісів і мережевих інструментів у дипломатичній діяльності. Це поняття охоплює не лише комунікацію в соціальних мережах, а й ширший комплекс цифрових практик: онлайн-взаємодію з аудиторіями, цифрове представництво, віртуальні заходи, аналітику даних та

оперативне інформаційне реагування. Отже, e-diplomacy є новою формою зовнішньополітичної діяльності.

Особливість e-diplomacy полягає в тому, що вона змінює традиційну дипломатичну темпоральність. Дипломатія перестає бути виключно повільним, закритим і протокольним процесом, оскільки значна частина її проявів переходить у відкритий цифровий простір. Це вимагає нових професійних навичок, інших режимів публічності й більшої комунікаційної гнучкості.

Концепт e-diplomacy є важливим для розуміння сучасної зовнішньої політики, оскільки цифрове середовище вже стало повноцінним простором міжнародної присутності держав. Саме тому цифрова дипломатія сьогодні є не допоміжною, а структурною частиною дипломатичної діяльності.

2. Використання соціальних мереж дипломатами

Соціальні мережі стали інструментом прямої дипломатичної комунікації, через який дипломати можуть звертатися до іноземної громадськості, коментувати міжнародні події, пояснювати позицію держави та підтримувати публічну видимість дипломатичної діяльності. Це суттєво відрізняється від традиційної моделі, де дипломатична комунікація була обмежена формальними каналами та протоколом. У цифрову епоху дипломат став також публічним комунікатором.

Через соціальні мережі дипломати можуть працювати з іміджем держави, оперативно реагувати на інформаційні виклики, брати участь у міжнародних дискусіях і демонструвати відкритість. Водночас така публічність підвищує ризики помилок, репутаційних втрат, некоректного трактування повідомлень та конфлікту між особистим стилем мовлення і формальною позицією держави. Саме тому використання соціальних мереж дипломатами потребує професійної дисципліни.

У навчальному контексті важливо розглядати соціальні мережі не як другорядний інструмент, а як середовище, в якому дипломатична присутність має

стратегічне значення. Вони стали простором міжнародної видимості й боротьби за довіру, а отже – важливим елементом сучасної дипломатії.

3. Онлайн-комунікація дипломатичних представництв

Онлайн-комунікація дипломатичних представництв охоплює офіційні вебсайти, цифрові інформаційні сервіси, сторінки в соціальних мережах, мультимедійні продукти, онлайн-події та інші інструменти, через які посольства й консульства підтримують зв'язок із зовнішніми аудиторіями. Це дозволяє дипломатичним установам діяти не лише як фізично локалізовані структури, а як цифрові комунікаційні центри. Таким чином, дипломатичне представництво стає частиною глобального онлайн-простору.

Онлайн-комунікація важлива не лише для іміджевої діяльності, а й для практичної взаємодії з громадянами, іноземними партнерами, медіа, діаспорою, культурними середовищами та експертними колами. Через цифрові канали можна швидко інформувати, організовувати консультації, проводити роз'яснювальні кампанії та підтримувати відчуття постійної доступності дипломатичної установи. Це підвищує функціональну ефективність і публічну видимість.

Разом з тим якість онлайн-комунікації залежить від професійності контенту, багатомовності, візуальної культури, безпеки цифрових сервісів і стратегічної узгодженості з ширшою зовнішньополітичною лінією держави. Саме тому онлайн-комунікація представництв є не лише технічним, а й політичним завданням.

4. Віртуальні переговори

Віртуальні переговори стали важливою формою дипломатичної взаємодії в умовах цифровізації, глобальних криз, пандемічних обмежень і загальної трансформації комунікаційного середовища. Йдеться про проведення двосторонніх або багатосторонніх переговорів через цифрові платформи

відеозв'язку, захищені онлайн-канали та інші дистанційні інструменти. Це розширює можливості дипломатичного контакту, але змінює його форму.

Перевагою віртуальних переговорів є оперативність, зниження витрат часу та ресурсів, можливість швидкого координаційного реагування й підтримання міжнародного діалогу навіть у нестабільних умовах. Водночас дистанційний формат послаблює неформальний вимір дипломатії, ускладнює встановлення довіри, знижує значення міжособистісної взаємодії та підвищує залежність від технічної безпеки каналів зв'язку. Це впливає на саму якість дипломатичного процесу.

Для теорії і практики міжнародних відносин важливо розуміти, що віртуальні переговори не скасовують класичної дипломатії, але доповнюють її новим режимом взаємодії. У майбутньому вони, ймовірно, залишатимуться частиною гібридної дипломатичної моделі.

5. Ризики цифровізації дипломатії

Цифровізація дипломатії створює значні можливості, але одночасно породжує серйозні ризики, пов'язані з кібербезпекою, репутаційними втратами, інформаційними маніпуляціями, пришвидшенням комунікації та зменшенням простору для виваженості. Будь-який цифровий дипломатичний крок може бути швидко поширений, вирваний із контексту або використаний у ворожих інформаційних операціях. Саме тому цифрова дипломатія є не лише інструментом, а й зоною вразливості.

Окрему небезпеку становлять злами офіційних акаунтів, витіки інформації, підміна повідомлень, фальшиві цифрові сигнали, інформаційний шум і залежність від приватних платформ. Дипломатичне повідомлення в цифровому просторі існує в середовищі конкуренції, де точність і етичність можуть програвати швидкості й емоційному резонансу. Це змінює самі умови дипломатичної роботи.

Ризики цифровізації дипломатії вимагають нових стандартів професійної підготовки, цифрової безпеки, стратегічної координації та кризового планування.

Без цього цифрова дипломатія може втрачати свою ефективність і ставати джерелом додаткових міжнародних проблем.

Тема 13. Парадипломатія та роль субнаціональних акторів

1. Концепція парадипломатії

Парадипломатія означає міжнародну діяльність субнаціональних акторів – регіонів, міст, громад, автономій та інших територіальних утворень, які здійснюють зовнішні контакти й комунікацію поза межами виключно центральної державної дипломатії. Це явище стало результатом децентралізації, глобалізації та регіоналізації. Воно демонструє, що міжнародна активність уже не є монополією національної держави.

Парадипломатія охоплює економічні, культурні, гуманітарні, освітні, екологічні та іміджеві форми міжнародної взаємодії. Вона не обов'язково пов'язана з високою політикою, однак має важливе значення для розвитку територій, транскордонного співробітництва та міжнародного позиціонування місцевих спільнот. У цьому сенсі вона є окремим рівнем міжнародної комунікації.

Концепція парадипломатії важлива для сучасної науки про міжнародні відносини, оскільки дозволяє аналізувати багаторівневість зовнішньої політики, поліцентричність глобальних зв'язків і зростання ролі локальних акторів у міжнародному середовищі. Це дає змогу відійти від суто державоцентричного бачення міжнародних процесів.

2. Міста як міжнародні актори

Сучасні міста дедалі активніше виступають міжнародними акторами, оскільки вони є центрами економічної, культурної, демографічної та інноваційної концентрації. Через міжнародні форуми, мережі міст, партнерські угоди, урбаністичні ініціативи, кліматичні коаліції та цифрові платформи міста беруть участь у глобальній політичній комунікації. Це робить їх важливими елементами транснаціонального порядку.

Міста можуть представляти себе як центри інновацій, культури, екологічної відповідальності, безпеки, відбудови або креативної економіки. Таке позиціонування дає їм змогу залучати інвестиції, формувати міжнародні партнерства, посилювати власну впізнаваність і впливати на міжнародні дискусії. У результаті міська дипломатія стає одним із найбільш динамічних напрямів парадипломатії.

У теоретичному плані міста як міжнародні актори свідчать про трансформацію політичної суб'єктності в сучасному світі. Вони не замінюють державу, але доповнюють міжнародну систему новими комунікаційними рівнями, де локальне і глобальне безпосередньо перетинаються.

3. Трансрегіональне співробітництво

Трансрегіональне співробітництво означає взаємодію між регіонами, містами та територіальними спільнотами різних держав у межах спільних проєктів, програм, мереж і комунікаційних платформ. Воно може мати економічний, інфраструктурний, культурний, освітній, екологічний або гуманітарний характер. У будь-якому випадку йдеться про горизонтальну міжнародну взаємодію поза межами виключно центральної дипломатії.

Таке співробітництво має важливе значення для місцевого розвитку, транскордонної інтеграції та зміцнення контактів між спільнотами. Через нього регіони отримують доступ до ресурсів, знань, зовнішніх партнерств і міжнародної видимості. У політичному сенсі трансрегіональна комунікація створює додатковий рівень довіри та координації в міжнародному просторі.

Для семінарського аналізу важливо бачити, що трансрегіональне співробітництво є не лише господарським або адміністративним інструментом, а й формою міжнародної політичної комунікації. Воно змінює уявлення про те, хто саме може бути учасником міжнародних відносин.

4. Цифрові платформи регіональної взаємодії

Цифрові платформи регіональної взаємодії забезпечують нові можливості для координації між регіонами, містами, громадами та субнаціональними інституціями. Через онлайн-ресурси, віртуальні форуми, спільні цифрові сервіси, бази даних, платформи обміну практиками та інформаційні мережі субнаціональні актори можуть взаємодіяти значно швидше й ефективніше. Це посилює роль цифрового виміру в парадипломатії.

Такі платформи дають змогу організовувати спільні проєкти, поширювати інформацію, координувати гуманітарні чи економічні ініціативи, просувати міжнародне позиціонування регіону та долучатися до транснаціональних мереж. Вони особливо важливі в умовах географічної дистанції, кризових обмежень або високої динаміки зовнішнього середовища. У цьому сенсі цифровізація робить парадипломатію більш гнучкою.

Водночас цифрові платформи регіональної взаємодії створюють і нові виклики: нерівність доступу, технічну несумісність, питання захисту даних, інституційну координацію та загрозу формального використання без реального змістовного наповнення. Саме тому цифровий вимір регіональної комунікації потребує не лише технологій, а й політичної організації.

5. Правове регулювання парадипломатії

Правове регулювання парадипломатії визначає межі, форми, повноваження та процедури міжнародної діяльності субнаціональних акторів. Оскільки зовнішні зносини традиційно належать до сфери державного суверенітету, активність регіонів і міст потребує чіткого нормативного врегулювання, щоб уникнути конфлікту повноважень. Саме тому правовий аспект парадипломатії має принципове значення.

Нормативні рамки можуть включати конституційні положення, закони про місцеве самоврядування, положення про транскордонне співробітництво, міжнародні договори, регіональні угоди та внутрішньодержавні механізми координації. Важливо, щоб субнаціональна міжнародна активність не суперечила

загальнонаціональній зовнішній політиці й водночас не була надмірно заблокована бюрократичними обмеженнями.

У науковому та практичному сенсі правове регулювання парадипломатії дозволяє зрозуміти, де проходить межа між конструктивною багаторівневою дипломатією та ризиком інституційної дезорганізації. Саме тому це питання має бути обов'язковим елементом вивчення субнаціональної міжнародної активності.

Тема 14. Міжінституційна комунікація в умовах цифровізації

1. Інституційна взаємодія у ЄС

Інституційна взаємодія у Європейському Союзі є прикладом складної багаторівневої координації між наднаціональними та національними інституціями. ЄС поєднує інститути різного типу – Європейську Комісію, Європейський парламент, Раду ЄС, Європейську раду, судові органи, агентства та численні координаційні структури. Це створює унікальне середовище міжінституційної комунікації.

Особливість взаємодії в ЄС полягає в постійній потребі узгоджувати позиції між інституціями, що представляють різні типи легітимності – наднаціональну, міжурядову, парламентську, правову й експертну. Така комунікація має не лише технічний, а й політичний характер, оскільки від неї залежить цілісність рішень і зрозумілість європейської політики для громадян. Саме тому інституційна взаємодія в ЄС є важливим предметом аналізу.

Цифровізація додатково ускладнює, але водночас і полегшує таку взаємодію. Вона створює нові платформи координації, спільної аналітики та комунікаційної синхронізації. У цьому сенсі ЄС є показовим кейсом для вивчення сучасної міжінституційної комунікації.

2. Наднаціональні комунікаційні механізми

Наднаціональні комунікаційні механізми є системами взаємодії, через які інституції, що перебувають вище рівня окремої держави, організовують

інформаційний обмін, узгоджують позиції та підтримують спільну публічну присутність. Вони характерні для наддержавних об'єднань і міжнародних організацій, де рішення потребують постійної координації між багатьма учасниками. Такі механізми мають особливе значення в ЄС, ООН, НАТО та інших інтеграційних структурах.

Їхня специфіка полягає в тому, що вони повинні долати відмінності політичних культур, правових режимів, мов, інституційних процедур і комунікаційних традицій. Це робить наднаціональну комунікацію складнішою, ніж національну. Водночас саме завдяки таким механізмам стає можливою спільна політика в багаторівневому середовищі.

Вивчення наднаціональних механізмів важливе для розуміння того, як сучасна міжнародна політика організовується не лише через держави, а й через складні інтегровані комунікаційні системи. Саме тут цифрові технології відіграють дедалі помітнішу роль.

3. Цифрові регуляторні платформи

Цифрові регуляторні платформи – це системи, через які інституції здійснюють координацію, обмін інформацією, правове врегулювання та управлінський контроль у цифровому середовищі. Йдеться як про внутрішньодержавні, так і про міжнародні механізми, які дозволяють формувати спільні стандарти, контролювати виконання рішень та підтримувати інтегроване врядування. У сучасному світі такі платформи стають важливим інструментом політичного управління.

Їхнє значення полягає у тому, що вони переносять регуляторну діяльність у середовище цифрової координації, де рішення потребують сумісності систем, швидкого доступу до даних і спільних протоколів. У міжнародному контексті цифрові регуляторні платформи можуть використовуватися для координації в сферах торгівлі, безпеки, даних, платформного регулювання, міграції або кризового реагування.

Водночас цифрова регуляторна платформа не є лише технічним рішенням. Вона завжди відображає певний баланс влади, компетенцій і відповідальності між інституціями. Саме тому її аналіз має поєднувати технічний і політичний підходи.

4. Координація політики в інформаційній сфері

Координація політики в інформаційній сфері означає узгодження дій різних державних та міжнародних інституцій щодо комунікації, інформаційної безпеки, медіаполітики, боротьби з дезінформацією, цифрового регулювання та стратегічного мовлення. У сучасному світі інформаційна політика більше не може бути справою лише одного міністерства або відомства. Вона потребує міжінституційної взаємодії.

Особливо це важливо в умовах гібридних загроз, кіберризиків, платформної влади та високої швидкості інформаційних криз. Якщо різні інституції не координують свої дії, виникає ризик суперечливих повідомлень, втрати довіри, комунікаційного хаосу й ослаблення політичної стійкості. Саме тому координація в інформаційній сфері є елементом національної та міжнародної безпеки.

На семінарському рівні це питання дає змогу обговорити, як інформаційна політика виходить за межі суто медійного регулювання і стає міжінституційною проблемою влади, комунікації та легітимності. Це важливий напрям сучасних політичних досліджень.

5. Проблеми легітимності інституцій

Проблеми легітимності інституцій у цифрову епоху пов'язані з тим, що формальний статус органу влади вже не гарантує автоматичної довіри, визнання чи авторитету. У сучасному середовищі інституції змушені постійно підтверджувати свою здатність діяти прозоро, ефективно, комунікативно відкрито й етично відповідально. Саме тому легітимність набуває більш складного, процесуального характеру.

У міжінституційній комунікації проблема легітимності проявляється особливо гостро, коли йдеться про наднаціональні утворення, складні бюрократичні системи та цифрово опосередковане врядування. Чим вищий рівень дистанції між інституцією і громадянином, тим складніше підтримувати довіру. Цифровізація може як посилювати легітимність через прозорість і доступність, так і підривати її через надмірну технократизацію, алгоритмічну непрозорість чи дефіцит підзвітності.

Тому проблема легітимності інституцій не є суто теоретичною. Вона визначає стійкість сучасних політичних систем, ефективність міжнародних організацій і здатність влади діяти в умовах цифрового суспільства. Саме через це дана тема має велике значення для семінарського обговорення.

Тема 15. Онлайн-участь та транскордонна політична мобілізація

1. Е-петиції та цифрові консультації

Е-петиції та цифрові консультації є одними з найпоширеніших інструментів сучасної цифрової участі, що дають громадянам можливість звертатися до влади, формулювати пропозиції, підтримувати ініціативи та долучатися до обговорення політичних рішень. Їхнє значення полягає у спрощенні доступу до механізмів участі та розширенні каналів комунікації між суспільством і державою. Це робить політику більш інтерактивною.

Е-петиція виконує функцію символічного й водночас процедурного сигналу про суспільний запит. Цифрові консультації, у свою чергу, створюють формати участі в обговоренні нормативних актів, стратегій чи локальних рішень. Проте ефективність цих інструментів залежить від того, чи справді інституції враховують отримані сигнали, чи вони залишаються лише формою комунікаційного ритуалу.

У демократичному сенсі е-петиції та консультації важливі не тільки як канали подання думки, а і як механізми формування культури участі. Вони навчають громадян взаємодіяти з владою в цифровому середовищі, а інституції – працювати із суспільним запитом у новій комунікаційній логіці.

2. Онлайн-голосування: переваги і ризики

Онлайн-голосування приваблює можливістю спростити виборчі та дорадчі процедури, зробити участь зручнішою, мобільнішою та потенційно доступнішою для ширших груп громадян, включно з тими, хто перебуває за кордоном або має обмежену мобільність. Це дає підстави розглядати його як один із можливих напрямів цифрової демократизації. Однак саме голосування є однією з найбільш чутливих сфер для легітимності політичної системи.

Основні ризики пов'язані з кібербезпекою, конфіденційністю, технічною надійністю, можливістю зовнішнього втручання, непрозорістю процедур та складністю суспільної перевірки результатів. Якщо у традиційному голосуванні довіра підтримується через матеріальність і фізичну спостережуваність процесу, то онлайн-голосування переносить ці гарантії в технічний вимір. Це створює нові вимоги до інституційної спроможності.

Отже, онлайн-голосування слід розглядати як інструмент із високим демократичним потенціалом, але не менш високим рівнем ризику. Саме тому його впровадження повинно спиратися на надзвичайно високі стандарти безпеки, підзвітності та суспільної довіри.

3. Транскордонні громадські ініціативи

Транскордонні громадські ініціативи є формою політичної та суспільної активності, у межах якої громадяни, організації та мережеві спільноти різних країн об'єднуються навколо спільних проблем, цінностей або цілей. Такі ініціативи можуть стосуватися прав людини, довкілля, гуманітарної допомоги, антивоєнних кампаній, підтримки постраждалих спільнот або захисту демократії. У цифрову епоху їхня роль значно зросла.

Цифрові платформи дають змогу таким ініціативам швидко організовуватися, координувати дії, поширювати інформацію та мобілізувати міжнародну підтримку. Вони створюють нову модель політичної участі, де громадянська активність уже не обмежується межами національної політичної системи. Це формує транснаціональний вимір сучасного громадянства.

Водночас транскордонні громадські ініціативи ставлять питання про легітимність, представництво та межі зовнішнього впливу на внутрішні політичні процеси. Саме тому вони є важливим об'єктом для семінарського аналізу в межах міжнародних політичних комунікацій.

4. Міжнародні цифрові кампанії

Міжнародні цифрові кампанії є скоординованими формами онлайн-активності, спрямованими на привернення глобальної уваги до певної проблеми, мобілізацію підтримки, тиск на інституції або зміну міжнародного порядку денного. Вони можуть стосуватися гуманітарних криз, воєн, прав людини, екології, санкційної політики, культурної спадщини та інших тем. Цифрове середовище зробило такі кампанії надзвичайно масштабними й динамічними.

Їхня сила полягає у здатності поєднувати візуальний контент, емоційний резонанс, хештеги, інфлюенсерську підтримку, мережеву солідарність і швидке поширення інформації. Міжнародна цифрова кампанія може перетворити локальну проблему на глобально значущий політичний сюжет. Саме тому вона стала важливим механізмом сучасної адвокації та політичної комунікації.

Разом із тим міжнародні цифрові кампанії часто мають і ризики: поверховість, короткочасність, емоційну поляризацію, маніпулятивність або відсутність реального інституційного ефекту. Саме тому їх варто оцінювати не лише за медійною гучністю, а й за здатністю перетворювати комунікацію на реальний політичний результат.

5. Цифрові платформи як інструмент демократичної взаємодії

Цифрові платформи стали інструментом демократичної взаємодії, оскільки через них громадяни можуть комунікувати між собою, з інституціями, із представниками влади та з міжнародними мережами підтримки. Вони забезпечують нові канали участі, зворотного зв'язку, публічної дискусії й політичної мобілізації. Саме тому платформи стали важливою частиною сучасної демократії.

Демократичний потенціал платформ полягає в розширенні доступу до участі, прискоренні комунікації та відкритті нових форматів співпраці між громадянами та інституціями. Водночас вони не є нейтральними середовищами: алгоритми, політики модерації, комерційні інтереси й платформна архітектура впливають на те, як саме відбувається ця взаємодія. Через це цифрова демократія завжди опосередкована технологічною владою.

Для семінарського аналізу важливо показати амбівалентність платформ: вони можуть бути інструментом включення, але також середовищем маніпуляції, поляризації або симуляції участі. Саме ця суперечність і робить їх центральною темою сучасної політичної науки.

Тема 16. Інституційна стабільність та довіра в цифрову епоху

1. Цифрова трансформація політичних інститутів

Цифрова трансформація політичних інститутів означає глибоке перетворення форм їхньої роботи, управлінських процедур, комунікації та способів взаємодії з громадянами під впливом цифрових технологій. Це стосується не лише технічного переведення послуг в електронний формат, а й зміни самої логіки інституційної діяльності. У цифрову епоху інституції дедалі більше функціонують як техноорганізаційні системи.

Така трансформація охоплює електронне урядування, автоматизацію бюрократичних процедур, цифрові канали участі, даноорієнтоване ухвалення рішень, нові форми прозорості й алгоритмічну підтримку управління. Усе це посилює ефективність, але водночас ставить питання про контроль, підзвітність, етику і політичну легітимність. Саме тому цифрова трансформація має не лише технічний, а й політичний зміст.

Для сучасної політичної науки важливо бачити, що цифрова трансформація не ліквідовує інститути, а переводить їх у нову форму функціонування. Це вимагає переосмислення того, що означає інституційна спроможність у цифровому суспільстві.

2. Криза довіри до державних структур

Криза довіри до державних структур є однією з найгостріших проблем сучасної політики, особливо в умовах цифрового середовища, де інформація про владу циркулює швидко, хаотично й часто в конфліктних інтерпретаціях. Формальна легітимність інституцій уже не гарантує автоматичної довіри з боку суспільства. Довіра стає більш крихкою і залежною від комунікаційної та моральної поведінки влади.

Цифрові медіа можуть як посилювати довіру через відкритість і доступність, так і підривати її через надмірну видимість помилок, репутаційні кризи, маніпуляції, дезінформацію та постійну поляризовану критику. Унаслідок цього державні структури дедалі частіше опиняються в ситуації, коли суспільне сприйняття формується не стільки досвідом взаємодії з інституцією, скільки цифровим медійним середовищем довкола неї.

Криза довіри є небезпечною тим, що вона підриває не лише популярність інституцій, а їхню здатність ефективно діяти. Без довіри влада втрачає ресурс легітимного управління, а політична система стає менш стабільною. Саме тому аналіз довіри має фундаментальне значення.

3. Інновації та стабільність політичної системи

Інновації в політичній системі можуть виступати чинником як модернізації, так і нестабільності. З одного боку, нові цифрові рішення, управлінські сервіси, інструменти участі та аналітичні технології підвищують ефективність влади, покращують координацію та розширюють можливості для громадян. З іншого – занадто швидкі або непродумані інновації можуть руйнувати інституційну рівновагу, якщо суспільство або самі інститути не встигають до них адаптуватися.

Стабільність політичної системи не означає відсутності змін. Навпаки, у сучасному світі стабільними є ті системи, які здатні змінюватися без втрати легітимності й керованості. Саме тому інновації мають оцінюватися не лише за

новизною, а й за тим, чи зміцнюють вони інституційний порядок, чи створюють додаткові ризики фрагментації, недовіри або цифрової нерівності.

Для студентів важливо зрозуміти, що зв'язок між інновацією і стабільністю не є автоматично позитивним. Політична система потребує не просто цифрових новацій, а осмисленої інтеграції інновацій у структуру влади, права й комунікації.

4. Вплив цифровізації на легітимність влади

Цифровізація впливає на легітимність влади, оскільки змінює умови, за яких громадяни сприймають політичні рішення як правомірні, справедливі та прийнятні. У сучасному суспільстві легітимність дедалі більше залежить від прозорості цифрових процедур, якості комунікації, доступності сервісів, захисту даних і здатності влади діяти в публічно спостережуваному середовищі. Отже, цифрова трансформація впливає не лише на ефективність, а й на саме джерело визнання влади.

Якщо цифровізація супроводжується відкритістю, підзвітністю, зручністю для громадян і етичною відповідальністю, вона може посилювати легітимність. Якщо ж вона пов'язана з непрозорими алгоритмами, технократичною закритістю, надмірним контролем чи цифровою дискримінацією, тоді легітимність послаблюється. Саме тому технологічна модернізація не є політично нейтральною.

Питання про вплив цифровізації на легітимність влади є центральним для розуміння сучасної демократії. Воно дозволяє побачити, що технологія є не лише інструментом, а й фактором трансформації політичного визнання.

5. Перспективи розвитку цифрової держави

Цифрова держава – це модель політичної організації, у якій значна частина адміністративних, комунікаційних, сервісних, аналітичних і регуляторних функцій реалізується через цифрові системи. Перспективи її розвитку пов'язані з подальшою автоматизацією процесів, інтеграцією платформ, використанням штучного інтелекту, розширенням електронної участі та посиленням сервісної

орієнтації держави. Це відкриває значні можливості для модернізації політичного управління.

Водночас майбутнє цифрової держави залежить від того, чи зможе вона поєднати ефективність із правами людини, технологічну інноваційність – із демократичною підзвітністю, а зручність – із безпекою та довірою. Якщо цифрова держава розвиватиметься лише як технократичний механізм контролю, це може створити ризики для свободи, приватності та легітимності. Якщо ж вона формуватиметься як етично й політично відповідальна інституція, тоді її потенціал буде значно вищим.

Отже, перспектива цифрової держави є одночасно перспективою нового етапу модернізації й новим випробуванням для демократії. Саме тому ця тема є фінальною і концептуально важливою для завершення семестрового блоку.

ЗМІСТ І СТРУКТУРУ ЗАВДАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ. РОЗДІЛ 2

Розділ 2. Прикладні виміри міжнародних політичних комунікацій

Анархічний стан взаємодії національних держав як основа створення міжнародної системи та її стабілізації

Поняття анархічного стану міжнародних відносин є одним із фундаментальних у теорії міжнародної політики, передусім у межах реалістичної традиції. Його зміст полягає не в хаосі чи безладді у побутовому розумінні, а у відсутності наддержавного суверенного центру влади, який міг би остаточно регулювати поведінку держав та примусово забезпечувати виконання загальнообов'язкових норм. Саме ця відсутність централізованої владної інстанції й становить основну відмінність міжнародної системи від внутрішньодержавного політичного порядку. Відтак анархія є не тимчасовим відхиленням, а структурною умовою існування міжнародних відносин.

В анархічному середовищі держави змушені самотійно гарантувати власну безпеку, відстоювати суверенітет і забезпечувати політичне виживання. Це породжує логіку самодопомоги, в якій зростає значення балансу сил, стратегічного стримування, союзницьких конфігурацій та обережного ставлення до намірів інших акторів. Однак саме ця анархічність, парадоксальним чином, не лише продукує конфліктність, а й стимулює формування відносно стійких механізмів упорядкування міжнародної взаємодії. Держави, прагнучи уникнути повної дестабілізації, змушені виробляти правила співіснування, дипломатичні практики та режими обмеження насильства.

З погляду історичного розвитку міжнародна система стабілізується не всупереч анархії, а значною мірою завдяки їй. Саме усвідомлення відсутності єдиного арбітра спонукає держави до створення механізмів взаємного визнання, договірних режимів, дипломатичних норм, систем стримування та інституціоналізованих каналів комунікації. У цьому сенсі міжнародна система постає як результат постійного поєднання конкуренції та необхідності

співіснування. Анархія не скасовує можливості порядку, але робить цей порядок децентралізованим, крихким і залежним від балансу інтересів.

Особливого значення в анархічній системі набуває комунікаційний вимір. Оскільки держави не мають змоги повністю покладатися на наднаціональні гарантії, вони змушені постійно сигналізувати одна одній про наміри, межі прийняттого, готовність до кооперації або стримування. Дипломатія, стратегічні комунікації, міжнародні правові формули та політичні наративи стають інструментами не лише взаємодії, а й стабілізації системи. Через комунікацію держави намагаються зменшити невизначеність, яка є природним супутником анархії.

Отже, анархічний стан взаємодії національних держав слід розглядати не лише як джерело міжнародної нестабільності, а і як структурну передумову формування самої міжнародної системи. Саме в умовах відсутності єдиного центру примусу держави виробляють баланси, норми, інститути й механізми комунікації, які підтримують відносну стабільність глобального порядку. Таким чином, анархія в міжнародних відносинах є не запереченням порядку, а специфічною формою його існування.

Чи існують передумови до актуалізації Вестфальської системи як Feed Back щодо ліберальної глобалізації

Питання про можливу актуалізацію Вестфальської системи як своєрідного зворотного руху щодо ліберальної глобалізації належить до числа найбільш дискусійних у сучасній теорії міжнародних відносин. Вестфальська система традиційно асоціюється з пріоритетом державного суверенітету, територіальної цілісності, принципу невтручання у внутрішні справи та юридичної рівності держав. Ліберальна глобалізація, навпаки, розмивала межі між внутрішнім і зовнішнім, посилювала роль наднаціональних інститутів, транснаціональних акторів, універсалістських норм і глобальних ринкових механізмів. Саме тому питання про «повернення Вестфалії» фактично означає питання про межі глобалізації та нову хвилю ре-суверенізації світової політики.

Передумови для такої актуалізації справді простежуються в сучасному міжнародному середовищі. До них належать криза універсалістських ліберальних проєктів, зростання геополітичного суперництва, втома від надмірної економічної та політичної взаємозалежності, посилення націоналізму, скепсис щодо наднаціонального регулювання, а також прагнення держав повернути контроль над кордонами, критичною інфраструктурою, інформаційним простором і стратегічними ресурсами. Особливо виразно це проявляється в дискусіях про цифровий суверенітет, енергетичну безпеку, міграційну політику та правомірність зовнішнього втручання під гуманітарними або ціннісними приводами.

Разом із тим не можна стверджувати, що відбувається буквально повернення до історичної Вестфальської моделі. Сучасний світ уже є значно більш взаємопов'язаним, ніж у класичну епоху модерних держав, а глобальні проблеми – кліматичні, технологічні, міграційні, безпекові, фінансові – не можуть бути ефективно вирішені виключно в межах жорсткого суверенного ізоляціонізму. Тому йдеться радше не про повну реставрацію Вестфальської системи, а про посилення вестфальських елементів у новому, постглобалістському контексті.

У комунікаційному вимірі ця тенденція виявляється у зміцненні державоцентричних наративів, реабілітації політичної мови суверенітету, безпеки, національного інтересу та стратегічної автономії. Держави дедалі частіше прагнуть самостійно визначати рамки міжнародної кооперації, межі допустимого зовнішнього впливу та умови участі у глобальних інститутах. У такий спосіб міжнародна політична комунікація стає полем боротьби між ліберально-універсалістськими та суверенно-державницькими моделями міжнародного порядку.

Отже, передумови до актуалізації вестфальської логіки як своєрідного Feed Back щодо ліберальної глобалізації дійсно існують. Проте ця актуалізація не означає простого повернення до минулого. Вона радше свідчить про пошук нової рівноваги між глобальною взаємозалежністю та політичною автономією держав,

між міжнародною кооперацією та відновленням контролю над національним політичним простором.

Ядерне врегулювання на початку 1970-х рр. як чинник підтримання балансу сили в контексті теорії реалізму

Ядерне врегулювання на початку 1970-х років, насамперед у формі угод між США та СРСР, є одним із найпоказовіших прикладів того, як баланс сили може підтримуватися не лише через нарощування озброєнь, а й через взаємне визнання меж стратегічної конфронтації. З позицій реалізму міжнародна система залишається анархічною, а держави прагнуть виживання і безпеки в умовах постійної невизначеності. Саме тому ядерне стримування стало особливо важливим інструментом підтримання стабільності в період біполярного протистояння.

Початок 1970-х років позначився усвідомленням того, що безконтрольне ядерне суперництво підвищує ризик катастрофічного конфлікту, який не матиме переможців. Укладення угод про обмеження стратегічних озброєнь і протиракетної оборони відображало не гуманістичне зближення позицій, а раціональний розрахунок великих держав, які прагнули зберегти стратегічну стабільність. Саме в цьому сенсі ядерне врегулювання відповідає логіці реалізму: держави домовляються не тому, що долають конфлікт інтересів, а тому, що усвідомлюють межі допустимого ризику.

З погляду реалістичної теорії баланс сили не означає гармонії або довіри між державами. Він означає таку конфігурацію потужностей і взаємних обмежень, за якої жодна сторона не може безкарно нав'язати свою волю іншій. Ядерне врегулювання початку 1970-х років стало способом інституціоналізувати цей баланс, перевівши частину конфронтації з площини неконтрольованої гонки озброєнь у площину стратегічного управління стримуванням. Це був не вихід за межі реалізму, а одна з форм його практичного втілення.

У комунікаційному сенсі ядерне врегулювання також було важливим сигналом міжнародному середовищу. Воно демонструвало, що навіть у жорстко

анархічній системі великі держави здатні виробляти механізми передбачуваності, якщо йдеться про їхнє виживання. Дипломатичні переговори, концепти взаємного гарантованого знищення, стратегічні сигнали й публічні формули стримування стали частиною міжнародної політичної комунікації, яка забезпечувала відносну стабільність біполярного порядку.

Отже, ядерне врегулювання на початку 1970-х років слід розглядати як важливий чинник підтримання балансу сили в контексті теорії реалізму. Воно показало, що реалістична логіка міжнародної політики не виключає домовленостей, а, навпаки, може стимулювати їх тоді, коли йдеться про управління стратегічною загрозою й збереження системної рівноваги.

Дипломатія у стилі конструктивізму

Дипломатія у стилі конструктивізму передбачає розгляд міжнародної взаємодії не лише як гри інтересів і ресурсів, а як процесу виробництва смислів, норм, ідентичностей та уявлень про належну поведінку. Конструктивізм у міжнародних відносинах виходить з того, що міжнародна реальність не є повністю заданою структурою, а формується через соціальну взаємодію, інтерпретацію й комунікацію. У такому баченні дипломатія постає не просто засобом реалізації вже наявних інтересів, а механізмом їхнього формування, уточнення та легітимації.

На відміну від реалістичної дипломатії, яка концентрується на силі, безпеці та балансі інтересів, конструктивістська перспектива підкреслює значення мови, символів, норм і взаємного сприйняття. Дипломатичні акти в цьому випадку розглядаються як інструменти соціального конструювання міжнародних ролей. Те, як держава називає ситуацію, як описує себе і своїх партнерів, як формулює принципи співпраці або конфлікту, впливає на саму структуру міжнародної взаємодії.

Конструктивістська дипломатія особливо помітна в тих випадках, коли держави та міжнародні організації працюють із питаннями ідентичності, нормотворення, примирення, історичної пам'яті, прав людини, міжнародної

відповідальності та символічного визнання. Тут дипломатичний процес є не лише переговорами про інтереси, а й боротьбою за смисл, нормативне визнання та моральну легітимність. Саме тому в конструктивістському підході зростає роль дискурсу, публічної дипломатії та міжкультурної комунікації.

У прикладному вимірі дипломатія у стилі конструктивізму може проявлятися у створенні нових міжнародних норм, зміні уявлень про допустиму поведінку, поступовій трансформації образу «іншого» або в побудові міжнародної кооперації навколо спільних ціннісних орієнтирів. Ідеться не про заперечення конфлікту інтересів, а про визнання того, що самі інтереси не існують поза системою смислів, у межах якої вони артикуються.

Отже, дипломатія у стилі конструктивізму дозволяє побачити міжнародну політику як процес постійного смислового конструювання, а дипломатичну практику – як інструмент формування норм, ідентичностей і легітимних моделей взаємодії. Це розширює класичне розуміння дипломатії та робить її ближчою до сучасної теорії міжнародних політичних комунікацій.

Індивідуальний, державний та міжнародний рівні аналізу

У теорії міжнародних відносин проблема рівнів аналізу є фундаментальною, оскільки вона визначає, на якому саме рівні дослідник шукає причини політичних подій, конфліктів, рішень і трансформацій міжнародної системи. Індивідуальний, державний та міжнародний рівні аналізу дозволяють структурувати дослідження й уникати надмірного спрощення складних явищ. Кожен із цих рівнів висвітлює різні аспекти міжнародної реальності та дає можливість побачити інші причинно-наслідкові зв'язки.

Індивідуальний рівень аналізу зосереджується на ролі конкретних політичних лідерів, дипломатів, рішень, психологічних характеристик, переконань, сприйняття та когнітивних обмежень осіб, які приймають рішення. У межах цього рівня міжнародні події можуть пояснюватися через особистість лідера, його стиль мислення, ідеологію або інтерпретацію ситуації. Такий підхід

є важливим для аналізу криз, помилок сприйняття, дипломатичних ініціатив та унікальних історичних моментів.

Державний рівень аналізу зосереджується на внутрішніх характеристиках держави: типі політичного режиму, інституційній структурі, соціальній мобілізації, економічній моделі, рівні політичної стабільності, зовнішньополітичній культурі та особливостях суспільного устрою. У цьому випадку зовнішня політика пояснюється як похідна від внутрішніх умов функціонування держави. Саме цей рівень часто є найбільш продуктивним для порівняльного аналізу зовнішньополітичної поведінки різних країн.

Міжнародний, або системний, рівень аналізу фокусується на структурі міжнародної системи, балансі сил, розподілі потужностей, анархії, міжнародних нормах та загальних правилах взаємодії. У цьому випадку держави розглядаються як елементи ширшої системи, а їхня поведінка пояснюється умовами, в яких вони функціонують. Це дозволяє аналізувати геополітичні закономірності, біполярність, багатополярність, системні кризи та глобальні зміни міжнародного порядку.

Отже, індивідуальний, державний та міжнародний рівні аналізу не слід розглядати як взаємовиключні. Вони радше утворюють аналітичну систему, яка дозволяє комплексно вивчати міжнародні відносини. Для сучасної науки особливо важливо вміти поєднувати ці рівні, усвідомлюючи, що міжнародні політичні процеси зазвичай є результатом одночасної дії особистісних, внутрішньодержавних і системних чинників.

Чому концентрація головної уваги до аналізу на державному рівні свідчить про підхід реалізму?

Концентрація головної уваги на державному рівні аналізу часто пов'язується з підходом реалізму, оскільки саме реалістична традиція в міжнародних відносинах історично наділяє державу статусом основного і найбільш значущого актора міжнародної політики. Для реалізму держава є носієм суверенітету, безпеки, політичної волі та здатності діяти в умовах

міжнародної анархії. Саме через державу, її інтереси, силу та зовнішньополітичну поведінку реалісти намагаються пояснити логіку міжнародної системи.

У межах реалістичного підходу головною проблемою міжнародної політики є виживання держави в умовах відсутності наддержавного арбітра. Тому дослідницька увага концентрується на тому, як держави оцінюють загрози, формують інтереси, забезпечують безпеку та вступають у взаємодію з іншими державами. Недержавні актори, транснаціональні мережі чи глобальне громадянське суспільство в цій логіці часто відступають на периферію аналізу або розглядаються як вторинні щодо державної сили.

Разом із тим необхідно уточнити, що не всякий аналіз на державному рівні автоматично є реалістичним. Державний рівень також використовують лібералізм, конструктивізм та інші теоретичні підходи, однак вони інакше трактують зміст державної поведінки. Лібералізм акцентує увагу на внутрішніх інститутах і суспільних групах, конструктивізм – на ідентичностях і нормах, тоді як реалізм зосереджується передусім на безпеці, силі та інтересі держави як цілісного політичного актора.

Твердження про зв'язок державного рівня з реалізмом є обґрунтованим тому, що саме реалізм найпослідовніше вибудовує свою теоретичну логіку навколо державоцентричності. Для нього міжнародна система є простором взаємодії держав, а політична комунікація, дипломатія, право чи інститути оцінюються насамперед крізь призму того, як вони впливають на державні інтереси та баланс сил. У такій оптиці саме держава виступає основною одиницею пояснення міжнародної реальності.

Отже, концентрація уваги на державному рівні часто свідчить про реалізм тому, що цей підхід надає державі статус головного носія політичної суб'єктності в міжнародній системі. Саме через державоцентричну оптику реалізм аналізує міжнародні відносини, хоча для повного розуміння міжнародної політики сучасна наука дедалі частіше виходить за межі такого звуженого бачення.

Нормативізм в дії: чи може міжнародно-правовий конфлікт згуртувати міжнародне співтовариство?

Міжнародно-правовий конфлікт зазвичай сприймається як прояв розбіжностей між державами або іншими суб'єктами міжнародного права, однак у певних умовах він може ставати і чинником консолідації міжнародного співтовариства. Саме на цьому базується нормативістський підхід, який виходить з того, що міжнародна політика не зводиться лише до боротьби інтересів, а включає також дію норм, принципів, правових зобов'язань і морально-правових уявлень про належну поведінку. У цій логіці конфлікт навколо порушення норм може не лише розділяти, а й мобілізувати.

Коли міжнародно-правовий конфлікт стосується очевидного порушення базових принципів – наприклад, агресії, геноциду, грубого порушення прав людини або нехтування міжнародними зобов'язаннями, – міжнародне співтовариство може згуртовуватися навколо захисту нормативного порядку. У такому випадку предметом реакції стає не лише конкретний політичний інтерес, а й сама структура міжнародної правомірності. Саме це робить правовий конфлікт потенційним каталізатором міжнародної солідарності.

Водночас така консолідація не є автоматичною. Реальна реакція міжнародного співтовариства залежить від розподілу сил, політичної волі, геополітичних інтересів, доступності доказів, комунікаційної переконливості правової позиції та здатності інституцій трансформувати правовий аргумент у практичну координацію дій. Отже, нормативізм у міжнародних відносинах діє не в чистому вигляді, а в складній взаємодії з політикою, дипломатією та символічною боротьбою за легітимність.

У комунікаційному сенсі міжнародно-правовий конфлікт може згуртовувати міжнародне співтовариство тоді, коли він набуває виразної правової та моральної рамки, зрозумілої для глобальної аудиторії. Правова мова, рішення міжнародних судів, позиції організацій, публічна дипломатія, медійне висвітлення та стратегічні наративи відіграють тут велику роль. Саме завдяки

комунікації правове порушення може бути переосмислене як спільний виклик міжнародному порядку.

Отже, міжнародно-правовий конфлікт за певних умов справді здатен згуртувати міжнародне співтовариство, але лише тоді, коли правовий вимір конфлікту набуває достатньої нормативної, політичної й комунікативної сили. У цьому полягає практичний сенс нормативізму: норми не діють механічно, але можуть ставати потужним джерелом міжнародної мобілізації та солідарності.

Конструктивізм в міжнародному праві

Конструктивізм у міжнародному праві виходить із того, що міжнародно-правові норми не є виключно зовнішніми обмеженнями для держав, а формуються, підтримуються і змінюються в процесі соціальної взаємодії між акторами міжнародного середовища. На відміну від суто позитивістського або реалістичного бачення права, конструктивізм підкреслює, що правові категорії мають інтерсуб'єктивний характер: вони залежать від того, як їх розуміють, інтерпретують і визнають учасники міжнародних відносин. Саме тому міжнародне право розглядається не лише як система норм, а як простір соціального конструювання міжнародного порядку.

У цьому підході велике значення мають ідентичності, норми, дискурси та практики легітимації. Міжнародно-правові поняття – суверенітет, агресія, гуманітарна інтервенція, самовизначення, відповідальність за захист – не існують у повністю фіксованому вигляді, а постійно переосмислюються в політичній і правовій комунікації. Конструктивізм дозволяє побачити, що міжнародне право не просто регулює міжнародні відносини, а є одним із засобів їхнього нормативного виробництва.

Особливо важливим є те, що конструктивізм звертає увагу на соціалізацію держав і міжнародних організацій у правовому середовищі. Держави не лише порушують або виконують норми, а й поступово засвоюють уявлення про те, яка поведінка є легітимною, прийнятною або бажаною. Через це міжнародне право

набуває не тільки регулятивного, а й конститутивного значення: воно формує самі можливості політичної дії та рамки саморозуміння міжнародних акторів.

У комунікаційному вимірі конструктивізм у міжнародному праві особливо тісно пов'язаний із роллю дискурсу. Те, як формулюється правова позиція, як називається конфлікт, як інтерпретується норма і які аргументи використовуються для її захисту, впливає на міжнародне сприйняття правомірності. Відтак правова боротьба є також боротьбою за смисл і символічне визнання.

Отже, конструктивізм у міжнародному праві дозволяє розглядати правовий порядок не як застиглу систему правил, а як динамічний простір нормативного конструювання. Це дає змогу глибше зрозуміти, чому міжнародне право функціонує не лише через санкцію чи примус, а й через соціальне визнання, комунікацію та вироблення спільних уявлень про належне.

Зв'язок нормативізму з міжнародною правосуб'єктністю організацій

Зв'язок нормативізму з міжнародною правосуб'єктністю організацій полягає в тому, що саме нормативістський підхід дозволяє пояснити, чому міжнародні організації можуть виступати не лише технічними механізмами координації держав, а самостійними носіями прав і обов'язків у міжнародному правопорядку. У класичному державоцентричному розумінні міжнародне право тривалий час вважалося сферою виключної взаємодії суверенних держав. Проте розвиток міжнародних інститутів поставив питання про те, яким чином організації набувають власної правосуб'єктності.

Нормативізм виходить із того, що міжнародно-правова реальність формується через систему норм, у межах якої суб'єктом може бути не лише держава, а й інший актор, якщо це визнається правовим порядком. Саме через норми міжнародне співтовариство визначає обсяг компетенції організації, її автономію, здатність укладати угоди, нести відповідальність, звертатися до міжнародних органів або виступати стороною правових процесів. У цьому сенсі правосуб'єктність організацій є нормативно сконструйованою.

Особливість міжнародних організацій полягає в тому, що їхня правосуб'єктність не є первинною, як у держав, а похідною та функціональною. Вона випливає з установчих актів, міжнародних договорів, правових практик та визнання з боку держав-членів. Нормативістський підхід дозволяє зрозуміти, що така правосуб'єктність є не випадковим винятком, а логічним наслідком розвитку міжнародного правового порядку, який ускладнюється й виходить за межі виключно міждержавної взаємодії.

У сучасному світі міжнародні організації відіграють важливу роль не лише як управлінські структури, а і як комунікативні й нормативні актори. Вони виробляють правові стандарти, інтерпретують норми, здійснюють моніторинг, координують політику та формують міжнародні режими співпраці. Саме тому питання їхньої правосуб'єктності тісно пов'язане з проблемою нормативного порядку та міжнародної легітимності.

Отже, нормативізм допомагає пояснити, чому міжнародні організації набувають правосуб'єктності не попри державну систему, а внаслідок розвитку самої міжнародно-правової нормативності. Це дозволяє розглядати міжнародні організації як важливих суб'єктів сучасного міжнародного права, здатних брати участь у конструюванні міжнародного порядку.

Міжнародна організація чи інститут гармонізують міжнародні відносини, конструюючи їх?

Питання про те, чи міжнародна організація або інститут гармонізують міжнародні відносини, конструюючи їх, є глибоко теоретичним і безпосередньо пов'язаним із суперечкою між реалістичними, ліберальними та конструктивістськими підходами. У найзагальнішому вигляді можна стверджувати, що міжнародні організації й інститути не просто обслуговують уже наявні взаємодії між державами, а активно впливають на їхню форму, зміст і правила. Саме тому вони не лише стабілізують міжнародне середовище, а певною мірою конструюють його.

Ліберальна традиція підкреслює, що міжнародні інститути сприяють кооперації, зменшують невизначеність, створюють механізми інформаційного обміну, моніторингу й колективного вироблення рішень. У такому баченні вони гармонізують міжнародні відносини, тому що допомагають державам узгоджувати інтереси та уникати руйнівної конфронтації. Однак конструктивізм іде далі, стверджуючи, що інститути не лише координують взаємодію, а й формують самі уявлення про допустиму поведінку, ролі акторів і зміст міжнародних норм.

З конструктивістської точки зору міжнародна організація або інститут дійсно конструюють міжнародні відносини, оскільки через правила, дискурси, норми та повторювані практики вони впливають на те, як держави сприймають одна одну, які моделі поведінки вважають легітимними та яким чином визначають власні інтереси. Інститут у цьому сенсі є не лише ареною політики, а й механізмом соціалізації міжнародних акторів.

Разом із тим говорити про гармонізацію варто обережно. Міжнародні організації не усувають конфлікти автоматично й не скасовують асиметрію сили. Вони можуть бути полем боротьби, відображати нерівність впливу між державами та функціонувати в інтересах сильніших акторів. Саме тому конструювання міжнародних відносин через інститути не завжди означає їхню повну гармонізацію. Ідеться радше про впорядкування, каналізацію конфлікту та нормативне структурування міжнародної взаємодії.

Отже, міжнародні організації та інститути справді гармонізують міжнародні відносини певною мірою, але роблять це саме через їхнє конструювання – через створення правил, норм, процедур і форм легітимної взаємодії. Вони не ліквідовують конфліктність міжнародного життя, але змінюють спосіб її вираження, роблячи міжнародну політику більш інституціоналізованою та комунікативно впорядкованою.

Роль Глобального громадянського суспільства у лібералістичній, реалістичній думці сучасності

Глобальне громадянське суспільство є важливою категорією сучасних міжнародних відносин, однак його роль по-різному оцінюється різними теоретичними школами. У найзагальнішому сенсі під ним розуміють сукупність транснаціональних громадських мереж, неурядових організацій, правозахисних ініціатив, гуманітарних платформ, професійних та активістських спільнот, які функціонують поза прямим контролем держав і беруть участь у глобальних політичних процесах. Його вплив особливо помітний у питаннях прав людини, екології, миру, демократії, гуманітарного захисту та глобальної справедливості.

Лібералістична думка, як правило, оцінює глобальне громадянське суспільство позитивно. Воно розглядається як важливий ресурс демократизації міжнародної політики, як середовище поширення кооперації, цінностей відкритості, прав людини та багаторівневої взаємодії. З цієї перспективи громадянське суспільство здатне пом'якшувати державний егоїзм, посилювати міжнародну відповідальність, здійснювати громадський контроль і створювати додаткові канали транснаціональної солідарності. У ліберальному баченні воно є важливим чинником цивілізованого міжнародного порядку.

Реалістична думка ставиться до глобального громадянського суспільства значно стриманіше. Для реалізму основними акторами міжнародних відносин залишаються держави, а міжнародна політика визначається передусім інтересами, силою та безпекою. У такій логіці недержавні мережі можуть мати певне значення, але вони не здатні радикально змінити структуру міжнародної анархії. Часто реалісти розглядають глобальне громадянське суспільство як другорядне явище або як інструмент, що функціонує в межах, дозволених державами та балансом сил.

Разом із тим сучасна міжнародна реальність змушує навіть реалістичну думку принаймні частково враховувати роль громадянського суспільства. Транснаціональні кампанії, міжнародна адвокація, глобальні рухи солідарності, правозахисний тиск і мережеві коаліції можуть впливати на зовнішньополітичні

рішення, міжнародний імідж держав та інституційну поведінку міжнародних організацій. Хоча з погляду реалізму цей вплив рідко є визначальним, він уже не може повністю ігноруватися.

Отже, роль глобального громадянського суспільства у лібералістичній і реалістичній думці сучасності оцінюється по-різному, але саме це робить його важливим предметом теоретичного аналізу. Лібералізм бачить у ньому ресурс відкритості й кооперації, тоді як реалізм схильний розглядати його як похідний і обмежений чинник міжнародної політики. Порівняння цих підходів дозволяє краще зрозуміти межі та потенціал недержавної глобальної дії.

Теоретична складова опору ВТО, МВФ, Світовому банку тощо як прояв критичних теорій міжнародних відносин

Опір Всесвітній торговій організації, Міжнародному валютному фонду, Світовому банку та подібним структурам має не лише політичний або соціальний, а й виразний теоретичний вимір, оскільки значна частина критики цих інституцій спирається на концептуальні засади критичних теорій міжнародних відносин. Йдеться про підходи, які ставлять під сумнів нейтральність глобальних інститутів, виявляють приховані механізми влади, нерівності, домінування та структурної залежності у світовій економіці й політиці. Саме тому антиглобалістські, альтерглобалістські та критичні рухи мають глибоке теоретичне підґрунтя.

Критичні теорії – неомарксизм, постколоніалізм, теорія залежності, світ-системний аналіз, критична теорія Франкфуртської школи – розглядають міжнародні економічні інститути не як універсальні механізми розвитку, а як інструменти відтворення глобальної ієрархії. З цієї точки зору ВТО, МВФ і Світовий банк можуть функціонувати як носії логіки неоліберального капіталізму, що нав'язує певні моделі економічної політики, посилює периферійну залежність, обмежує політичний суверенітет слабших держав і закріплює асиметрію між центром і периферією.

Теоретична складова такого опору полягає також у критиці мови універсалізму, якою часто легітимуються глобальні фінансові та торговельні режими. Критичні теорії підкреслюють, що за риторикою «ефективності», «реформ», «стабілізації», «відкритості ринків» та «розвитку» можуть приховуватися відносини примусу, структурної нерівності та дисбалансу влади. У цьому сенсі опір інституціям глобального економічного врядування є не лише реакцією на конкретні політичні рішення, а і протестом проти самої моделі міжнародного порядку, яка подається як універсальна, але фактично відображає інтереси домінантних акторів.

У міжнародно-політичній комунікації цей опір виявляється через альтернативні саміти, глобальні мережі протесту, критичні наративи, академічну публіцистику, цифрову мобілізацію та транснаціональну адвокацію. Саме завдяки комунікації критичні теорії виходять за межі академічного середовища й стають частиною практичної політичної дії. У цьому полягає особливість сучасного критичного мислення: воно не тільки пояснює міжнародну реальність, а й прагне її трансформувати.

Отже, теоретична складова опору ВТО, МВФ, Світовому банку та подібним інституціям є виразним проявом критичних теорій міжнародних відносин. Вона дозволяє побачити глобальні економічні структури не як нейтральні інститути кооперації, а як політичні механізми, вплетені в ширшу систему міжнародної влади, нерівності та ідеологічного домінування.

Виявити, наскільки враховують в аналізі міжнародних відносин релігію та культуру такі теорії як реалізм, лібералізм і конструктивізм

Проблема місця релігії та культури в аналізі міжнародних відносин є важливою для розуміння обмежень і можливостей основних теоретичних підходів. Тривалий час міжнародна політика пояснювалася переважно через категорії сили, безпеки, інтересу, інститутів або економічної взаємозалежності, тоді як релігійні й культурні чинники часто залишалися на периферії аналізу. Проте сучасні конфлікти, ідентичнісні протистояння, глобальні ціннісні

суперечки й транснаціональні мобілізації показали, що релігія та культура не можуть вважатися другорядними факторами.

Реалізм зазвичай надає релігії та культурі обмеженого значення. Для нього центральними є держави, безпека, виживання та баланс сил, а тому релігійні чи культурні аспекти частіше розглядаються як другорядні елементи, що можуть впливати на риторику або мобілізацію, але не визначають основної логіки міжнародної політики. У кращому разі реалізм визнає, що релігія й культура можуть слугувати ресурсом легітимації або елементом національної ідентичності, однак не робить їх центральними пояснювальними категоріями.

Лібералізм приділяє дещо більше уваги культурі, передусім у контексті демократичних цінностей, політичної культури, ролі громадянського суспільства та міжсуспільних контактів. Проте релігія у класичному ліберальному аналізі часто також не займає центрального місця, оскільки головний акцент робиться на інститутах, кооперації, економічній взаємозалежності та правах людини. Культура тут радше виступає як фон для розвитку ліберальних норм або як чинник, що може сприяти чи перешкоджати демократизації.

Конструктивізм найбільш послідовно враховує релігію та культуру, оскільки розглядає міжнародні відносини як простір, де поведінка акторів визначається не лише інтересами, а й ідентичностями, нормами, уявленнями та колективними смислами. У цій логіці релігія та культура можуть бути ключовими чинниками зовнішньої політики, конфліктів, міжнародної солідарності, символічної мобілізації та формування образу «свого» і «чужого». Саме тому конструктивізм є найбільш придатним для осмислення релігійно-культурного виміру міжнародної політики.

Отже, реалізм, лібералізм і конструктивізм істотно відрізняються за ступенем уваги до релігії та культури. Якщо реалізм і лібералізм переважно маргіналізують ці чинники або розглядають їх як вторинні, то конструктивізм надає їм системного значення. Саме це робить порівняльний аналіз цих підходів важливим для розуміння сучасних міжнародних відносин, де культурно-ціннісний вимір набуває дедалі більшої ваги.

Криза довіри до політичних інститутів в умовах цифровізації

Криза довіри до політичних інститутів в умовах цифровізації є однією з найгостріших проблем сучасного політичного розвитку, оскільки цифрове середовище одночасно розширює можливості для відкритості влади та підсилює її вразливість до постійного публічного контролю, критики, репутаційних коливань і маніпулятивного впливу. У класичних модерних системах інституційний авторитет значною мірою підтримувався формальним статусом установи, процедурною стабільністю та відносною монополією на легітимне політичне мовлення. Сьогодні ця модель дедалі більше підринається.

Цифровізація змінює сам спосіб формування політичної довіри. Громадяни оцінюють інституції не лише за результатами їхньої діяльності, а й за якістю цифрової присутності, комунікативною реактивністю, доступністю інформації, зручністю сервісів, здатністю визнавати помилки та пояснювати складні рішення в публічному середовищі. Через це довіра стає більш динамічною, ситуативною та залежною від комунікаційних процесів. Інституція вже не може розраховувати на довіру лише завдяки своїй формальній позиції.

Особливу роль у кризі довіри відіграє інформаційне перевантаження. У цифровому просторі повідомлення державних органів, експертні оцінки, чутки, дезінформація, емоційні реакції та візуальні фрагменти співіснують у спільному полі сприйняття без чіткої ієрархії достовірності. У таких умовах інституції втрачають частину традиційної символічної переваги, а громадяни дедалі частіше орієнтуються не на авторитет джерела, а на афективну силу, повторюваність і алгоритмічну видимість повідомлення.

Криза довіри небезпечна тим, що вона підринає не лише репутацію конкретних установ, а й загальну керованість політичної системи. Інституції, яким не довіряють, мають менше шансів забезпечити суспільне прийняття рішень, мобілізувати підтримку в кризові моменти та підтримувати стійкість політичного порядку. Саме тому проблема довіри в умовах цифровізації є не лише комунікаційною, а й системно-політичною.

Отже, криза довіри до політичних інститутів в умовах цифровізації є результатом глибокої трансформації інформаційного середовища, комунікаційної логіки та форм політичного авторитету. Її подолання вимагає не лише технічної модернізації держави, а й нових моделей прозорості, підзвітності, цифрової етики та публічного пояснення влади у складному платформному середовищі.

Інновації та стабільність державного управління в цифровому суспільстві

Інновації в державному управлінні в цифровому суспільстві стали однією з найважливіших ознак сучасної політичної модернізації. Йдеться про впровадження електронних сервісів, аналітики даних, цифрових платформ координації, автоматизації бюрократичних процедур, систем штучного інтелекту, нових форматів взаємодії з громадянами та розширення електронної участі. Такі інновації покликані зробити державу більш ефективною, відкритою та адаптивною до змін. Водночас вони ставлять складне питання про співвідношення модернізації та стабільності управлінської системи.

Стабільність державного управління не означає застигlosti або відсутності змін. У сучасному світі стійкою є саме та система, яка здатна реформуватися без руйнування власної легітимності, координаційної спроможності та процедурної передбачуваності. У цьому сенсі інновації можуть бути ресурсом стабільності, якщо вони підвищують функціональну якість держави, зміцнюють довіру громадян і зменшують бюрократичну неефективність. Але ті самі інновації можуть і дестабілізувати систему, якщо впроваджуються без належної інституційної підготовки.

Основна проблема полягає в тому, що цифрові інновації змінюють не тільки технічні інструменти, а й організаційну культуру державного управління. Вони змушують бюрократичні структури переходити від ієрархічної, повільної та паперової логіки до швидких, інтегрованих і мережових форм взаємодії. Це вимагає нових компетентностей, іншого типу відповідальності, міжінституційної

сумісності та високого рівня кіберзахисту. Без цього інноваційність може залишитися поверховою або навіть створити нові управлінські ризики.

У політичному вимірі важливо також враховувати, що інновації не повинні підміняти демократичну легітимність технократичною ефективністю. Держава може ставати швидшою й цифрово досконалішою, але якщо це відбувається без належної прозорості, захисту прав, підзвітності та суспільного контролю, тоді така модернізація підриває саму основу стабільності. У цифровому суспільстві стабільність управління має спиратися не лише на функціональність, а й на довіру.

Отже, інновації та стабільність державного управління в цифровому суспільстві не є протилежностями, але їхнє поєднання потребує складного політичного й інституційного балансу. Справжня модернізація можлива лише там, де цифрові інновації інтегруються в систему відповідального, прозорого і стійкого врядування, а не руйнують її під виглядом технічного прогресу.

ГЛОСАРІЙ. ЧАСТИНА 2

Лобізм – діяльність із впливу на ухвалення рішень органами влади в інтересах певних груп.

Маніпуляція – прихований вплив на свідомість і поведінку людей для досягнення вигоди.

Медіаграмотність – здатність критично сприймати, аналізувати й оцінювати медійну інформацію.

Медіадискурс – сукупність смислів і способів подання реальності в медіа.

Медіапростір – середовище функціонування засобів масової інформації та медіакомунікації.

Медіатизація політики – процес зростання впливу медіа на політичні процеси та політичну поведінку.

Меметична комунікація – поширення політичних або соціальних смислів через меми та подібні візуально-текстові форми.

Мережеве суспільство – суспільство, в якому головні соціальні зв'язки організовані через мережі, насамперед цифрові.

Мережеві спільноти – групи людей, об'єднані спільними інтересами та взаємодією в мережевому середовищі.

Мережевий вплив – вплив, що здійснюється через цифрові або соціальні мережі.

Мережевий порядок – форма організації взаємодії, побудована на горизонтальних зв'язках і мережевій координації.

Міждержавна комунікація – обмін повідомленнями, позиціями й сигналами між державами.

Міжінституційна взаємодія – співпраця та координація дій між різними інституціями.

Міжкультурна комунікація – взаємодія між представниками різних культурних середовищ.

Міжнародна аудиторія – сукупність зовнішніх груп і спільнот, на які спрямована міжнародна комунікація.

Міжнародна комунікація – обмін інформацією, смислами та сигналами між міжнародними акторами.

Міжнародна легітимність – визнання дій, рішень або статусу актора як правомірних у міжнародному середовищі.

Міжнародна організація – об'єднання держав або інших суб'єктів, створене для досягнення спільних цілей.

Міжнародна правосуб'єктність – здатність бути носієм прав і обов'язків у міжнародному праві.

Міжнародне інформаційне середовище – глобальний простір циркуляції політично значущої інформації.

Міжнародне право – система норм, що регулюють відносини між суб'єктами міжнародних відносин.

Міжнародне регулювання – упорядкування міжнародних процесів через норми, угоди та інститути.

Міжнародне співробітництво – узгоджена взаємодія акторів міжнародних відносин для досягнення спільних цілей.

Міжнародний актор – учасник міжнародних відносин, здатний впливати на міжнародні процеси.

Міжнародний дискурс – сукупність смислів, оцінок і наративів, через які осмислюється міжнародна політика.

Міжнародний імідж – зовнішнє сприйняття держави або іншого актора у світовому середовищі.

Міжнародний інститут – стійка система норм, правил і практик, що регулює міжнародну взаємодію.

Міжнародний конфлікт – зіткнення інтересів, цілей або позицій суб'єктів міжнародних відносин.

Міжнародний порядок – відносно стійка система правил, норм і співвідношення сил у світі.

Міжнародний режим – сукупність принципів, норм і процедур у конкретній сфері міжнародної взаємодії.

Міжнародний статус держави – місце та авторитет держави в системі міжнародних відносин.

Міжнародні відносини – система політичних, економічних, правових та інших зв'язків між міжнародними акторами.

Міжнародні комунікації – процеси обміну повідомленнями та смислами у глобальному політичному середовищі.

Міжнародні норми – загальновизнані правила та стандарти поведінки у міжнародному середовищі.

Міжнародні переговори – процес узгодження позицій між міжнародними акторами.

Міжнародні режими – інституціоналізовані системи правил у певних сферах міжнародної політики.

Міжнародні санкції – обмежувальні заходи, що застосовуються до держави чи іншого актора для зміни його поведінки.

Міжнародні студії – міждисциплінарна галузь знань про світову політику та міжнародні процеси.

М'яка сила – здатність впливати через привабливість, авторитет, цінності та культуру, а не через примус.

Наднаціональність – властивість політичного чи правового рівня, що стоїть вище за окрему державу.

Наднаціональний інститут – інститут, уповноважений ухвалювати рішення, обов'язкові для держав-членів.

Наратив – цілісна смислова розповідь, через яку пояснюються події, ролі та інтереси.

Національний брендинг – формування впізнаваного міжнародного образу країни.

Національний інтерес – сукупність ключових потреб і цілей держави у внутрішній та зовнішній політиці.

Національний наратив – система уявлень, через яку нація пояснює власну історію, ідентичність і місію.

Недержавний актор – учасник міжнародних відносин, який не є державою, але має вплив на міжнародні процеси.

Неолібералізм – підхід у міжнародних відносинах, що наголошує на ролі інститутів, співпраці та взаємозалежності.

Неореалізм – напрям реалізму, що пояснює поведінку держав структурою міжнародної системи.

Нерівність доступу – неоднакові можливості різних груп користуватися ресурсами, послугами або технологіями.

Нормативізм – підхід, що надає центрального значення нормам і правовим принципам у міжнародній політиці.

Нормативна сила – здатність впливати через норми, цінності та стандарти належної поведінки.

Нормотворення – процес створення та закріплення норм і правил.

Онлайнова участь – участь у політичних чи громадських процесах через цифрові інструменти.

Паблік рилейшнз – діяльність із формування та підтримання позитивних відносин між інституцією та громадськістю.

Парадипломатія – міжнародна діяльність регіонів, міст та інших субнаціональних утворень.

Переконання – вплив на погляди або поведінку через аргументи, смисли та комунікацію.

Платформізація – зростання ролі цифрових платформ в організації соціальних, політичних і комунікаційних процесів.

Платформна влада – здатність цифрових платформ впливати на видимість, комунікацію та поведінку користувачів.

Платформне суспільство – суспільство, в якому значна частина взаємодії організована через цифрові платформи.

Позиціонування держави – цілеспрямоване визначення та представлення місця держави у міжнародному середовищі.

Політична комунікація – обмін політично значущими повідомленнями між владою, суспільством та іншими акторами.

Політична культура – сукупність політичних цінностей, установок і моделей поведінки в суспільстві.

Політична легітимність – суспільне визнання влади як правомірної.

Політична мобілізація – залучення людей до політичної активності та дії.

Політична участь – залучення громадян до політичного процесу.

Політичний вплив – здатність змінювати політичні рішення, позиції або поведінку акторів.

Політичний дискурс – система політичних смислів, висловлювань і тлумачень.

Політичний інститут – стійка організаційна форма політичного життя, що виконує визначені функції.

Політичний порядок денний – коло політичних питань, які вважаються найбільш актуальними.

Політичний режим – спосіб організації та здійснення політичної влади в державі.

Постправа – стан публічної комунікації, за якого емоції та переконання впливають сильніше за факти.

Порядок денний – перелік пріоритетних тем, проблем або питань у публічному просторі.

Правосуб'єктність – здатність бути носієм прав і обов'язків.

Пропаганда – систематичне поширення ідей і повідомлень з метою формування вигідних поглядів і поведінки.

Професійна компетентність – сукупність знань, навичок і якостей, необхідних для професійної діяльності.

Публічна дипломатія – діяльність держави, спрямована на взаємодію з іноземними аудиторіями.

Публічна комунікація – комунікація, що відбувається у відкритому суспільному просторі.

Публічний простір – сфера відкритого суспільного обговорення й обміну думками.

Реалізм – теоретичний підхід, що наголошує на силі, безпеці, інтересі та анархічній природі міжнародної системи.

Регуляція платформ – встановлення правил функціонування цифрових платформ і контролю їхньої діяльності.

Репутаційний менеджмент – управління сприйняттям, довірою та репутацією актора.

Репутаційний ризик – загроза погіршення іміджу, довіри чи авторитету.

Риторика – спосіб побудови й подання висловлювань для впливу на аудиторію.

Символічна влада – здатність впливати через символи, значення та визнання.

Символічний ресурс – сукупність образів, знаків і смислів, що можуть бути використані для впливу.

Соціальна мережа – цифрова платформа для взаємодії, поширення контенту та формування спільнот.

Соціальний конструкт – явище або уявлення, що формується внаслідок соціальної взаємодії.

Стратегічна комунікація – цілеспрямована, довгострокова комунікація для досягнення політичних цілей.

Стратегічний наратив – смислова модель, що пояснює роль актора, події або політики у довгостроковій перспективі.

Суверенітет – верховенство влади в межах держави та її незалежність назовні.

Теорія міжнародних відносин – сукупність концепцій і підходів до пояснення світової політики.

Транскордонна взаємодія – співпраця та комунікація між акторами по різні боки державних кордонів.

Транскордонна мобілізація – залучення людей до спільної активності через державні кордони.

Транснаціоналізація – процес виходу політичних, економічних і комунікаційних зв'язків за межі національної держави.

Транснаціональна корпорація – велика компанія, що діє в кількох країнах і має міжнародну структуру управління.

Трансрегіональна комунікація – взаємодія між регіонами різних держав.

Фактчекінг – перевірка достовірності фактів, заяв і повідомлень.

Цифрова бюрократія – система адміністративного управління, що функціонує через цифрові інструменти та сервіси.

Цифрова держава – держава, в якій значна частина управлінських і сервісних функцій реалізується цифровими засобами.

Цифрова дипломатія – використання цифрових технологій і платформ у дипломатичній діяльності.

Цифрова етика – система норм відповідального використання цифрових технологій і даних.

Цифрова комунікація – передавання інформації через цифрові канали та платформи.

Цифрова модернізація – оновлення інституцій і процесів за допомогою цифрових технологій.

Цифрова нерівність – нерівний доступ до цифрових технологій, інтернету та навичок користування ними.

Цифрова платформа – онлайн-система, що забезпечує взаємодію, обмін контентом або надання послуг.

Цифрова політична участь – участь у політичних процесах через цифрові інструменти.

Цифрова присутність – представленість актора в цифровому середовищі.

Цифрова публічна дипломатія – публічна дипломатія, що реалізується через цифрові канали й платформи.

Цифрова трансформація – глибока зміна процесів і структур під впливом цифрових технологій.

Цифрове врядування – управління, засноване на використанні цифрових систем і даних.

Цифрове суспільство – суспільство, у якому цифрові технології визначають значну частину соціального життя.

Цифровий вплив – вплив, що здійснюється через цифрові канали, платформи та технології.

Цифровий суверенітет – здатність держави контролювати критично важливі цифрові ресурси й інфраструктуру.

Цільова аудиторія – група, на яку спрямоване конкретне повідомлення або комунікаційна стратегія.

Штучний інтелект – технологія, що дає змогу системам виконувати завдання, які потребують елементів людського мислення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О. Концепції міжкультурної комунікації у розвитку міжнародних економічних відносин. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. Т. 338, № 1. С. 493–498. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-338-73>
2. Баценко Л. М., Галенін Р. В. Сучасні виклики теорії та практики міжнародних комунікацій в системі адміністративного управління організації в умовах сталого розвитку: системний підхід. Збірник наукових праць ДУІТ. Серія: Економіка і управління. 2023. Вип. 53. С. 58–66. DOI: <https://doi.org/10.32703/2664-2964-2023-53-58-66>
3. Безлугова В. Політична комунікація в соціальних медіа під час російсько-української війни. Трансформація українського суспільства в цифрову еру : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 24 берез. 2023 р. Одеса, 2023. С. 119–122.
4. Бойчук В. С. Дефініційний аналіз феномену міжкультурної комунікації. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2022. Вип. 2(51). С. 28–31. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.51.28-31>
5. Відімська К., Кулешова К., Рижих В., Шаглі Г. Прикладні аспекти суспільних комунікацій в міжнародних відносинах. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2022. Т. 14, № 2. С. 93–101. DOI: <https://doi.org/10.15421/352227>
6. Вільчинська І. Ю., Биркович, Т. І. Геополітика: еволюція ідей у контексті збереження мирних взаємовідносин між державами. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2022. (9), с. 7–19. <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265451>
7. Гірман А.П., Загорулько Я.І., Резуник О.В. Питання співвідношення понять «міжнародні відносини» та «світова політика». Регіональні студії, 2021. № 27. С. 116-120. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2021.27.19>

8. Дронов Ю. В. Світова політика та міжнародні комунікації: методичні вказівки. Львів: Кошовий Б.-П., 2023. 60 с. DOI:10.32837/11300.27052
9. Касьяненко Л.В. Інновації в комунікаціях та нові підходи ведення переговорів. Причорноморські економічні студії. Вип. 86. 2024. С. 167-172. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.86-26>
10. Кубацький О.В. Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Український політико-правовий дискурс. 2025. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17106982>
11. Кудлай І. В., Бабіна В. О. Міжнародні зв'язки та крос-культурна комунікація. Регіональні студії: наук. зб. / редкол.: М. М. Палінчак (голов. ред.) та ін. Ужгород: Гельветика, 2023. Вип. 34. С. 151–156. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.26>
12. Лікарчук Д. С. Медіація як спосіб врегулювання політичних конфліктів. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти, 2021. № (8), с. 50–61. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.249009>
13. Лукач Н.М. Європейська політика згуртування в ХХІ ст.: орієнтири та досвід для України. Політікус: науковий журнал. 2021. Вип.5. С. 107-113. DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-5.18>
14. Макаренко Л. П. Стратегічні комунікації як засіб запобігання та протидії інформаційним війнам. Регіональні студії. 2022. № 30. С. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.30.13>
15. Міжнародна політологія: навч. посіб. / Бульбенюк С. С., Гапоненко В. А., Довганик Н. М. та інші. К.: КНЕУ, 2022. 290 с. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051711.pdf>
16. Міжнародно-політичні процеси на початку ХХІ століття: збірник наукових праць / За заг. ред. С.В. Толстова. Київ: ДУ Інститут всесвітньої історії НАН України; «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2025. 175 с. https://ivinas.gov.ua/images/International.polit.processes-%D0%A5%D0%A5%D0%86%20.Scientific_ed.-2025_Tolstov.pdf

17. Пацьора Ж. Комунікаційна політика в сучасному безпековому середовищі. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. 2024. Том 59. № 2. С. 58-65. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/2-59/58-65>
18. Петров П. Г. Технологічні системно-утворюючі чинники формування зовнішньополітичного іміджу Північної Кореї: загальна характеристика // Регіональні студії. 2023. № 32. С. 187–191. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.32.30>
19. Петров П. Г. Цифровізація технологій зовнішньої політики суб'єкта міжнародних відносин: цифровізація та дипломатичні технології Ізраїлю. Регіональні студії. 2023. № 34. С. 212–217. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2023.34.36>
20. Петров П. Г., Котов І. Д. Історичні засади розвитку цифровізації США у контексті становлення демократії // Національні інтереси України: науково-практичний журнал. 2025. № 1(6). С. 612–626. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-1\(6\)-612-626](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-1(6)-612-626)
21. Петров П. Глобальна цифровізація та криза міжнародного демократичного легітимізму // Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках. 2025. Т. 8, № 1. С. 254–262. DOI: <https://doi.org/10.15421/342531>
22. Петров П. Глобальна цифровізація як виклик та можливість для міжнародного демократичного порядку: політико-інституційний аналіз // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2025. Т. 17, № 1. С. 283–290. DOI: <https://doi.org/10.15421/352536>
23. Петров П. Демократія онлайн: виклики і можливості політичної участі в умовах цифрової держави // Acta Securitatae Volynienses. 2025. № 5. С. 80–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-9385/2025-5-11>
24. Петров П. Особливості формування зовнішньополітичного іміджу Ізраїлю // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2023. Т. 15, спецвип. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.15421/352328>

25. Петров П. Роль соціальних мереж у формуванні політичної свідомості громадянина // Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках. 2025. Т. 8, № 2. С. 180–188. DOI: <https://doi.org/10.15421/342555>

26. Петров П. Технології політичної комунікації в міжнародних відносинах України: використання PR-технологій // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2023. № 3(17). С. 98–108. DOI: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-98-108>

27. Петров П., Вершина В., Головка І. Роль публічної дипломатії та парадипломатії як інструмент зміцнення політичних інститутів у цифровому вимірі // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2025. Т. 16, № 2. С. 215–221. DOI: <https://doi.org/10.15421/352462>

28. Петров П., Головка І. Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Міжнародні політичні комунікації»: електрон. вид. Дніпро : ДНУ, 2025. 86 с.

29. Петров П., Грушка В. Географія цифрового впливу: технологічна трансформація демократії і зовнішньої політики // Публічне управління і політика. 2025. № 4(8). С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.4.13>

30. Подгорна В. Цифрові платформи та їхній вплив на політичну сферу. Проблеми політичної психології. 2021. Т. 24, № 1. С. 301–309. DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol24-Year2021-81>

31. Руднєва А. О. Політичні комунікації: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2023. 153 с. URI <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/17176>

32. Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: збірник матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (28 травня 2021 р.) / заг. ред. М. В. Трофименка. Маріуполь: МДУ, 2021. 218 с.

33. Фролова О. М., Мирончук Л. М. Стратегічні комунікації як засіб врегулювання міграційної кризи в ЄС. Політичне життя. 2021. Вип. 2. С. 135-140. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2021.2.20>
34. Чекштуріна В.М. Роль медіа у формуванні політичного дискурсу в умовах російсько-української війни. Публічне управління і політика. 2024. № 1. С. 53-62. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2024.1.06>
35. Чугаєв О. А., Арутюнян О. Г. Формування міжнародної маркетингової комунікації підприємства. Журнал стратегічних економічних досліджень. 2023. № 1(12). С. 91–99. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.1.10>
36. Шевченко О. В. Комунікації глобальних змін клімату: концептуальний вимір. Міжнародні та політичні дослідження. 2023. № 36. С. 224–231. DOI: <https://doi.org/10.18524/2707-5206.2023.36.288722>
37. Юрченко О. А. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-124>
38. Elsherif M. Ali. The impact of Information and Communication Technologies (ICT) on diplomatic communication. International Journal of Scientific and Research Publications, 2022. Vol. 12, Issue 11. P.20-25. DOI: <http://dx.doi.org/10.29322/IJSRP.12.11.2022.p13104>
39. Naturski M. Compromise in Multilateral Negotiations and the Global Regulation of Artificial Intelligence. Computers and Society (cs.CY). 2023. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2309.17158>
40. Styrnik N., Ishchenko I., Kuz O., Bedrych Y., Lazneva I. Informal communication in international relations: role and impact. AD ALTA, journal of interdisciplinary research. 2024. pp.193-198, 14/01-XL. <https://doi.org/10.33543/j.140140.193198>
41. Бібліотека Конгресу США. Country Studies: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.loc.gov/collections/country-studies/?fa=online-format:pdf&sp=2>

42. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
43. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара: офіційний вебсайт. URL: <https://www.dnu.dp.ua/>
44. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека: офіційний вебсайт. URL: <http://www.libr.dp.ua/>
45. Європейський Союз: офіційний вебпортал. URL: https://european-union.europa.eu/contact-eu_uk
46. Інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
47. Міністерство закордонних справ України: офіційний вебсайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
48. Міністерство освіти і науки України: офіційний вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
49. Наукова бібліотека Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: офіційний вебсайт. URL: <http://library.dsu.dp.ua/>
50. Національна академія наук України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nas.gov.ua/>
51. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний вебсайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
52. Національний інститут стратегічних досліджень: офіційний вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/>
53. Організація Об'єднаних Націй: офіційний вебсайт. URL: <https://www.un.org/en>
54. Рада національної безпеки і оборони України: офіційний вебсайт. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>
55. Цифровий репозиторій Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. URL: <https://repository.dnu.dp.ua/>
56. ЮНЕСКО: офіційний вебсайт. URL: <https://www.unesco.org/en>

57. Directorate-General for Communication. Types of institutions and bodies: official web-site. Available at: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_en

58. European Commission. Areas of EU action: official web-site. Available at: https://commission.europa.eu/about/role/law/areas-eu-action_en

59. European Commission. Common Foreign and Security Policy: official web-site. Available at: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/common-foreign-and-security-policy_en

60. European Parliament. Directorate-General for Internal Policies. The European Council in 2022. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9154aba7-f617-11ee-8e14-01aa75ed71a1/language-en>

61. European Parliament. Members of the European Parliament: official web-site. Available at: <https://www.europarl.europa.eu/meps/en/home>

62. Official Journal of the European Union. Court of Justice of the European Union. Access to European Union Law. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:eu_court_justice

63. Official Journal of the European Union. European Council. Access to European Union Law. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:european_council

64. Official Journal of the European Union. European Parliament. Access to European Union. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:european_parliament

ПЕТРОВ Павло кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

**Навчальний посібник з дисципліни
«Міжнародні політичні комунікації. Частина 2»**

Друга частина навчального посібника з дисципліни «Міжнародні політичні комунікації» є логічним продовженням першої та спрямована на поглиблене вивчення сучасних тенденцій, механізмів і практик міжнародної комунікаційної взаємодії. У ній міжнародні політичні комунікації розглядаються як важливий інструмент реалізації зовнішньополітичних інтересів, формування міжнародної репутації, просування стратегічних наративів і реагування на виклики глобального цифрового середовища. Зміст другої частини орієнтований на розвиток аналітичних і практичних компетентностей студентів у сфері дослідження комунікаційних стратегій держав, міжнародних організацій і недержавних акторів. Посібник покликаний сформувати у здобувачів цілісне розуміння ролі комунікації в сучасній міжнародній політиці та може бути використаний у навчальному процесі, під час самостійної роботи, підготовки до семінарських занять і виконання аналітичних завдань.